

Ministerstwo Rodziny,
Pracy i Polityki Społecznej

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI KRAJOWEGO
PROGRAMU PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY
W RODZINIE NA LATA 2014-2020**

za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2019 r.

Warszawa, wrzesień 2020 r.

Spis treści

WSTĘP	3
I. OMÓWIENIE OBSZARÓW, KIERUNKÓW I DZIAŁAŃ PROGRAMU	5
1. Profilaktyka i edukacja społeczna	5
1.1. Poszerzenie wiedzy ogółu społeczeństwa, w tym zainteresowanych służb na temat zjawiska przemocy w rodzinie	5
1.2. Podniesienie poziomu wiedzy i świadomości społecznej w zakresie przyczyn i skutków przemocy w rodzinie; zmiana postrzegania przez społeczeństwo problemu przemocy w rodzinie (art. 8 pkt 2 w związku z art. 10 ust. 1 pkt 3 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)	10
1.3. Ograniczenie zjawiska przemocy w rodzinie w mediach	15
1.4. Poprawa jakości systemu działań profilaktycznych.	16
1.5. Realizacja programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie (art. 6 ust. 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)	20
2. Ochrona i pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie (art. 10 ust. 1 pkt 1 i 4 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)	21
2.1. Rozwój infrastruktury instytucji rządowych i samorządowych, a także podmiotów oraz organizacji pozarządowych udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie oraz wypracowanie zasad współpracy	21
2.2. Upowszechnianie informacji i edukacja w zakresie możliwości i form udzielania pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie (art. 10 ust. 1 pkt 4 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)	25
2.3. Udzielanie pomocy i wsparcia osobom dotkniętym przemocą w rodzinie	25
2.4. Monitoring skuteczności działań pomocowych	42
3. Oddziaływanie na osoby stosujące przemoc w rodzinie	43
3.1 Tworzenie i rozszerzanie ofert oddziaływań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie, realizowanych przez instytucje rządowe i samorządowe, a także podmioty oraz organizacje pozarządowe, a także wypracowanie zasad współpracy pomiędzy tymi instytucjami i podmiotami oraz organizacjami pozarządowymi	43
3.2. Interweniowanie oraz reagowanie właściwych służb na stosowanie przemocy w rodzinie	44
a. Orzecznictwo sądów powszechnych, w zakresie: prawa rodzinnego i opiekuńczego w przedmiocie władzy rodzicielskiej	62
b. Orzecznictwo sądów powszechnych, w zakresie: prawa cywilnego w przedmiocie nakazu opuszczenia przez osobę stosującą przemoc w rodzinie lokalu zajmowanego wspólnie z osobą najbliższą, a także eksmisji	63
3.3. Realizowanie wobec osób stosujących przemoc w rodzinie programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych zmierzających do zaprzestania przemocy w rodzinie (art. 10 ust. 1 pkt 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)	65
3.4. Realizowanie programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie zmierzających do zmiany wzorców zachowań	71
4. Podnoszenie kompetencji służb i przedstawicieli podmiotów realizujących działania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie	72
4.1. Wzmacnianie jakości kształcenia zawodowego i doskonalenia zawodowego osób przygotowujących się do realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz osób realizujących te zadania	72
4.2. Wyznaczanie kierunków działań dla podmiotów i instytucji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie	80
4.3. Zwiększanie kompetencji osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie	82
4.4. Wzmacnianie kompetencji zawodowych oraz przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie	85

II. FINANSOWANIE KRAJOWEGO PROGRAMU PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE NA LATA 2014-2020 W OKRESIE OD 1 STYCZNIA DO 31 GRUDNIA 2019 R.	86
III. PODSUMOWANIE, WNIOSKI, ZALECENIA	89
ZAŁĄCZNIK – Dane statystyczne z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 za okres od dnia 1 stycznia do dnia 31 grudnia 2019 r.	

Wstęp

Kolejny rok realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie ukierunkowany był przede wszystkim na zadania mające na celu zmniejszenie zjawiska przemocy w rodzinie poprzez rozwój działań profilaktycznych, udzielanie profesjonalnej pomocy osobom doświadczającym przemocy oraz zintensyfikowanie działań ukierunkowanych na osoby stosujące przemoc.

Jest to niezmiernie ważne z punktu widzenia umocnienia podstaw prawidłowego funkcjonowania rodziny, która jest najważniejsza w budowanym modelu państwa, zwłaszcza w jego praktyce społecznej i może w znacznym stopniu decydować o powodzeniu przeprowadzanych działań.

Zgodnie z art. 11 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2020 r. poz. 218 i 956), Rada Ministrów zobowiązana jest corocznie do opracowania Sprawozdania z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.

Wypełniając powyższy obowiązek niniejsze opracowanie zostało przygotowane w oparciu o sprawozdania wojewodów, marszałków województw oraz sprawozdania: Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, Ministerstwa Zdrowia, Ministerstwa Edukacji Narodowej, Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Ministerstwa Sprawiedliwości, Prokuratury Krajowej, Komendy Głównej Policji oraz Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji, którzy są współrealizatorami Programu.

Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie ma wieloletnią perspektywę, a zawarte w nim cele i obszary działań nakładają obowiązek na wszystkie szczeble administracji publicznej realizacji długofalowych zadań w celu zmniejszenia zjawiska przemocy w rodzinie. Osiągnięcie tego celu jest procesem wymagającym czasu, zaangażowania wszystkich służb, środków finansowych, a także zmiany świadomości społecznej.

Opracowany dokument stanowi opis najważniejszych działań realizowanych w 2019 r. w ramach Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie prezentowanych w czterech głównych obszarach:

1. *Profilaktyka i edukacja społeczna,*
2. *Ochrona i pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie,*
3. *Oddziaływanie na osoby stosujące przemoc w rodzinie,*
4. *Podnoszenie kompetencji służb i przedstawicieli podmiotów realizujących działania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.*

Analiza danych zebranych na potrzeby sporządzenia niniejszego Sprawozdania dotycząca realizacji działań w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie na różnych szczeblach zarówno administracji samorządowej, jak i rządowej, pozwala na wypracowanie wniosków i rekomendacji służących poprawie jakości udzielanego wsparcia osobom krzywdzonym, jak również poprawie skuteczności oddziaływań wobec osób podejrzewanych o stosowanie przemocy. Prawidłowa realizacja działań w powyżej wymienionych obszarach daje gwarancję na zmniejszenie zjawiska przemocy w rodzinie.

I. Omówienie obszarów, kierunków i działań Programu

1. Profilaktyka i edukacja społeczna

Cel: Zintensyfikowanie działań profilaktycznych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

1.1. Poszerzenie wiedzy ogółu społeczeństwa, w tym zainteresowanych służb na temat zjawiska przemocy w rodzinie

1.1.1. Prowadzenie badań, ekspertyz oraz analiz dotyczących zjawiska przemocy w rodzinie – art. 8 pkt 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie

Zgodnie z załącznikiem numer 2 do Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020, na rok 2019 w budżecie państwa zaplanowane były środki finansowe na przeprowadzenie trzech badań ogólnopolskich w obszarze problematyki przemocy w rodzinie. Na zlecenie Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w 2019 roku zrealizowano następujące badania:

1. „Ogólnopolska diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie” – realizowane przez firmę Kantar Polska S.A. (kwota 121 770 zł).
2. „Badanie skuteczności pomocy udzielanej osobom dotkniętym przemocą w rodzinie” – realizowane przez konsorcjum firm Openfield Sp. z o.o. oraz EDBAD Pracownia doradczo-badawcza Maciej Mroczek (kwota 309 837 zł),
3. „Badanie skuteczności oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie” – realizowane przez ASM Centrum Badań i Analiz Rynku Sp. z o.o. (kwota 114 882 zł).

Przeprowadzenie wszystkich badań Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej zleciło firmom zewnętrznym wybranym w trybach zgodnych z przepisami dotyczącymi zamówień publicznych.

Badanie „Ogólnopolska diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie”

Ogólnopolska diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie obejmowała część zasadniczą na reprezentatywnej grupie pełnoletnich Polaków, która liczyła 2 000 osób oraz część uzupełniającą tj. wywiady z 15 ekspertami zajmującymi się na co dzień problematyką przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Wyniki Ogólnopolskiej diagnozy zjawiska przemocy w rodzinie wskazały, iż 19% Polaków doświadczyło wiele razy w życiu jednej z form przemocy w rodzinie (np. psychicznej, fizycznej czy seksualnej), zaś kilkakrotnie któreś z form przemocy doznało 28% badanych. Wielokrotnie przemocy psychicznej doznało 15% badanych, przemocy fizycznej 6 %, przemocy ekonomicznej 3%, zaś przemocy seksualnej 2% respondentów.

Wśród osób, które kiedykolwiek doznały jakiegokolwiek z form przemocy osoby doświadczające przemocy aktualnie bądź niedawno stanowią 14% w przypadku przemocy fizycznej, a 29% w przypadku przemocy psychicznej.

Niemal co czwarty badany był w dzieciństwie świadkiem przemocy psychicznej w swoim domu. Niemal taki sam odsetek (23%) to osoby, w których domach w dzieciństwie występowała przemoc fizyczna. Najczęściej występującym doświadczeniem z dzieciństwa było stałe narzucanie swojego zdania, wydawanie rozkazów, które zostało dostrzeżone przez co trzeciego badanego w swoim dzieciństwie. Bicie, szarpanie, czy popychanie zdarzyło się w domach 29% Polaków. Nieco rzadziej Polacy doświadczali w dzieciństwie obrażania, obrzucania wyzwiskami, grożenia (24%) oraz zakazów kontaktów z innymi osobami, które zostało wskazane przez co piątego respondenta (22%). W podobnym stopniu Polacy przyznają, że w ich latach dziecięcych ktoś z ich bliskich ich ośmieszał wobec innych (19%).

Wbrew stereotypom, profil sprawcy nie daje się łatwo określić. Ogólnie stosowanie przemocy nie jest powiązane z wiekiem, wykształceniem, wielkością miejsca zamieszkania, ani też z sytuacją zawodową, czy zdrowotną. Jeśli chodzi o ocenę sytuacji materialnej, to wraz z jej pogorszeniem rośnie udział osób, które kiedykolwiek stosowały przemoc. Większy udział sprawców jest również wśród rozwodników (37%), co może wynikać z faktu że być może stosowanie przemocy w rodzinie było czynnikiem wpływającym na rozwód.

To, co łączy osoby stosujące przemoc w rodzinie, to przede wszystkim wspólne doświadczenia oraz środowisko, w którym się wychowywali i żyją. Są to więc w większości osoby, które same doświadczały przemocy oraz osoby w otoczeniu których przemoc jest codziennością. Dla przykładu wśród tych, którzy doświadczali przemocy wiele razy do bycia sprawcą przyznaje się 52% osób.

Należy zwrócić uwagę, że liczne kampanie społeczne w tym obszarze znacznie podnoszą świadomość społeczną dotyczącą zjawiska przemocy w rodzinie co oznacza, że społeczeństwo polskie obecnie posiada większą wiedzę na temat zjawiska i z większą uwagą identyfikuje jej mechanizmy, co znalazło potwierdzenie w badaniach.

Ogólnopolska diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie pokazała, że na poziomie deklaratywnym zdecydowana większość Polaków nie myśli o przemocy w rodzinie w sposób stereotypowy i potrafi zidentyfikować zachowania, które świadczą o występowaniu przemocy fizycznej, psychicznej, seksualnej, czy ekonomicznej. Badanie pokazało, że ok. 85 % - 90 % Polaków identyfikuje różne sytuacje, które świadczą o występowaniu przemocy jako nieakceptowalne, co może świadczyć o coraz większej świadomości społecznej na temat zjawiska przemocy w rodzinie.

„Badanie skuteczności pomocy udzielanej osobom dotkniętym przemocą w rodzinie”

Kwestie dotyczące procedury „Niebieskie Karty” były przedmiotem realizowanego w 2019 roku, zgodnie z załącznikiem numer 2 do Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020, badania skuteczności pomocy udzielanej osobom dotkniętym przemocą w rodzinie. Respondentami były zarówno osoby dotknięte przemocą, które skorzystały ze wsparcia, jak i przedstawiciele instytucji i organizacji udzielających pomocy.

Badanie obejmowało:

Analizę danych zastanych

Badania ilościowe:

- 361 ankiet z osobami dotkniętymi przemocą w rodzinie, które korzystają lub korzystały z różnych form wsparcia,
- 886 ankiet internetowych z przedstawicielami instytucji i organizacji pracujących w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Badanie jakościowe:

- 48 indywidualnych wywiadów pogłębionych z osobami dotkniętymi przemocą w rodzinie, które korzystają lub korzystały z różnych form wsparcia,
- 48 zogniskowanych wywiadów grupowych z przedstawicielami instytucji i organizacji pracujących w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie (łącznie 384 uczestników).

Case study – analiza przypadków, która skupia się na ukazaniu modelowych ścieżek uzyskiwania pomocy.

Analizując wyniki badań, należy stwierdzić, że obecnie funkcjonujący system pomocy udzielanej osobom dotkniętym przemocą w rodzinie jest skuteczny. 83% osób doznających przemocy otrzymane wsparcie oceniło jako skuteczne. Badania pokazały, że procedura „Niebieskie Karty” zdecydowanie jest podstawowym narzędziem, wykorzystywanym w procesie obejmowania wsparciem osób doznających różnego rodzaju przemocy w rodzinie. Świadczą o tym nie tylko opinie wyrażane na jej temat przez

pracowników instytucji pomocowych, ale także to, że aż 90% badanych osób doznających przemocy w rodzinie, które objęte były pomocą jakichkolwiek służb, instytucji lub organizacji była bądź jest objęta działaniem tej procedury. 40% podzieliło opinię o jej wysokiej skuteczności i że zwykle problem przemocy w rodzinie zostaje dzięki niej rozwiązany. Natomiast największy odsetek – 43% ankietowanych uznało, że procedura „Niebieskie Karty” jest częściowo skuteczna. Tak więc wyniki badań pokazały, że wsparcie w ramach procedury „Niebieskie Karty” jest oceniane pozytywnie i w większości przypadków definitywnie bądź przynajmniej częściowo rozwiązuje problem.

Sygnalizującym ważną kwestię problemową pozostaje na pewno najczęściej wskazywany przez badanych okres czasu, przez jaki zmagali się oni z problemem przemocy w rodzinie zanim wszczęto w ich przypadku procedurę „Niebieskie Karty”. Aż 58% z nich przyznaje, że okres ten trwał więcej niż 2 lata: w 31% było to od 2 do 5 lat, zaś w 27% powyżej 5 lat. Może to wynikać z długiego czasu, zanim osoba doznająca przemocy w rodzinie zdoła się zgłosić po pomoc. Bardzo podobne wyniki odnotowano wśród przedstawicieli instytucji wsparcia, którym zadano takie samo pytanie – z tą różnicą, że według ich doświadczeń, granica ta przesuwa się do 1 roku, tj. 61% z nich twierdzi, że okres trwania zjawiska przemocy w rodzinie przed wszczęciem procedury „Niebieskie Karty” trwa najczęściej powyżej 1 roku. Prowadzi to do konkluzji, że nadal potrzebne są działania uświadamiające społeczeństwo w zakresie zagadnień związanych z przemocą w rodzinie – aby osoby jej doświadczające zdawały sobie większą sprawę ze swojej sytuacji i możliwości jej poprawy, ale także po to, aby ich otoczenie reagowało w większym stopniu na sygnały występowania przemocy w rodzinach.

Dodatkowo, w kontekście działania procedury „Niebieskie Karty”, warto wskazać, iż osoby nią objęte oceniają, że w największym stopniu zaangażowani w podejmowanie działań w jej ramach pozostają przedstawiciele jednostek organizacyjnych pomocy społecznej oraz Policji (odpowiednio 81% oraz 78% respondentów, wobec których prowadzono procedurę „Niebieskie Karty”, wskazało te dwie instytucje jako najbardziej zaangażowane). Pokrywa się to z opiniami samych pracowników badanych podmiotów, którzy również uznają te dwie instytucje za najbardziej zaangażowane w prowadzenie procedury „Niebieskie Karty”.

Wyniki badań dotyczące oceny skuteczności całego systemu wsparcia osób doświadczających przemocy w rodzinie w Polsce pokazały, że obecnie funkcjonujący system pomocy udzielanej osobom krzywdzonym jest skuteczny. Wśród badanych osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które skorzystały lub korzystają z różnych form wsparcia zdecydowana większość korzystała z pomocy w związku z doznawaniem przemocy psychicznej (93% korzystających ze wsparcia), mniej bo 63% badanych doznawało przemocy fizycznej. Przemoc ekonomiczna dotyczyła 36% korzystających z pomocy, zaś seksualna 10% osób. Respondenci ogółem pozytywnie ocenili działanie systemu wsparcia osób doznających przemocy w rodzinie w Polsce - osoby doznające przemocy, które skorzystały z różnorodnych form wsparcia w 83% otrzymane wsparcie oceniły jako skuteczne. Najlepiej ocenianymi instytucjami w kontekście działań pomocowych były ośrodki pomocy społecznej oraz Policja. Jako najbardziej skuteczne formy wsparcia oprócz realizacji procedury „Niebieskie Karty” wskazywano poradnictwo psychologiczne oraz prawne, jak również pomoc oferowaną w ramach pracy socjalnej.

Skuteczność działań pomocowych w dużej mierze zależy od gotowości osób dotkniętych przemocą w rodzinie zarówno do podjęcia decyzji o skorzystaniu ze wsparcia instytucjonalnego rozumianego jako wsparcie instytucji czy organizacji udzielających pomocy osobom krzywdzonym lecz także konsekwentnej kontynuacji działań na rzecz poprawy swojego bezpieczeństwa. Najważniejszymi barierami zidentyfikowanymi jako utrudniające właściwe udzielenie pomocy osobom poszkodowanym pozostają właśnie kwestie związane z postawą i motywacją samej osoby doznającej przemocy do zmiany swojej życiowej sytuacji.

Skuteczność instytucji pomocowych zależy też od właściwego rozpoznania zjawiska przemocy oraz od indywidualnego podejścia do każdego z przypadków. W trakcie badań podkreślano, że działania instytucji pomocowych istotnie są uzależnione od indywidualnych sytuacji osób

doświadczających przemocy w rodzinie. Najczęściej na podstawie rozmowy z osobą doznającą przemocy w rodzinie oraz w drodze współpracy z przedstawicielami innych podmiotów zaangażowanych w sprawę, dokonuje się diagnozy potrzeb i oferuje odpowiednie spektrum dostępnych form pomocy. Należy zauważyć, że badane osoby korzystające z przedmiotowego wsparcia, wysoko oceniają adekwatność i stopień dopasowania otrzymywanej pomocy do swoich potrzeb i oczekiwań (aż 86% respondentów wyraziła pozytywną opinię na ten temat).

„Badanie skuteczności oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie”

Dokonanie oceny skuteczności i efektywności programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec sprawców przemocy w rodzinie było przedmiotem badania zrealizowanego na próbie 1 164 respondentów, w tym 240 wywiadów z osobami realizującymi programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy w rodzinie oraz 923 wywiady z członkami grup roboczych lub zespołów interdyscyplinarnych, którzy posiadają wiedzę na temat programów.

Ponad 2/3 programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych realizowanych jest przez Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie, a nieznacznie ponad 16% przez Ośrodki Pomocy Społecznej. Pozostałe podmioty w znacznie mniejszym stopniu są realizatorami tych programów.

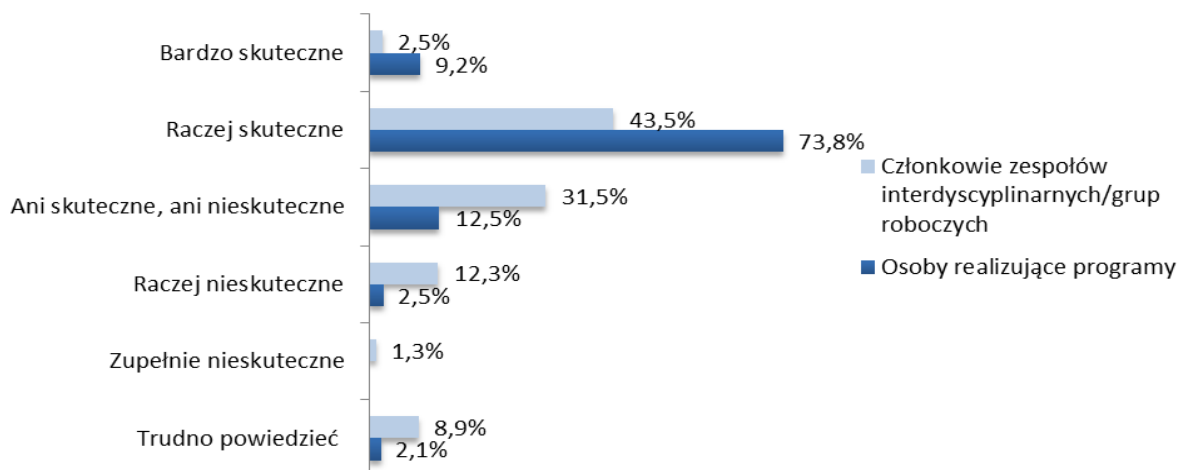
Dominującą formą realizacji programu jest model Duluth, który charakteryzuje się wysoką standaryzacją oraz skutecznością. Znacząca część programów realizowana jest w oparciu o programy autorskie. W 88,5% programów uczestniczyły osoby zmotywowane przez członków zespołów interdyscyplinarnych/grup roboczych bez formalnego obowiązku udziału w programie. W 60,5% programów uczestniczyły osoby będące sprawcami przemocy w rodzinie, które uczestniczą w terapii uzależnienia od alkoholu lub narkotyków. Praktycznie wszyscy (99,4%) uczestnicy programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych stosowali przemoc wobec małżonka/partnera. W dużo mniejszym stopniu przemoc dotykała dzieci (29,9%), rodziców (25,2%) oraz innych członków rodziny (13,4%). Uczestnicy programów najczęściej uciekali się do stosowania przemocy psychicznej (emocjonalnej) wobec członków swojej rodziny (96,0%), ponad 91% stosowało wobec bliskich także przemoc fizyczną.

Niemal połowa (48,1%) grup liczy od 6 do 10 osób, a w kolejnych 40,8% z nich uczestniczy od 11 do 15 osób. W znacznej większości (77,9%) oddziaływania prowadzone w formie zajęć grupowych prowadzone są przez dwie osoby, ale niemal w 20% za ich realizację odpowiedzialna jest tylko jedna osoba. W ponad 2/3 grup prowadzonych przez co najmniej 2 osoby prowadzący są obojga płeći, a w 31,0% są to same kobiety. Niemal połowa grup to grupy mieszane (49,4%). W 68,6% grup mieszanych odsetek kobiet nie sięga nawet 10% wszystkich uczestników.

Zdecydowana większość (82,1%) realizuje program nie krótszy niż 60 godzin, ale nie dłuższy niż 120 godzin. Jedynie 1,7% programów trwa dłużej 120 godzin.

Tylko 1/5 zainteresowanych udziałem w programie przyjmowana jest do niego niezwłocznie. Ponad 1/4 czeka na przyjęcie do programu od 3 do 6 miesięcy. Niemal co 10 osoba musi oczekiwać ponad pół roku. Oczekiwanie na przyjęcie do programu znacząco wpływa na spadek motywacji sprawcy do skorzystania z tej formy wsparcia. Wysoko oceniana jest skuteczność programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych.

Wykres 1. Skuteczność programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych

Realizatorzy programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych bardzo wysoko oceniali skuteczność każdej z form wsparcia dla sprawców przemocy, które są w tych programach uwzględniane. Najlepiej ocenianą formą oddziaływania są konsultacje indywidualne (3,95 w 5-punktowej skali). Najpowszechniej stosowane formy oddziaływania w ramach programów korekcyjno-edukacyjnych czyli praca grupowa korekcyjno-edukacyjna także jest wysoko oceniana. Jako najmniej skuteczne, ale wciąż wysoko oceniane, wskazano konsultacje dla członków rodzin.

Programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy w rodzinie nie są realizowane we wszystkich powiatach Polski, co powoduje, że nie wszyscy zainteresowani lub kierowani do programów mają możliwość skorzystania z nich. Ograniczenia są niekiedy spowodowane czynnikami niezależnymi od potencjalnych uczestników i organizatorów, np. trudnościami komunikacyjnymi. Są powiaty, w których jest niedostateczna liczba programów w odniesieniu do obserwowanych potrzeb.

Występuje duża potrzeba kontynuacji wsparcia dla osób uczestniczących w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy w rodzinie po zakończeniu udziału w programie (blisko 90 % osób realizujących programy jest zdania, że osoby w nich uczestniczące powinny po ich zakończeniu objęte być dalszym wsparciem). W większości preferowaną formą kontynuacji wsparcia są działania psychologiczno-terapeutyczne, ukierunkowane głównie na utrwalenia zmian jakie wypracowano u uczestników programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych.

Na skuteczność programu w największym stopniu wpływa motywacja uczestników do zmiany i przekonanie o możliwości wprowadzenia zmiany w swoim zachowaniu. Dlatego też praca nad motywacją sprawcy przemocy jest jednym z kluczowych elementów programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych. Aby odpowiednio dobrać sposoby motywowania sprawcy przemocy do aktywnego uczestnictwa w programie niezbędna jest wiedza o nim, o jego sytuacji życiowej, postawach, przekonaniach. W celu uzyskania tego typu informacji jest niezbędny szczegółowy wywiad. Nieocenioną rolę w tym zakresie mają osoby reprezentujące podmioty kierujące lub motywujące sprawcę przemocy do udziału w pro Respondenci wskazali, że główną zmianą, jaką należy wprowadzić w zakresie programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy w rodzinie jest konieczność polepszenia współpracy pomiędzy realizatorami programów, a prokuraturą, sądem i kuratorami. Świadczy to o dużym deficycie w tym zakresie, który może przekładać się na skuteczność programów, zwłaszcza, że są to podmioty i instytucje, które w dużej mierze odpowiadają za kierowanie sprawców przemocy do programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych.

1.1.2. Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie na obszarze gminy, powiatu i województwa, w tym w odniesieniu do gmin, ustalenie odsetka populacji rodzin zagrożonych przemocą w rodzinie

Z danych statystycznych dotyczących realizacji Programu za 2019 r. wynika, że w Polsce opracowano łącznie **813 diagnoz**, w tym 688 gminnych, 115 powiatowych i 10 wojewódzkich diagnoz zjawiska przemocy w rodzinie. W 2019 r. w 4 województwach powstały nowe diagnozy zjawiska przemocy w rodzinie: lubelskim, lubuskim, śląskim, i zachodniopomorskim. Pozostałe samorządy województw bazują na diagnozach, które powstały we wcześniejszym okresie.

1.1.3. Monitorowanie zjawiska przemocy w rodzinie na obszarze województwa

Zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie do zadań wojewody należy monitorowanie zjawiska przemocy w rodzinie. Monitorowanie to może opierać się na informacjach, danych i analizach pochodzących od innych podmiotów, np. Policji, organizacji pozarządowych, ośrodków badawczych i naukowych. Ponadto wojewoda może prowadzić własne badania i analizy. Zadania określone w art. 7 ust. 1 pkt 3 i 4 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie dotyczą Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie (wymienionego w ust. 1 pkt 4), gdzie wskazano, że do zadań wojewodów należy monitorowanie realizacji tego programu. Z danych statystycznych z realizacji Programu za 2019 r. wynika, że wojewodowie za pośrednictwem Wojewódzkich Koordynatorów oraz inspektorów Wydziałów Polityki Społecznej Urzędów Wojewódzkich opracowali łącznie **16** corocznych raportów dotyczących monitorowania zjawiska przemocy w rodzinie na terenie województwa. W jednym województwie opracowano 2 raporty, 4 nie opracowały dorocznego odrębnego raportu. Niemniej jednak, zgodnie z Krajowym Programem Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, wojewoda wywiązuje się z tego zadania. W punkcie IX Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie dotyczącym sposobu monitorowania i sprawozdawczości opisano sposób realizacji tego zadania. Monitorowanie realizacji Programu odbywa się poprzez sprawozdawczość dokonywaną w oparciu o wskaźniki działań, która w szczególności dotyczyć będzie: instytucji pomagających osobom dotkniętym przemocą w rodzinie, form udzielanej pomocy takim osobom, form działań kierowanych do osób stosujących przemoc w rodzinie. Wzór corocznego Sprawozdania z realizacji Programu został zawarty w załączniku nr 3 Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie (Dz. U. z 2014 r. poz. 445). Zgodnie z tym wzorem wszyscy wojewodowie zebrali i przekazali dane za pomocą Centralnej Aplikacji Statystycznej (CAS) w zakresie sporządzenia rocznego sprawozdania z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za 2019 r.

1.2. Podniesienie poziomu wiedzy i świadomości społecznej w zakresie przyczyn i skutków przemocy w rodzinie; zmiana postrzegania przez społeczeństwo problemu przemocy w rodzinie (art. 8 pkt 2 w związku z art. 10 ust. 1 pkt 3 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

1.2.1. Prowadzenie ogólnopolskich i lokalnych kampanii społecznych, które:

- **obalają mity i stereotypy na temat przemocy w rodzinie, usprawiedliwiającej jej stosowanie,**
- **opisują mechanizmy przemocy w rodzinie oraz jednoznacznie wskazują na ich społeczną szkodliwość i społeczno-kulturowe uwarunkowania,**
- **promują metody wychowawcze bez użycia przemocy (art. 10 ust. 1 pkt 3 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie) i informują o zakazie stosowania kar cielesnych wobec dzieci przez osoby wykonujące władzę rodzicielską oraz sprawujące opiekę lub pieczę,**
- **promują działania służące przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, w tym ochronę i pomoc dla osób doznających przemocy oraz interwencję wobec osób stosujących przemoc**

Zgodnie z harmonogramem Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 **Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej** nie prowadziło w 2019 r. działań związanych z realizacją ogólnopolskiej kampanii społecznej. Ogólnopolska kampania społeczna planowana jest w 2020 r. zgodnie z harmonogramem Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020. Działania w zakresie prowadzenia lokalnych kampanii społecznych prowadziły jednostki samorządu terytorialnego. Łącznie przeprowadzono **1 007** lokalnych kampanii społecznych przez: samorząd województwa – 21, samorząd powiatowy – 209 i samorząd gminny – 777.

Ministerstwo Sprawiedliwości w związku z obchodzonym w dniu 22 lutego Międzynarodowym Dniem Ofiar Przestępstw, który ukonstytuowany został w Polsce na mocy ustawy z dnia 12 lutego 2003 r. *o ustanowieniu 22 lutego Dniem Ofiar Przestępstw* (Dz. U. poz. 517) corocznie przeprowadza szereg działań skierowanych do osób pokrzywdzonych przestępstwem i ich najbliższych. W związku z tym, Ministerstwo Sprawiedliwości po raz kolejny koordynowało „Tydzień Pomocy Osobom Pokrzywdzonym Przestępstwem”. W 2019 roku obchody odbywały się w dniach 18 lutego – 24 lutego. Jak co roku pomoc oferowana w ramach obchodów skoncentrowana była w zakresie świadczenia bezpłatnych porad prawnych oraz psychologicznych udzielanych na terenie całej Polski w sądach, prokuraturach, komendach policji, siedzibach prawniczych samorządów zawodowych czy organizacji pozarządowych. Chcąc zorganizować jak największą liczbę miejsc, w których można było uzyskać pomoc, przesłano pisma do prezesów Sądów Apelacyjnych i Sądów Okręgowych, prezesów Krajowej Rady Radców Prawnych i Naczelnej Rady Adwokackiej, dziekanów Okręgowych Izb Radców Prawnych i Okręgowych Rad Adwokackich, Komendanta Głównego Policji, Prokuratora Krajowego z prośbą o koordynację działań w zakresie jednostek podległych oraz zamieszczenie informacji o „Tygodniu Pomocy Osobom Pokrzywdzonym Przestępstwem” na stronie internetowej w dziale aktualności.

Wszystkie działania realizowane w zakresie organizacji „Tygodnia Pomocy Osobom Pokrzywdzonym Przestępstwem” poprzedzone były kampanią informującą, w ramach której rozdystrybuowano do każdej gminy w Polsce ulotki informacyjne i plakaty informujące o działaniach Funduszu Sprawiedliwości w liczbie 200 ulotek i 10 plakatów dla każdej gminy, w rozmiarach B2 i B3, w dwóch wariantach graficznych. Materiały informacyjne przesłano również do Prokuratury Krajowej, Komendy Głównej Policji, sądów apelacyjnych i okręgowych, a także organizacji pozarządowych - NGO, Okręgowych Rad Adwokackich i Okręgowych Izb Radców Prawnych. O przeprowadzaniu akcji udzielania porad prawnych informowano również za pośrednictwem mediów lokalnych. Porad udzielały profesjonalne służby na co dzień zajmujące się pomocą osobom pokrzywdzonym przestępstwami m.in. prokuratorzy, asystenci sędziego, referendarze, psychologowie oraz kuratorzy sądowi a także adwokaci oraz radcowie prawni. Nadto pomoc była oferowana w 351 miejscach, które świadczą pomoc osobom pokrzywdzonym przestępstwem im najbliższym oraz świadkom i osobom im najbliższym w całej Polsce sfinansowaną z Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej - Funduszu Sprawiedliwości. W wyniku przeprowadzonej akcji „Tygodnia Pomocy Osobom Pokrzywdzonym Przestępstwem” wiele osób otrzymało wsparcie z zakresu poradnictwa. Podmioty organizujące punkty poradnictwa wskazały, że o udzielenie pomocy zgłaszały się osoby w różnym wieku, w tym osoby starsze. Tematyka porad obejmowała m.in. kwestie związane z włamaniami, naruszeniami prawa cywilnego, prawa wspólnot mieszkaniowych, lichwą. Udzielając porad osobom pokrzywdzonym przestępstwem informowano jednocześnie o możliwości udzielenia dalszego wsparcia - pomocy materialnej i niematerialnej z Funduszu Sprawiedliwości – Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym i Pomocy Postpenitencjarnej.

W 2019 r. Ministerstwo Sprawiedliwości przeprowadziło ogólnopolską kampanię informacyjną, dotyczącą praw osób pokrzywdzonym przepęstwem pod hasłem – „Pomagamy Sprawiedliwie”. Realizowana kampania miała na celu podniesienie świadomości społecznej w zakresie możliwości uzyskania pomocy oraz wsparcia w sytuacji pokrzywdzenia przepęstwem w tym zapewnienie skutecznego systemu pomocy osobom pokrzywdzonym. Jednocześnie kampania ta stanowiła element informacyjno-promocyjny – skierowany do organizacji pozarządowych, które działają na rzecz osób pokrzywdzonych i w ramach prowadzonej działalności mogły aplikować o środki finansowe z Funduszu Sprawiedliwosci. Grupą docelową kampanii społecznej realizowanej w terminie od grudnia 2018 do kwietnia 2019 r. pod hasłem „Pomagamy Sprawiedliwie” był ogół społeczeństwa, osoby pokrzywdzone przepęstwem oraz osoby im bliskie, świadkowie, członkowie lokalnych społeczności. Kampania została przygotowana i zrealizowana przez wykonawcę zewnętrznego, wybranego w procedurze zamówienia publicznego. W ramach kampanii zrealizowano szereg działań o charakterze promocyjnym i informacyjnym, wykorzystujących różne środki komunikacji, takie jak: telewizja, radio, prasa, Internet i reklama outdoorowa. Dodatkowo przygotowano i rozdystrybuowano plakaty i ulotki informacyjne informujące o prawach osób pokrzywdzonych przepęstwem i osób im najbliższych.

W trakcie kampanii przygotowano i wyemitowano w stacjach o zasięgu ogólnopolskim i stacjach regionalnych cztery spoty informacyjne, w tym spot skierowany do ofiar przemocy. Przygotowano dwa spoty radiowe, które wyemitowano łącznie 500 razy. Zrealizowano kampanię informacyjną w outdoorze z wykorzystaniem środków komunikacji miejskiej – reklama na nośnikach LCD, reklama na nośnikach zewnętrznych typu Citylight. Zaplanowano reklamę z wykorzystaniem 1950 pojazdów komunikacji miejskiej, w różnych miastach na terenie całego kraju. W ramach działań informacyjnych wykorzystano 800 nośników typu Citylight, których lokalizacja została dobrana w taki sposób, żeby zapewnić dotarcie do jak największej grupy odbiorców. W ramach kampanii internetowej przygotowano spoty informacyjne skierowane do osób pokrzywdzonych oraz do organizacji pozarządowych, zajmujących się pomocą osobom pokrzywdzonym przepęstwem. Zrealizowano również kampanię informacyjną w social mediach i reklamę z wykorzystaniem banerów internetowych. Kampania informacyjna w prasie prowadzona była w formie reklamy i artykułów sponsorowanych, zamieszczanych w dziennikach i tygodnikach.

W wyniku podjętych działań osiągnięto wskaźniki dotarcia do grupy odbiorców na poziomie:

1. 6001 GRP – wskaźnik dotarcia do grupy odbiorców, w ramach reklamy w telewizji
2. 5 245 878 sumaryczny nakład wszystkich wydań prasowych – reklama w prasie

W trakcie kampanii informacyjnej przygotowano i rozdystrybuowano do gmin: 500 000 ulotek i 25 000 plakatów. W 2019 roku przeprowadzono również szereg akcji informacyjnych, promocyjnych i edukacyjnych, wykorzystujących spoty przygotowane w ramach ogólnopolskiej kampanii prowadzonej pod hasłem „Pomagamy Sprawiedliwie”. W tym celu zawarto 45 umów z dostawcami usług medialnych. Przedmiotem umów był zakup czasu antenowego w telewizji i telewizji internetowej

oraz radiu, w ramach którego kontynuowano akcję informacyjną skierowaną do osób pokrzywdzonych przestępstwem i osób im bliskich. Akcje prowadzono zarówno w mediach o zasięgu ogólnopolskim jak i mediach regionalnych oraz przy udziale nadawców internetowych. Dodatkowo w ramach projektów realizowanych przez oferentów wyłonionych w ramach otwartych konkursów ofert na powierzenie realizacji zadań ze środków Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej – Funduszu Sprawiedliwości podejmowano działania mające na celu organizowanie lub zlecenie organizacji konferencji i seminariów związanych (bezpośrednio lub pośrednio) z prawami osób pokrzywdzonych przestępstwem przemocy domowej oraz zapobieganiem przestępczości w tym zakresie.

Dodatkowo należy wskazać, że Prokuratorzy także kontynuowali swoje uczestnictwo w programie pn. „Tydzień Pomocy Osobom Pokrzywdzonym Przemocy”, udzielając pokrzywdzonym, w tym ofiarom przemocy w rodzinie, bezpłatnych porad prawnych w zakresie składania zawiadomień o podejrzeniu popełnienia przestępstwa, informacji o przebiegu i znaczeniu poszczególnych etapów postępowania karnego, przysługujących im uprawnieniach procesowych, możliwości podjęcia działań poza karnych oraz możliwości uzyskiwania pomocy od innych uprawnionych podmiotów.

Działania na rzecz podniesienia wiedzy i świadomości społecznej w zakresie przyczyn i skutków przemocy w rodzinie w **Ministerstwie Edukacji Narodowej** realizowane są w systemie edukacji w oparciu o obowiązujące obecnie akty prawne, w których nacisk został położony na kształtowanie oraz wzmacnianie kompetencji społecznych i obywatelskich uczniów oraz diagnozowanie i zaspakajanie potrzeb rozwojowych uczniów, w tym czynników chroniących i czynników ryzyka.

1. Kontynuacja zmian podstawy programowej kształcenia ogólnego

Wprowadzone do szkół - w związku ze zmianą ustroju szkolnego - podstawy programowe w większym stopniu położyły nacisk na rozwijanie kompetencji obywatelskich i społecznych dzieci i młodzieży.

Kontynuacja realizacji podstawy programowej propaguje wartości, które przedszkola i szkoły podstawowe obowiązane są wpajać dzieciom i uczniom. Należą do nich m.in. ofiarność, solidarność, altruizm, szacunek w relacjach społecznych.

W starszych klasach szkoły podstawowej uczniowie realizują treści nauczania z zakresu edukacji społecznej i obywatelskiej na lekcjach języka polskiego, historii, wiedzy o społeczeństwie, geografii, etyki, wychowania fizycznego oraz wychowania do życia w rodzinie.

Jednocześnie począwszy od 1 września 2019 r., w liceum ogólnokształcącym i technikum stosuje się nową podstawę programową kształcenia ogólnego¹.

W kształtowaniu postaw obywatelskich i społecznych wiodącą rolę odgrywa przedmiot wiedzy o społeczeństwie, w którym uwzględniono zagadnienia z zakresu socjologii, nauk o polityce, nauk prawnych, nauk o polityce publicznej, i administracji, mediach i psychologii, komunikacji społecznej, psychologii oraz etnologii i kulturoznawstwa.

2. Wzmocnienie oddziaływań wychowawczych i profilaktycznych

Od roku szkolnego 2019/2020 wprowadzono zmiany w art. 26 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe² dodając obowiązek opracowania programu wychowawczo-profilaktycznego na podstawie wyników corocznej diagnozy w zakresie występujących w środowisku szkolnym potrzeb rozwojowych uczniów, w tym czynników chroniących i czynników ryzyka, ze szczególnym uwzględnieniem zagrożeń związanych z używaniem substancji psychotropowych, środków zastępczych oraz nowych substancji psychoaktywnych. Przepis wszedł w życie 1 września 2019 r. Przygotowano do wdrożenia narzędzie - platformę umożliwiającą szkołom badanie czynników ryzyka i czynników chroniących.

¹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 2018 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum i branżowej szkoły II stopnia (Dz. U. poz. 467 z późn. zm.).

² Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Dz. U. z 2020 r. poz. 910, z późn. zm.).

3. Wykorzystanie pomocy psychologiczno-pedagogicznej

System oświaty zapewnia dzieciom i młodzieży m.in. możliwość korzystania z pomocy psychologiczno-pedagogicznej³. Realizacja zajęć z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej jest jedną z podstawowych form działalności dydaktyczno-wychowawczej przedszkola/szkoły⁴. Udzielana jest w trakcie bieżącej pracy z dzieckiem/ucznikiem, a także w formie: zajęć rozwijających uzdolnienia, zajęć specjalistycznych (korekcyjno-kompensacyjnych, logopedycznych, rozwijających kompetencje emocjonalno-społeczne oraz innych zajęć o charakterze terapeutycznym), indywidualizowanej ścieżki realizacji obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego, porad i konsultacji⁵.

Zapewnienie uczniom pomocy psychologiczno-pedagogicznej, adekwatnej do rozpoznanych potrzeb w tym zakresie, należy do kompetencji dyrektora przedszkola/szkoły, który w porozumieniu z organem prowadzącym podejmuje decyzje m.in. dotyczące zatrudnienia nauczycieli i specjalistów wykonujących zadania z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej, w szczególności psychologów, pedagogów, logopedów i doradców zawodowych, ustala formy udzielania tej pomocy, okres ich udzielania oraz wymiar godzin, w którym poszczególne formy będą realizowane z danym dzieckiem/ucznikiem⁶.

Zatem, na poziomie lokalnym – w jednostce systemu oświaty – podejmowane są decyzje m.in. o sposobach zaspokajania potrzeb dzieci i młodzieży czy wymiarze godzin, które wynikają z rzeczywistych, rozpoznanych potrzeb w tym zakresie, w tym dotyczące zatrudniania nauczycieli specjalistów.

W celu zwiększenia dostępności pomocy psychologiczno-pedagogicznej dla uczniów, Minister Edukacji Narodowej określił w formie rozporządzenia⁷ wykaz zajęć prowadzonych bezpośrednio z uczniami lub wychowankami albo na ich rzecz m.in. przez pedagogów, psychologów, logopedów, terapeutów pedagogicznych i doradców zawodowych w przedszkolach, szkołach i placówkach.

Profesjonalne wsparcie w rozwiązywaniu problemów edukacyjno-wychowawczych, prowadzenie działań m.in. diagnostycznych, terapeutycznych oferowane jest także przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne, które udzielają bezpośredniej pomocy uczniom oraz rodzicom, w tym prowadzą terapię dzieci i młodzieży oraz ich rodzin⁸.

W 2019 r. na terenie Polski funkcjonowało 1 141 poradni psychologiczno - pedagogicznych, w tym 580 publicznych i 561 niepublicznych.

Pomoc dzieciom i młodzieży, w tym niepełnosprawnym, a także rodzicom i nauczycielom w sposób bezpośredni, świadczona była przez poradnie w formie warsztatów, zajęć terapeutycznych, ćwiczeń, wykładów, udzielanie porad itp. W okresie sprawozdawczym wiele osób korzystało z różnych form bezpośredniej pomocy w formach indywidualnych i grupowych.

1.2.2. Współpraca pomiędzy organami samorządu terytorialnego a kościołami lub związkami wyznaniowymi na danym terenie, w celu wprowadzenia elementów edukacji na temat zjawiska przemocy w rodzinie w ramach działania poradni prowadzonych przez kościoły

³ Art. 1 pkt 5 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. *Prawo oświatowe*.

⁴ Art. 109 ust. 1 pkt 5 ustawy *Prawo oświatowe*.

⁵ Zgodnie, z § 6 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. 2017 poz. 1591).

⁶ § 20 ust. 5 i 6 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. 2017 poz. 1591).

⁷ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 sierpnia 2018 r. w sprawie wykazu zajęć prowadzonych bezpośrednio z uczniami lub wychowankami albo na ich rzecz przez nauczycieli poradni psychologiczno-pedagogicznych oraz nauczycieli: pedagogów, psychologów, logopedów, terapeutów pedagogicznych i doradców zawodowych (Dz. U. poz. 1601, z późn. zm.).

⁸ Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych (Dz. U. poz. 199 oraz Dz. U. z 2017 r. poz. 1647).

lub związki wyznaniowe lub do programów nauk przedmażeńskich (art. 9 ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

W ramach współpracy pomiędzy organami samorządu terytorialnego, a kościołami lub związkami wyznaniowymi na danym terenie, w celu wprowadzenia elementów edukacji na temat zjawiska przemocy w rodzinie w ramach działania poradni prowadzonych przez kościoły lub związki wyznaniowe lub do programów nauk przedmażeńskich podjęto ogółem w Polsce **813 inicjatyw**, w tym 31 w gminach i 498 w powiatach. **łącznie udzielono informacji 9 734 osobom**, w tym 4 480 w gminach oraz 5 254 w powiatach.

1.3. Ograniczenie zjawiska przemocy w rodzinie w mediach

1.3.1. Promowanie w środkach masowego przekazu programów skierowanych do dzieci i młodzieży pozbawionych treści przemocowych

W 2019 roku, na podstawie polskiej koncesji, nadawcy rozpowszechniali 641 programy radiowe i telewizyjne, z czego 9 było skierowanych do dzieci lub młodzieży: 2 telewizyjne programy naziemne: TVP ABC i TV 6 (TV 6 ma również koncesję na program satelitarny, ale ze względu na jednorodność programową został policzony tylko raz w niniejszym wykazie); 5 telewizyjnych programów satelitarnych: Mini Mini+, teleTOON+, Nickelodeon Polska, Bajka oraz TOP KIDS, 1 satelitarny program radiowy: Polskie Radio Dzieciom; 1 radiowy program naziemny: BAYER FM (Ełk i Suwałki).

Poza ww. programami dedykowanymi dzieciom lub młodzieży, w 2019 r. nadawane były 192 programy radiowe i telewizyjne o różnorodnym charakterze, które nadawały audycje dla dzieci lub młodzieży. Programy te można podzielić na:

- 29 naziemne lub satelitarne programy telewizyjne z deklarowanym udziałem audycji dla dzieci i młodzieży w wymiarze kilku procent w tygodniowym czasie nadawania (poza Telewizją Puls, dla której deklaracje takie sięgały 20%);
- 44 programy telewizyjne nadawane w sieciach kablowych z deklarowanym udziałem audycji skierowanych do dzieci w wymiarze 1-10% czasu nadawania;
- 119, w większości naziemnych, programów radiowych z deklarowanym udziałem audycji dla dzieci i młodzieży w wymiarze 0,15-11% w tygodniowym czasie nadawania.

Ponadto, w 2019 roku na terytorium Polski dostępnych było 12 polskojęzycznych programów satelitarnych nadawanych z zagranicy o specjalizacji dziecięcej lub młodzieżowej. Programy te są koncesjonowane w innych krajach i w zakresie ochrony dzieci i młodzieży podlegają jurysdykcji tych krajów, natomiast w Polsce obowiązuje je wpis do rejestru prowadzonego przez Przewodniczącego KRRiT.

1.3.2. Ograniczanie zjawiska przemocy w rodzinie w środkach masowego przekazu

Wszystkich nadawców podlegających polskiej jurysdykcji obowiązuje treść art. 18 ustawy z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji (Dz. U. z 2020 r. poz. 805), który stanowi, że audycje lub inne przekazy nie mogą propagować działań sprzecznych z prawem, postaw i poglądów sprzecznych z moralnością i dobrem społecznym, nie mogą też sprzyjać zachowaniom zagrażającym zdrowiu lub bezpieczeństwu. Ponadto zabronione jest rozpowszechnianie audycji lub innych przekazów zagrażających fizycznemu, psychicznemu lub moralnemu rozwojowi małoletnich, w szczególności zawierających treści pornograficzne lub w sposób nieuzasadniony eksponujących przemoc, a audycje lub inne przekazy, zawierające sceny lub treści mogące mieć negatywny wpływ na prawidłowy fizyczny, psychiczny lub moralny rozwój małoletnich. Inne niż te wymienione powyżej, mogą być rozpowszechniane wyłącznie w godzinach od 23⁰⁰ do 6⁰⁰ po opatrzeniu ich odpowiednim symbolem graficznym przez cały czas ich emisji telewizyjnej lub zapowiedzią słowną, informującą o zagrożeniach wynikających z treści emisji radiowej. KRRiT prowadzi regularny monitoring realizacji przez nadawców ww. obowiązków oraz rozpatruje skierowane do niej skargi, interweniując w uzasadnionych

przypadkach poprzez wezwanie nadawców do zaniechania działań sprzecznych z ustawą lub poprzez nałożenie kar finansowych.

Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji w związku z kierowanymi do KRRiT skargami dotyczącymi obecności w programach treści przemocowych, w 2019 r. prowadziła postępowania wyjaśniające, w wyniku których Przewodniczący KRRiT na podstawie art. 53 ust. 1 ustawy o radiofonii i telewizji wydał 4 decyzje o nałożeniu kary pieniężnej na nadawców programów, w których stwierdzono naruszenie przepisów o ochronie małoletnich widzów przed treściami związanymi z przemocą, które mogły zagrozić ich rozwojowi:

- decyzja nr 3/DPz/2019 z dnia 18 lipca 2019 r. – w związku z emisją filmu pt. „The Raid 2” w programie TV 4;
- decyzja nr 7/DPz/2019 z dnia 30 sierpnia 2019 r. – w związku z emisją filmu pt. „Pitbull” w programie Polsat Film;
- decyzja nr 8/DPz/2019 z dnia 19 września 2019 r. – w związku z emisją filmu pt. „Psy” w programie TVN siedem;
- decyzja nr 9/DPz/2019 z dnia 15 października 2019 r. – w związku z emisją filmu dokumentalnego pt. „ISIS – następne pokolenie – Zagubione dzieci kalifatu” w programie Polsat News.

Ponadto na podstawie art. 10 ust. 3 ustawy o radiofonii i telewizji Przewodniczący KRRiT skierował do nadawców pisma wzywające do zaniechania emisji w porze chronionej treści zawierających przemoc: do TVP SA - w związku z emisją w programie TVP 1 filmów pt. „Bitwa Warszawska” oraz „Nieuchwytni”; do Radia Poznań SA - w związku z emisją audycji pt. „Wywiad z chuliganem”; do Polskiego Radia SA – w związku z emisją w Programie 3 Polskiego Radia audycji pt. „Myśli dziecka”; do nadawcy programu Metro – w związku z emisją audycji pt. „Zbrodnie w sąsiedztwie”.

1.4. Poprawa jakości systemu działań profilaktycznych.

1.4.1. Opracowanie programów osłonowych oraz edukacyjnych i prowadzenie działań, dotyczących zapobiegania przemocy w rodzinie, w szczególności wobec dzieci, kobiet, osób starszych lub z niepełnosprawnościami.

Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej realizuje Program Osłonowy „Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie”.

Program ten po raz pierwszy został opracowany w 2011 r., zgodnie z art. 8 pkt 6 i 7 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Przedmiotem jest dofinansowanie samorządów gminnych, powiatowych i województwa w tworzeniu zintegrowanego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej określił na 2019 r. cztery cele, w ramach, których mogły być dofinansowane działania:

- Cel I. Rozwój działań profilaktycznych mających na celu podniesienie świadomości społecznej na temat zjawiska przemocy w rodzinie;
- Cel II. Zwiększenie jakości i dostępności usług świadczonych na rzecz osób zagrożonych i doznających przemocy w rodzinie;
- Cel III. Dostosowanie istniejącej infrastruktury instytucjonalnej do potrzeb osób dotkniętych przemocą w rodzinie;
- Cel IV. Zintensyfikowanie pomocy dla dzieci i młodzieży z rodzin zagrożonych i dotkniętych przemocą w rodzinie.

Szczegółowe działania wynikające z powyższych priorytetów, na realizację których podmioty uprawnione mogły aplikować o dofinansowanie, zawarte były w *Programie Osłonowym „Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie”, Edycja 2019*. W ramach Programu w 2019 r. udzielono wsparcia finansowego w łącznej kwocie

3 000 000,00 zł, z czego wydatkowano: 2 892 731,91 zł, tj. na poziomie 96,42% planu. Niepełne wykonanie planu wynika ze zwrotów niewykorzystanej części dotacji przez poszczególne jednostki.

W ramach Programu udzielono wsparcia **70** podmiotom. Liczba osób, w stosunku do których prowadzono działania wyniosła **12 671** osób, w tym 9 517 dzieci. Działania realizowane w ramach Programu skierowane były zarówno do osób i rodzin zagrożonych lub dotkniętych przemocą w rodzinie, jak i osób stosujących przemoc oraz służb realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Realizacja zadań wynikających z Programu Ostonowego przyczynia się do zbudowania lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie i do realizacji szeroko zakrojonych działań profilaktycznych. Dzięki otrzymanym środkom finansowym pochodzącym z dotacji, a także środkom z wkładu własnego podmiotów realizujących Program istnieje możliwość między innymi rozpowszechniania wiedzy w środowisku lokalnym na temat działań realizowanych na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Liczba programów ostonowych oraz edukacyjnych dotyczących przeciwdziałania przemocy w rodzinie wskazanych przez **Ministerstwo Edukacji Narodowej** wyniosła 580. W związku z ich realizacją prowadzono działania, które objęły łącznie 526 241 osób.

1. Rozpowszechnienie programów i materiałów dydaktycznych dotyczących bezpieczeństwa dla nauczycieli, rodziców, dzieci i młodzieży.

Zaktualizowano i rozbudowano portal internetowy⁹, który zawiera szereg programów, projektów edukacyjnych i profilaktycznych oraz materiały dydaktyczne dla nauczycieli dotyczące bezpieczeństwa dzieci i młodzieży. We wrześniu 2019 r. zaktualizowano i udostępniono do bezpłatnego pobrania poradnik pn. Bezpieczna szkoła. Zagrożenia i zalecane działania profilaktyczne w zakresie bezpieczeństwa fizycznego i cyfrowego uczniów. To kompendium wiedzy dla ucznia, nauczyciela, rodzica i dyrektora na temat rozpoznawania sytuacji zagrożeń, sposobów reagowania na sytuacje trudne oraz zasad postępowania.

2. Upowszechnianie materiałów o sytuacji dzieci, których rodzice wyjechali za granicę w celach zarobkowych

Ośrodek Rozwoju Edukacji (ORE) w 2019 r. udostępniał na stronie internetowej publikacje:

- *Uczniowie z rodzin migracyjnych w szkole*, Dąbrowska A. i Szumilas E., Wydawnictwo ORE, Warszawa 2017.
- *„Dziecko z rodziny migracyjnej w systemie oświaty – materiał informacyjny dla dyrektorów szkół, rad pedagogicznych”*, Skałbiana B., Wydawnictwo ORE, Warszawa 2017.

3. Realizacja programów edukacyjnych zapobiegania przemocy w rodzinie w szczególności wobec dzieci - „Szkoła dla Rodziców i Wychowawców”

W ramach zadania dotyczącego opracowania i realizacji programów edukacyjnych zapobiegania przemocy w rodzinie, w szczególności wobec dzieci, upowszechniano program pt. „Szkoła dla Rodziców i Wychowawców”. Jest to program wspierania i podnoszenia kompetencji wychowawczych rodziców, opiekunów i nauczycieli.

W okresie sprawozdawczym, w ramach upowszechniania programu „Szkoła dla Rodziców i Wychowawców”, w szkoleniach uczestniczyło łącznie 5 305 osób, w tym:

- 2432 placówkach oświatowych, w których zorganizowano 425 grupy, z udziałem 4 441 osób, w tym: 3 768 rodziców i 673 nauczycieli.

⁹ <https://bezpiecznaszkola.men.gov.pl>

- 500 placówkach oświatowych, w których zorganizowano 62 grup dla realizatorów programu, z udziałem 864 osób.

Wiedza zdobyta w programie oraz podejmowane praktyczne działania służą budowaniu silnej więzi pomiędzy rodzicami lub wychowawcami a dziećmi - najważniejszego czynnika chroniącego przed zachowaniami problemowymi. Program uczy odbiorców wprowadzania zdrowej dyscypliny i właściwego reagowania na nieprawidłowe zachowania dziecka. Kładzie nacisk na eliminowanie kar, w tym fizycznych. Każda część programu ma wbudowany moduł pt. „Nagrody i kary”, dotyczący konsekwencji stosowania przemocy fizycznej i emocjonalnej wobec dziecka. Program jest upowszechniany kaskadowo na terenie kraju poprzez sieć 48 wojewódzkich trenerów/koordynatorów oraz 642 certyfikowanych realizatorów.

Działania podejmowane przez **Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji** na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie mają charakter wieloaspektowy i są realizowane w sposób ciągły od wielu lat. Przyjęty Uchwałą Rady Ministrów nr 6 z dnia 9 stycznia 2018 roku *Program ograniczania przestępczości i aspołecznych zachowań Razem bezpieczniej im. Władysława Stasiaka na lata 2018 - 2020* koordynowany przez MSWiA, jest komplementarny z *Krajowym Programem Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie* na lata 2014-2020. W jego ramach wspierane są przede wszystkim kompleksowe przedsięwzięcia na rzecz bezpieczeństwa w przestrzeni publicznej, ale również działania na rzecz przeciwdziałania patologiom społecznym i przestępczości pospolitej, edukacyjno-profilaktyczne oraz edukacja dla bezpieczeństwa. Działania z tego zakresu prowadzone są w gminach i powiatach na terenie całego kraju, szczególnie w zakresie wspierania inicjatyw lokalnych na rzecz poprawy bezpieczeństwa i porządku publicznego i realizowane przede wszystkim poprzez dofinansowywanie lokalnych projektów jednostek samorządu terytorialnego i organizacji pozarządowych. Program o charakterze profilaktyczno-prewencyjnym opiera się na współpracy z organami administracji rządowej, samorządowej i z organizacjami pozarządowymi, zainteresowanymi poprawą bezpieczeństwa i porządku publicznego.

W budżecie państwa na rok 2019 na realizację Programu została zabezpieczona rezerwa celowa w wysokości 6 mln złotych która została rozdysponowana na realizację konkretnych projektów przez jednostki samorządu terytorialnego i organizacje pozarządowe w poszczególnych województwach (zadania w ramach projektów lokalnych realizowanych w czterech celach szczegółowych Programu, tj. *bezpieczeństwo w miejscach publicznych ze szczególnym uwzględnieniem tworzenia lokalnych systemów bezpieczeństwa, bezpieczne przejścia dla pieszych, przeciwdziałanie zjawiskom patologii oraz ochrona dzieci i młodzieży, edukacja dla bezpieczeństwa*).

Natomiast dodatkowymi obszarami, które MSWiA w 2019 roku uznało za priorytetowe w zakresie zainicjowania działań w ramach projektów lokalnych były:

- *Przeciwdziałanie hejtowi i mowie nienawiści wśród młodzieży,*
- *Zapobieganie i przeciwdziałanie uzależnieniu od narkotyków i dopalaczy,*
- *Korzystanie z telefonów komórkowych – szanse i zagrożenia bezpieczeństwa,*
- *Bezpieczeństwo nad wodą i w górach.*

1.4.2. Opracowanie i realizacja programów służących działaniom profilaktycznym mającym na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie (art. 6 ust. 3 pkt 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

W stosunku do roku poprzedniego, w 2019 r. nieznacznie zmniejszyła się liczba opracowanych programów służących działaniom profilaktycznym mającym na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie. W 2019 r. **opracowano 331 programy, z czego zrealizowano 300 programów, a udział w nich wzięło łącznie 60 369 osób.**

Tabela 1. Liczba programów służących działaniom profilaktycznym mającym na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie

Liczba programów	2014	2015	2016	2017	2018	2019
	264	330	361	317	344	331

1.4.3. Prowadzenie poradnictwa, w szczególności poprzez działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych, alternatywnych wobec stosowania przemocy metod i kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie oraz w stosunku do grup ryzyka, np. małych dzieci w ciąży

Artykuł 6 ust. 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie koncentruje się na utworzeniu przez gminę systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Na system ten mają składać się: program przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie, poradnictwo i interwencja, zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia oraz zespoły interdyscyplinarne. W ramach poradnictwa gmina ma za zadanie prowadzić również działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie. W przepisach położono szczególny nacisk na rozwój profilaktyki, jako skutecznej formy pomocy w sytuacjach, gdy w rodzinie nie występuje jeszcze zjawisko przemocy, ale może być tym zjawiskiem zagrożona. W latach 2014-2019 liczba placówek prowadzących poradnictwo, w szczególności poprzez działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych, alternatywnych wobec stosowania przemocy metod i kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie wynosiła pomiędzy 849 a 877. Największy spadek zanotowano w 2015 r.¹⁰ W 2019 r. nieznacznie spadła liczba placówek w stosunku do roku poprzedniego. W 876 placówkach zrealizowano 899 programów. Ogółem udzielono porad 47 087 osobom: 34 491 kobietom oraz 13 596 mężczyznom.

Tabela 2. Liczba placówek prowadzących poradnictwo, w szczególności poprzez działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych, alternatywnych wobec stosowania przemocy metod i kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie

Liczba placówek	2014	2015	2016	2017	2018	2019
	967	849	967	962	955	876

Kwestię wizyt patronażowych regulują rozporządzenia Ministra Zdrowia: z dnia 24 września 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej (Dz. U. z 2020 r. poz. 1255) oraz z dnia 20 września 2012 r. w sprawie standardów postępowania medycznego przy udzielaniu świadczeń zdrowotnych z zakresu opieki okołoporodowej sprawowanej nad kobietą w okresie fizjologicznej ciąży, fizjologicznego porodu, położu oraz opieki nad noworodkiem (Dz. U. z 2016 r. poz. 1132). Według Głównego Urzędu Statystycznego w 2019 r. zarejestrowano 375 tys. urodzeń żywych. Wśród dzieci zarejestrowanych położne podstawowej opieki zdrowotnej przeprowadziły łącznie 650 773 wizyt patronażowych.

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 20 września 2012 r. w sprawie standardów postępowania medycznego przy udzielaniu świadczeń zdrowotnych z zakresu opieki okołoporodowej

¹⁰ Spadek liczby placówek jest spowodowany między innymi tym, iż tworzenie i prowadzenie tych placówek jest zadaniem własnym samorządu gminnego. Samorządy te po sporządzeniu diagnozy zjawiska samodzielnie decydują o potrzebie tworzenia i sposobie prowadzenia tego rodzaju placówek biorąc pod uwagę potrzeby występujące na danym terenie. Infrastruktura placówek zapewniających pomoc osobom dotkniętym przemocą jest zatem na terenie kraju zróżnicowana i dostosowana do potrzeb występujących na obszarze danej gminy. Realizacja tego zadania w znacznej mierze jest więc uzależniona od wielkości środków finansowych zaplanowanych w corocznych budżetach gmin. Jak wynika z informacji uzyskanych z wydziałów polityki społecznej drugim powodem spadku oprócz ograniczonych środków finansowych gmin jest zbyt mała liczba lub brak specjalistów na danym terenie do prowadzenia poradnictwa w tym zakresie.

sprawowanej nad kobietą w okresie fizjologicznej ciąży, fizjologicznego porodu, połogu oraz opieki nad noworodkiem położna powinna wykonać nie mniej niż 4 wizyty (pierwsza wizyta odbywa się nie później niż w ciągu 48 godzin od otrzymania przez położną zgłoszenia urodzenia dziecka. Oprócz obserwacji i oceny rozwoju fizycznego noworodka, w kompetencjach położnej znajduje się również ocena relacji rodzinnych, identyfikacja czynników ryzyka w rodzinie i interwencja w przypadku zaobserwowania przemocy lub innych nieprawidłowości lub zaniedbań w opiece nad dzieckiem.

1.5. Realizacja programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie (art. 6 ust. 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

1.5.1. Opracowanie i realizacja gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie (art. 6 ust. 2 pkt 1 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

Od 2016 widać wzrost realizowanych programów. W 2019 r. 2 455 gmin realizowało programy przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Tabela 3. Liczba opracowanych i realizowanych gminnych programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie

Liczba gminnych programów	2014	2015	2016	2017	2018	2019
	2 307	2 303	2 322	2 327	2 429	2 455

1.5.2. Opracowanie i realizacja powiatowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie (art. 6 ust. 3 pkt 1 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

Samorządy powiatowe w 2019 r. opracowały **325** programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie, co oznacza wzrost w stosunku do roku 2018. Niższy wskaźnik w latach 2014-2015 był prawdopodobnie spowodowany istnieniem opracowanych programów dla pewnej perspektywy czasowej i braku podjęcia nowych uchwał w tym zakresie.

Tabela 4. Liczba opracowanych i realizowanych powiatowych programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie

Liczba powiatowych programów	2014	2015	2016	2017	2018	2019
	296	289	297	313	313	325

1.5.3. Opracowanie i realizacja wojewódzkiego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ramowego programu ochrony ofiar przemocy w rodzinie (art. 6 ust. 6 pkt 1 i 3 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

We wszystkich samorządach wojewódzkich w 2019 r. realizowano programy przeciwdziałania przemocy w rodzinie. W 10 województwach opracowano nowe programy.

Tabela 5. Liczba opracowanych i realizowanych wojewódzkich programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Liczba wojewódzkich programów	2014	2015	2016	2017	2018	2019
	22	16	16	16	13	10

2. Ochrona i pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie (art. 10 ust. 1 pkt 1 i 4 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

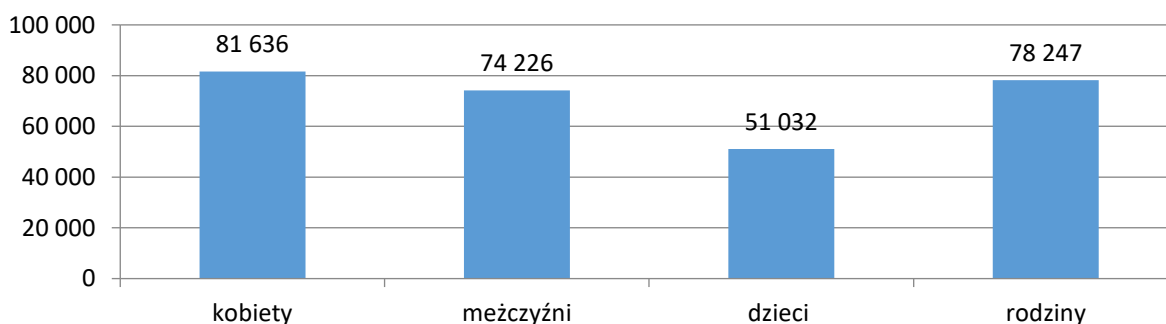
Cel: Zwiększenie dostępności i skuteczności ochrony oraz wsparcia osób dotkniętych przemocą w rodzinie.

2.1. Rozwój infrastruktury instytucji rządowych i samorządowych, a także podmiotów oraz organizacji pozarządowych udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie oraz wypracowanie zasad współpracy

2.1.1. Utworzenie i funkcjonowanie zespołów interdyscyplinarnych (art. 6 ust. 2 pkt 4 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

W 2019 r. w gminach funkcjonowało **2 493** zespołów interdyscyplinarnych. Liczba osób objętych pomocą zespołów interdyscyplinarnych wyniosła **206 894**, w tym **81 636** kobiet (w tym **4 859** niepełnosprawnych i **11 626** starszych) oraz **74 226** mężczyzn (w tym **3 575** niepełnosprawnych i **6 832** starszych), a także **51 032** dzieci, w tym **1 750** niepełnosprawnych.

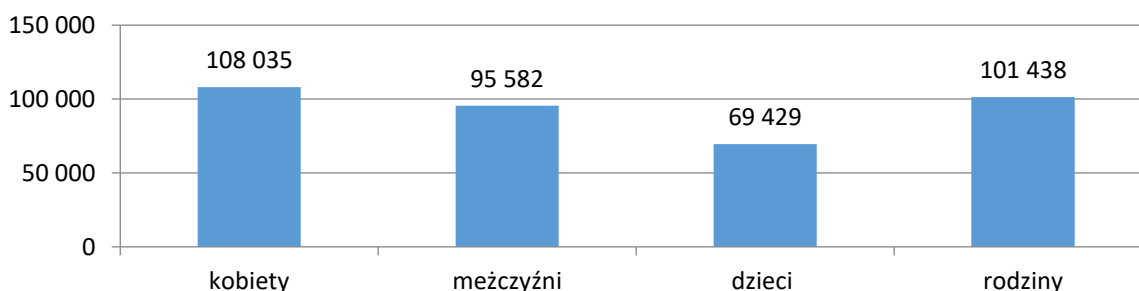
Wykres 2. Liczba osób oraz rodzin objętych pomocą zespołów interdyscyplinarnych w 2019 r.

Zespoły interdyscyplinarne objęły swoją pomocą łącznie **78 247** rodzin, a Członkowie Zespołów w całej Polsce odbyli **16 581** posiedzeń. Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej zebrało dane teledadresowe zespołów interdyscyplinarnych. Baza teledadresowa jest zamieszczona na stronie internetowej Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej www.mrpips.gov.pl w zakładce przeciwdziałanie przemocy w rodzinie.

W 2019 r. na terenie Polski zostało utworzonych **80 125** grup roboczych. Odbyły się **263 902** posiedzenia grup roboczych. Grupy robocze pracowały z **273 046** osobami, w tym z **108 035** kobietami (**6 821** niepełnosprawnymi i **15 567** starszymi) oraz **95 582** mężczyznami (**4 970** niepełnosprawnymi i **9 160** starszymi), a także z **69 429** dziećmi, w tym z **2 348** niepełnosprawnymi. Grupy robocze objęły pomocą **101 438** rodzin.

Wykres 3. Liczba osób oraz rodzin objętych pomocą grup roboczych w 2019 r.

2.1.2. Ewidencjonowanie istniejącej infrastruktury instytucji rządowych i samorządowych, a także podmiotów oraz organizacji pozarządowych udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie

Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej rokrocznie dokonuje aktualizacji bazy teleadresowej specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie. Baza teleadresowa jest umieszczona na stronie internetowej Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w zakładce *Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie*: <https://www.gov.pl/web/rodzina/baza-kontaktowa-specjalistyczne-osrodki-wsparcia-dla-ofiar-przemocy>

W 2019 r. niemal we wszystkich województwach zaktualizowano na stronach internetowych bazy danych podmiotów oraz organizacji pozarządowych świadczących usługi dla osób i rodzin dotkniętych przemocą, a także dokonano aktualizacji rejestru placówek zapewniających miejsca noclegowe, a także rejestry specjalistycznego poradnictwa. Wyjątek stanowią województwa: dolnośląskie, lubuskie, mazowieckie oraz świętokrzyskie.

2.1.3. Przesyłanie zaktualizowanych baz danych z danego województwa, o których mowa w pkt 2.1.2. prezesowi sądu apelacyjnego, prokuratorowi apelacyjnemu, komendantowi wojewódzkiemu Policji, kuratorowi oświaty oraz organom samorządu terytorialnego do dnia 15 lipca każdego kolejnego roku

Wojewodowie przesłali do dnia 15 lipca 2019 r. w wersji elektronicznej **120** zaktualizowanych baz danych dotyczących istniejącej infrastruktury instytucji rządowych i samorządowych, a także podmiotów oraz organizacji pozarządowych udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie. Informacje zostały przekazane następującym podmiotom: prezesom sądów apelacyjnych, prokuratorom apelacyjnym, komendantom wojewódzkim Policji, kuratorom oświaty oraz organom samorządu terytorialnego.

2.1.4. Upowszechnienie baz danych przez podmioty, o których mowa w pkt 2.1.3. w podległych im pionach organizacyjnych

W Krajowym Programie ujęto mechanizm, dzięki któremu sądy są informowane przez wojewodów o funkcjonującej na ich terenie infrastrukturze instytucji, a także o podmiotach udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie. Zgodnie z Działaniem 2.1.2. wojewoda jest zobligowany do zewidencjonowania corocznej aktualizacji oraz umieszczenia na stronach internetowych urzędu wojewódzkiego bazy teleadresowej podmiotów oraz organizacji pozarządowych świadczących usługi dla osób i rodzin dotkniętych przemocą w rodzinie.

Dodatkowo, zgodnie z Działaniem 2.1.3., do dnia 15 lipca każdego kolejnego roku, wojewoda ma obowiązek przesyłania w wersji elektronicznej ww. zaktualizowanych baz danych z danego województwa prezesowi sądu apelacyjnego, prokuratorowi apelacyjnemu, komendantowi wojewódzkiemu Policji, kuratorowi oświaty oraz organom samorządu terytorialnego, celem upowszechnienia w podległych im pionach organizacyjnych.

Obowiązkiem prezesa sądu apelacyjnego jest upowszechnienie ww. bazy danych w podległych sądach okręgowych i rejonowych zarówno w wersji elektronicznej, jak i papierowej. W praktyce, prezes sądu apelacyjnego powinien przekazać prezesom podległych sądów okręgowych wersje papierowe oraz elektroniczne ww. baz danych, z poleceniem podobnego upowszechnienia w podległych sądach rejonowych.

Przedmiotowe działanie stanowi realizację Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej *ustanawiającej normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw oraz zastępującej decyzję ramową Rady z 2001/220/WSiSW¹¹*, nakładającą na właściwe organy (w tym sądy) obowiązek przedstawienia osobie pokrzywdzonej w zrozumiałym przez nią języku i formie informacji dotyczących dostępnego pokrzywdzonym wsparcia i pomocy (art. 4 ust. 1 pkt a Dyrektywy).

¹¹ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej 2012/29/UE z dnia 25 października 2012 roku *ustanawiająca normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw oraz zastępująca decyzję ramową Rady z 2001/220/WSiSW* (Dz. U. UE L 315/57).

Wskaźnikiem obrazującym realizację przedmiotowego zadania jest liczba przekazanych przez prezesów sądów apelacyjnych aktualnych baz danych do sądów okręgowych i rejonowych w wersji papierowej lub elektronicznej. Liczba ta powinna być zgodna z liczbą wszystkich sądów okręgowych i rejonowych na terenie poszczególnych apelacji.

W 2019 roku liczba przekazanych baz danych wyniosła **207** i utrzymuje się na podobnym poziomie w stosunku do lat poprzednich. (2018 r. – 239, 2017 r.- 231, 2016 r. - 288, 2015 r. - 229, 2014 r. –158).

Dodatkowo należy wskazać, że w 2019 r. odnotowano liczbę 78, przekazanych do prokuratur okręgowych i rejonowych, aktualnych baz danych uzyskanych od wojewodów, zawierających ewidencje istniejącej infrastruktury instytucji rządowych i samorządowych, a także podmiotów oraz organizacji pozarządowych udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie.

W 2019 roku Komendy Wojewódzkie/Stołeczna Policji otrzymały z urzędów wojewódzkich łącznie **159** baz danych zawierających ewidencję istniejącej infrastruktury instytucji rządowych i samorządowych, a także podmiotów oraz organizacji pozarządowych udzielających pomocy osobom doznającym przemocy w rodzinie. Powyższe bazy najczęściej przekazywane były w wersji elektronicznej. Ponadto, w ciągu roku dokonywano ich aktualizacji.

2.1.5. Rozbudowa sieci i poszerzenie oferty placówek wspierających i udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie, w tym:

- **punktów konsultacyjnych dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie;**
- **ośrodków wsparcia dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie;**
- **specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie;**
- **domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży;**
- **ośrodków interwencji kryzysowej;**
- **innych placówek świadczących specjalistyczną pomoc dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie.**

W ramach poszerzenia oferty placówek udzielających pomocy w 2019 r. powstały 74 punkty konsultacyjne, 2 specjalistyczne ośrodki wsparcia, 1 dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży oraz 22 ośrodki interwencji kryzysowej (w tym 8 punktów interwencji kryzysowej) oraz 10 innych placówek świadczących specjalistyczną pomoc dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie). Szczegółowe informacje dotyczące liczby osób korzystających z oferty placówek wspierających i udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie zostały opisane w działaniu 2.3.2.

Należy ponownie wskazać, że choć Krajowy Program nie wskazuje resortu sprawiedliwości jako realizatora niniejszego działania, to od lat Ministerstwo Sprawiedliwości podejmuje metodyczną rozbudowę infrastruktury pomocowej dla osób pokrzywdzonych przestępstwem, w tym także skierowaną dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie.

Ustawa o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy - Kodeks karny wykonawczy oraz ustawy – Prawo ochrony środowiska¹², powołała do życia z dniem 1 stycznia 2012 roku Fundusz Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej, zwany dalej *Funduszem*, będący państwowym funduszem celowym, którego dysponentem jest Minister Sprawiedliwości. Przychodami *Funduszu* są m.in. orzeczone przez sądy nakładki i świadczenia pieniężne.

Począwszy od roku 2017 podjęto szereg działań w tym zmian legislacyjnych w celu zwiększenia efektywności w funkcjonowaniu i wydatkowaniu środków z Funduszu Sprawiedliwości w tym poszerzenia katalogu działań podejmowanych w oparciu o zgromadzone środki. Nowelizacja treści art. 43 Kodeksu karnego wykonawczego weszła w życie w dniu 12 sierpnia 2017 r., zaś w dniu 19 września

¹² Ustawa z dnia 12 lutego 2010 roku o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy - Kodeks karny wykonawczy oraz ustawy – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. poz. 227, z późn. zm.).

2017 r. opublikowano rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości w sprawie Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej - Funduszu Sprawiedliwości.¹³

Minister Sprawiedliwości działając na podstawie § 2 ust. 1 i 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 września 2017 r. w sprawie Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej – Funduszu Sprawiedliwości, ogłosił w dniu 29 września 2017 r. Program I, który w dniu 24 października 2018 r. został zastąpiony kolejnym Programem Pomocy Osobom Pokrzywdzonym Przepięstwem na lata 2019-2021. Dysponent Funduszu Sprawiedliwości przyjął w dniu 27 listopada 2019 roku jego aktualizację do 2024 roku.

Na podstawie Programu Pomocy Osobom Pokrzywdzonym Przepięstwem na lata 2019-2021 jeszcze w 2018 roku rozpisano 61 konkursów na regionalne ośrodki pomocy pokrzywdzonym (60 regionalnych i 337 lokalnych) i infolinię dla ofiar przepięstw. Większość konkursów została rozstrzygnięta. Zawarto 55 umów dotyczących uruchomienia sieci ośrodków Pomocy osobom pokrzywdzonym przepięstwem, wysokość udzielonej dotacji w 2019 roku w ramach zawartych wieloletnich umów wyniosła – 62.578.639,74 zł. Obecnie funkcjonuje 351 miejsc, które świadczą pomoc osobom pokrzywdzonym przepięstwem im najbliższym oraz świadkom i osobom im najbliższym (w tym rodzinom dotkniętym przemocą) w całej Polsce. W stosunku do 2018 roku liczba miejsc świadczenia pomocy finansowanych z Funduszu Sprawiedliwości w 2019 roku wzrosła ponad trzykrotnie (z 94 miejsc do 351 miejsc).

2.1.6. Nawiązywanie i wzmacnianie współpracy pomiędzy instytucjami rządowymi i samorządowymi oraz organizacjami pozarządowymi w zakresie pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie

Nawiązanie i wzmacnianie współpracy pomiędzy instytucjami rządowymi i samorządowymi oraz organizacjami pozarządowymi w zakresie pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie na szczeblu Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej odbywa się przede wszystkim poprzez wspólne działania realizowane w oparciu o funkcjonowanie Zespołu Monitorującego do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej dokonał w 2017 r. wyboru Członków Zespołu Monitorującego do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie – III kadencji w związku z rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 28 stycznia 2011 r. w sprawie Zespołu Monitorującego do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie (Dz. U. poz. 146), które jest wypełnieniem upoważnienia zawartego w art. 10f ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Zespół Monitorujący do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie jest organem opiniodawczo-doradczym ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego.

Zgodnie z art. 10b ust. 1 ww. ustawy **w skład Zespołu Monitorującego wchodzi:**

1. **Krajowy Koordynator** Realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie –
2. **Siedmiu przedstawicieli** organów administracji rządowej i jednostek im podległych lub przez nie nadzorowanych,
3. **Pięciu przedstawicieli** jednostek samorządu terytorialnego powołanych spośród osób zgłoszonych przez stronę samorządową w Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego,
4. **Dziesięciu przedstawicieli** organizacji pozarządowych, związków i porozumień organizacji pozarządowych oraz kościołów i związków wyznaniowych.

Główne tematy i prace Zespołu w 2019 r.:

W 2019 r. odbyły się 4 posiedzenia Zespołu Monitorującego do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie (w tym dwa posiedzenie dwudniowe).

Prace Zespołu obejmowały głównie:

¹³ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości w sprawie Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej - Funduszu Sprawiedliwości z dnia 13 września 2017 r. (Dz. U. z 2019 r. poz. 683)

- opiniowanie wniosków w ramach Programu Ostonowego „Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie”,
- analizowanie przepisów prawa w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
- dyskusje na temat obowiązujących w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie rozwiązań prawnych,
- opracowanie założeń do nowego Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na kolejną perspektywę czasową.

Wojewodowie realizowali zadanie dotyczące współpracy pomiędzy instytucjami rządowymi i samorządowymi oraz organizacjami pozarządowymi w zakresie pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie, realizując wspólnie lub zlecając **21** projekty. Ponadto na szczeblu gminnym zrealizowano **311** projektów, a na szczeblu powiatowym **167**.

2.2. Upowszechnianie informacji i edukacja w zakresie możliwości i form udzielania pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie (art. 10 ust. 1 pkt 4 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

2.2.1. Upowszechnianie informacji w zakresie możliwości i form uzyskania m.in. pomocy: medycznej, psychologicznej, prawnej, socjalnej, zawodowej i rodzinnej

W ramach upowszechniania informacji i edukacji w zakresie możliwości i form uzyskania m.in. pomocy medycznej, psychologicznej, prawnej, socjalnej, zawodowej i rodzinnej opracowano i upowszechniono **209 476 materiałów informacyjnych**, w tym w samorządach gminnych –115 814, w samorządach powiatowych – 85 189, a w samorządach województw –8 473. **Przeprowadzono 1 071 lokalnych kampanii społecznych.**

2.2.2. Opracowanie i realizacja zajęć edukacyjnych kierowanych do osób dotkniętych przemocą w rodzinie w zakresie podstaw prawnych i zagadnień psychologicznych dotyczących reakcji na przemoc w rodzinie

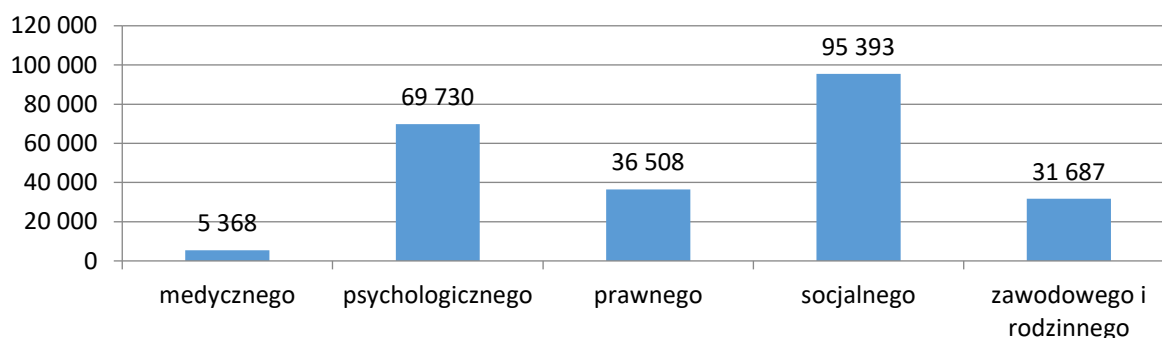
W ramach upowszechniania zajęć edukacyjnych kierowanych do osób dotkniętych przemocą w rodzinie w zakresie podstaw prawnych i zagadnień psychologicznych dotyczących reakcji na przemoc w rodzinie jednostki samorządu terytorialnego opracowały i zrealizowały 4 943 zajęcia (11 215 w gminach i 9 262w powiatach), w których w całej Polsce uczestniczyło 20 477 osób.

2.3. Udzielanie pomocy i wsparcia osobom dotkniętym przemocą w rodzinie

2.3.1. Realizowanie przez instytucje publiczne zajmujące się pomocą osobom dotkniętym przemocą w rodzinie pomocy w formie poradnictwa medycznego, psychologicznego, prawnego, socjalnego, zawodowego i rodzinnego

W 2019 r. liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie wyniosła **227 826** osób (w tym 124 382 kobiet, 39 625 mężczyzn oraz 63 819 dzieci). Pomocą w formie poradnictwa objęto ogółem **238 686** osoby. Z poradnictwa **medycznego** skorzystało **ogółem 5 368 osób**, w tym 3 849 w gminach i 1519 w powiatach. Z poradnictwa **psychologicznego** skorzystało **ogółem 69 730 osoby**, w tym 45 951 w gminach i 23 779 w powiatach. Z poradnictwa **prawnego** skorzystało ogółem **36 508 osób**, w tym 24 313 w gminach i 12 195 w powiatach. Z poradnictwa **socjalnego** skorzystało ogółem **95 393 osoby**, w tym 76 364 w gminach i 19 029 w powiatach. Z poradnictwa **zawodowego i rodzinnego** skorzystało **ogółem 31 687 osób**, w tym 20 898 w gminach i 10 789 w powiatach.

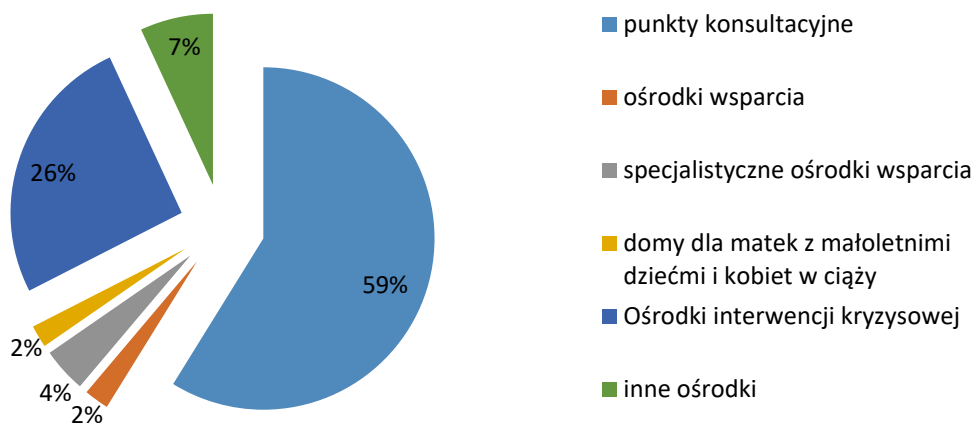
Wykres 4. Liczba osób objętych pomocą w formie poradnictwa w 2019 r.

2.3.2. Zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc całodobowych w ośrodkach wsparcia oraz w ośrodkach interwencji kryzysowej (art. 6 ust. 2 pkt 3 i ust. 3 pkt 3 i 4 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

W całej Polsce w ramach instytucji pomagających ofiarom przemocy w rodzinie funkcjonowało w 2019 r. **848 jednostek**, w tym **538 instytucji prowadzonych przez gminy oraz 310 instytucji prowadzonych przez powiaty**. Wśród instytucji zdecydowaną większość stanowią **punkty konsultacyjne – 503 (59%)**, a następnie **ośrodki interwencji kryzysowej – 219 (26% – w tym 57 punktów interwencji kryzysowej)**, **specjalistyczne ośrodki wsparcia – 36 (4%)** **ośrodki wsparcia – 14 (2%)**, **domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży – 18 (2%)** oraz **58 (7%) inne placówki** świadczące specjalistyczną pomoc dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie.

Wykres 5. Struktura instytucji pomagających ofiarom przemocy w rodzinie w 2019 r.

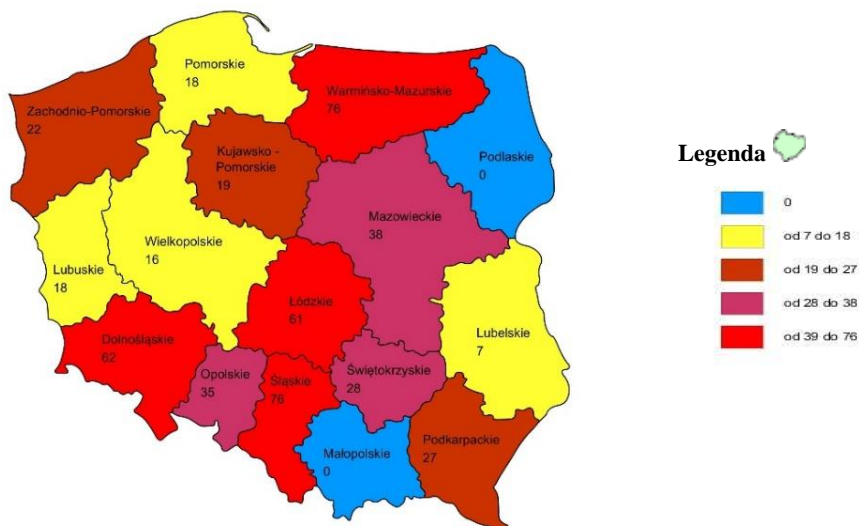

W 2019 r. w skali całego kraju nieznacznie zmalała liczba instytucji pomagających ofiarom przemocy w stosunku do roku ubiegłego (856 jednostek pomocowych w 2018 r.). W 2019 r., w stosunku do roku poprzedniego odnotowano niewielki wzrost liczby punktów konsultacyjnych z 500 do 503. Należy zauważyć, iż w 2019 r. funkcjonowało również 58 placówek świadczących specjalistyczną pomoc dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie innego typu, z których to pomocy skorzystało 4 873 osób, tj. o ponad 1 000 więcej w porównaniu z rokiem 2018.

Punty konsultacyjne

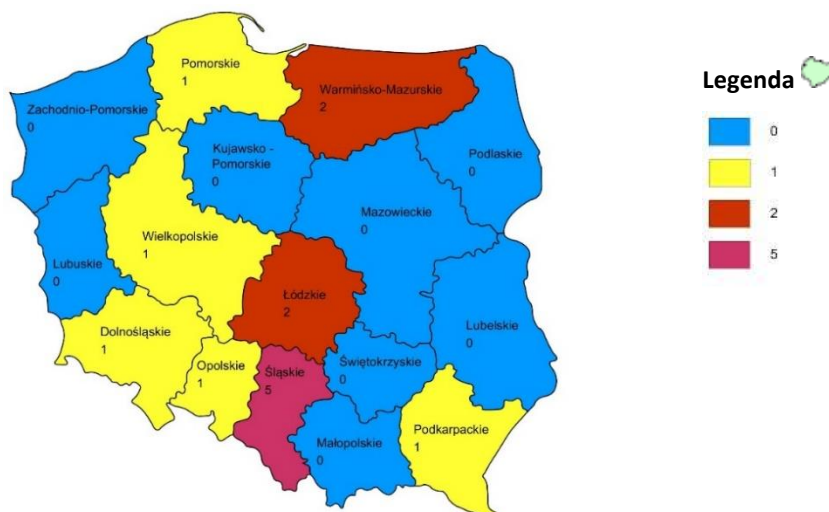
W całej Polsce działają 503 punkty konsultacyjne. W stosunku do 2018 r. przybyło 3 punkty konsultacyjne prowadzone przez gminy. W całej Polsce z punktów konsultacyjnych skorzystało 24 625 osób. Statystycznie z jednego punktu konsultacyjnego skorzystało w 2019 r. w całej Polsce średnio 49 osób. Punkty konsultacyjne aktywnie realizują zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie świadcząc różnego rodzaju pomoc i wsparcie doraźnie w formie np. poradnictwa prawnego, rodzinnego, socjalnego, zawodowego.

Mapa 1. Liczba punktów konsultacyjnych w 2019 r.

Ośrodki wsparcia

Mapa 2. Liczba ośrodków wsparcia w 2019 r.

W całej Polsce działa 14 ośrodków wsparcia (12 gminnych i 2 powiatowe), z pomocy których skorzystało 1 051 osób. W stosunku do roku 2018, w 2019 r. liczba ośrodków zmalała o 3 jednostki powiatowe. Statystycznie z jednego ośrodka skorzystało średnio ponad 75 osoby. Spośród 14 ośrodków, 10 dysponowało 247 miejscami całodobowymi, z których skorzystało 116 osób. W województwie śląskim funkcjonuje najwięcej, bo aż 5 ośrodków wsparcia. Natomiast w ośmiu województwach tego rodzaju placówki nie funkcjonują.

Ośrodki interwencji kryzysowej

W stosunku do 2018 r., ubyla jedna placówka. W 2019 r. w całej Polsce 20 045 osób skorzystało z oferty **219 ośrodków interwencji kryzysowej** (w tym z 57 punktów interwencji kryzysowej), co daje średnią 91 osób na 1 ośrodek. Łącznie 135 ośrodków interwencji kryzysowej dysponowały 1 403 miejscami całodobowymi, z których skorzystało 2 370 osób. W każdym województwie istnieje rozbudowana sieć ośrodków interwencji kryzysowej.

Najwięcej ośrodków interwencji kryzysowej (OIK) jest w województwie śląskim (34 tego typu placówki, w tym 18 ośrodków interwencji kryzysowej i 16 punktów interwencji kryzysowej) i dolnośląskim (26 OIK). Z kolei najmniejszą liczbą OIK dysponuje województwo podlaskie (5 OIK). Ośrodki interwencji kryzysowej są placówkami, które rozmieszczone są w każdym województwie i które najaktywniej w kontekście udzielania pomocy całodobowej wraz ze specjalistycznymi ośrodkami wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie wpisują się w realizację zadań na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Placówki te zabezpieczają głównie sytuację osób doznających przemocy w rodzinie, ale pełnią także inne funkcje dla osób, które doznały innej sytuacji kryzysowej np. straciły dom w pożarze, są ofiarami handlu ludźmi.

Mapa 3. Liczba ośrodków interwencji kryzysowej w 2019 r.

Domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży

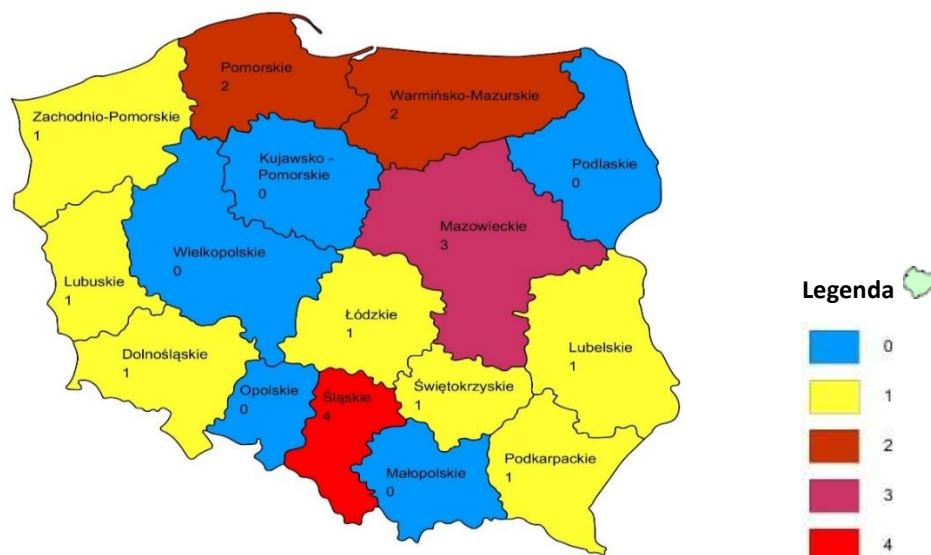
Z 18 domów¹⁴ dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży prowadzonych przez powiat, które dysponowały 408 miejscami, skorzystało 549 osób, co oznacza, że z każdego domu skorzystało średnio

¹⁴ W sprawozdawczości z realizacji programu wykazywane są tylko domy świadczące specjalistyczną pomoc dla ofiar przemocy. Nie uwzględnia się liczby innych pozostałych domów dla matek z małoletnimi dziećmi, do których trafiają samotne matki i kobiety w ciąży z innych powodów. Wszystkich domów wykazywanych w sprawozdaniu MPiPS-03 jest 28 (w tym 18 tzw. „przemocowych”).

26 osób. W 2019 r. ogółem 498 osób skorzystało z miejsc całodobowych w domach dla matek z małoletnimi dziećmi (w tym: 253 kobiet oraz 295 dzieci).

Liczba domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży utrzymywała się przez kilka lat na tym samym poziomie (13 placówek). Warto dlatego zaznaczyć, że w 2018 r. odnotowano znaczny wzrost ich liczby (o 6 więcej w porównaniu do 2017 r.). W 2019 liczba ta zmalała o jeden dom.

Mapa 4. Liczba domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży w 2019 r.

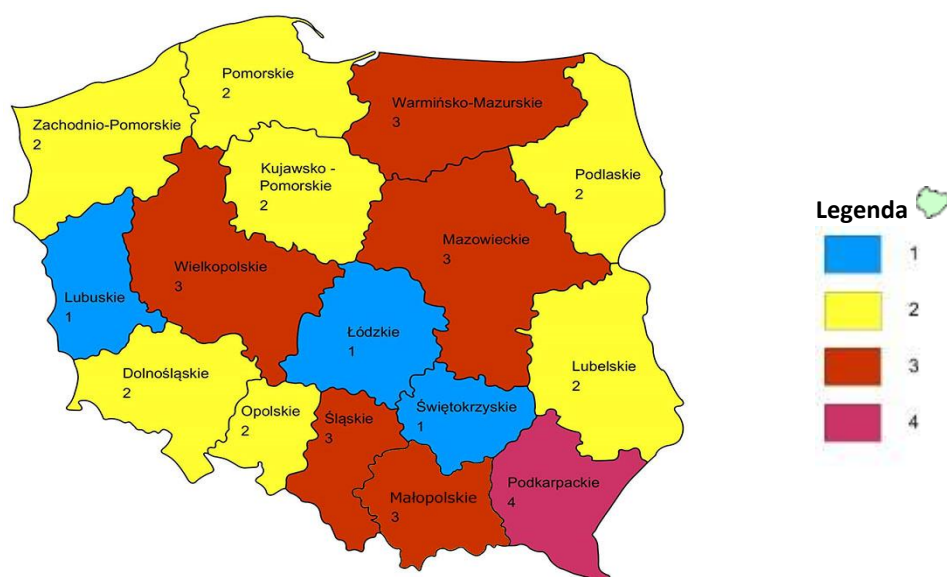
2.3.3. Zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie całodobowych miejsc w specjalistycznych ośrodkach wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie

Na terenie kraju w 2019 r. funkcjonowało **36 specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie**. Prowadzenie ośrodków jest zadaniem zleconym samorządom powiatowym, a środki finansowe na ich utrzymanie zapewnia budżet państwa. Koszt utrzymania specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie w 2019 r. wyniósł 16.397 tyś. zł.

W specjalistycznych ośrodkach wsparcia, obok zapewnienia podstawowych potrzeb, ofiary przemocy w rodzinie otrzymują profesjonalne wsparcie medyczne, socjalne, psychologiczne oraz prawne. Specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie funkcjonują w oparciu o standardy zawarte w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lutego 2011 r. w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacji osób zatrudnionych w tych ośrodkach, szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz kwalifikacji osób prowadzących oddziaływania korekcyjno-edukacyjne (Dz. U. poz. 259). Priorytetowym zadaniem specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie jest zabezpieczenie ofiary przemocy w rodzinie i udzielenie jej profesjonalnej pomocy i wsparcia.

W całej Polsce działa 14 ośrodków wsparcia (12 gminnych i 2 powiatowe), z pomocy których skorzystało 1 051 osób. W stosunku do roku 2017, w 2018 r. liczba ośrodków zmalała o 3 jednostki powiatowe. Statystycznie z jednego ośrodka skorzystało średnio ponad 75 osoby. Spośród 14 ośrodków, 10 dysponowało 247 miejscami całodobowymi, z których skorzystało 116 osób. W województwie śląskim funkcjonuje najwięcej, bo aż 5 ośrodków wsparcia. Natomiast w ośmiu województwach tego rodzaju placówki nie funkcjonują.

Mapa 5. Liczba specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie w 2019 r.

W specjalistycznych ośrodkach wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie w 2019 r. udzielono różnorodnych form pomocy 6 139 ofiarom przemocy w rodzinie, w tym: 4 122 kobietom, 805 mężczyznom oraz 1 212 dzieciom. Ponadto udzielono pomocy 370 osobom starszym – ofiarom przemocy w rodzinie, w tym: 296 kobietom i 74 mężczyznom, a także 413 osobom niepełnosprawnym – ofiarom przemocy w rodzinie, w tym: 306 kobietom, 48 mężczyznom oraz 59 dzieciom. Z pomocy całodobowej skorzystało 1 715 osób (w 2018 r. z miejsc całodobowych skorzystało 1530 osób co oznacza wzrost o 12%), w tym: 790 kobiety (w tym 99 niepełnosprawnych i 36 starszych), 32 mężczyzn (w tym 11 niepełnosprawnych i 8 starszych) oraz 893 dzieci (w tym 32 niepełnosprawnych).

Tabela 6. Liczba osób korzystających z pomocy w specjalistycznych ośrodkach wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie w latach 2014-2019.

Liczba osób korzystających z pomocy w SOW	2014	2015	2016	2017	2018	2019
	7 717	7 454	7 004	8 558	6 792	6 139

W specjalistycznych ośrodkach wsparcia, obok zapewnienia podstawowych potrzeb, ofiary przemocy w rodzinie otrzymują profesjonalne wsparcie medyczne, socjalne, psychologiczne i prawne.

Wszystkie specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie nawiązały współpracę z instytucjami zajmującymi się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie. Specjalistyczne ośrodki współpracują głównie z ośrodkami pomocy społecznej, powiatowymi centrami pomocy rodzinie, Policją, sądami, prokuraturą, strażą miejską, podmiotami leczniczymi, poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, szkołami, przedszkolami, kościołem, organizacjami pozarządowymi, gminnymi komisjami rozwiązywania problemów alkoholowych, wydziałami do spraw mieszkalnictwa, rodzinnymi ośrodkami diagnostyczno-konsultacyjnymi, powiatowymi urzędami pracy, mediami lokalnymi itp.

W celu dostosowania zakresu pomocy do sytuacji oraz potrzeb ofiar przemocy w rodzinie specjalistyczny ośrodek wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie monitoruje sytuację osób przebywających w ośrodkach przez pół roku po jego opuszczeniu, poprzez utrzymywanie kontaktu telefonicznego, korespondencją lub nawiązanie współpracy z instytucjami zajmującymi się pomocą ofiarom przemocy.

Z przekazanego przez Wydział Polityki Społecznej Podlaskiego Urzędu Wojewódzkiego w Białymstoku raportu wynika, że w październiku 2019 r. pracownicy dokonali kontroli kompleksowej w zakresie oceny realizacji zadań powiatu dotyczących przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w tym m.in. ocenili działalność SOW w Suwałkach. Podczas kontroli nie stwierdzono żadnych uchybień i nieprawidłowości w funkcjonowaniu SOW-u, w związku z powyższym nie wydano zaleceń pokontrolnych.

Specjalistyczne Ośrodki Wsparcia spełniają bardzo ważną funkcję w udzielaniu kompleksowej pomocy. Są to placówki, w których zatrudniona jest wyspecjalizowana kadra pracownicza mająca duże doświadczenie w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz wdrażania nowatorskich rozwiązań w zakresie pracy z ofiarami przemocy, ale również z osobami będącymi sprawcami. Działalność ośrodków jest wielowymiarowa i nastawiona na udzielanie profesjonalnej pomocy.

2.3.4. Tworzenie i zwiększanie zakresu działania oraz dostępności do ogólnopolskich całodobowych telefonów zaufania, interwencyjnych (dotyczących zgłoszeń alarmowych o wystąpieniu lub podejrzeniu wystąpienia nagłego zagrożenia dla życia, zdrowia, środowiska, mienia oraz zagrożeń dla bezpieczeństwa i porządku publicznego, przekazana na numery alarmowe obsługiwane w centrum powiadamiania ratunkowego, z zewnętrznych systemów monitoringu albo przy wykorzystaniu innych środków komunikacji, które umożliwiają niezwłoczne przekazanie tej informacji do centrum powiadamiania ratunkowego) lub informacyjnych dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie oraz utworzenie całodobowej bezpłatnej ogólnopolskiej linii telefonicznej dla ofiar przemocy w rodzinie i ze względu na płeć.

W 2019 r. kontynuowało pracę, działające na zlecenie PARPA, Ogólnopolskie Pogotowie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia”. W ramach tej placówki działa Telefon dla Ofiar Przemocy w Rodzinie "Niebieska Linia" 800-12-00-02 - całodobowy i bezpłatny dla dzwoniących klientów (wszystkie koszty związane z rozmowami pokrywa PARPA). Pod numerem **800-12-00-02** w poniedziałki w godz. 18.00-22.00 można rozmawiać z konsultantem w jęz. angielskim, a we wtorki w godz. 18.00-22.00 – w jęz. rosyjskim. Dodatkowo w poniedziałki i wtorki w godz. 17.00-21.00 (pod numerem telefonu 22/6662850), a w środy w godz. 18.00-22.00 pod numerem (800-12-00-02) działa telefoniczna poradnia prawna. Ponadto, w środy w godz. 10.00-13.00 (pod numerem telefonu 22/2506312) prowadzone są telefoniczne konsultacje dla przedstawicieli służb, które w środowiskach lokalnych napotykały trudności związane z ochroną rodzin przed przemocą. W Pogotowiu „Niebieska Linia” funkcjonuje także poradnia e-mailowa (niebieskalinia@niebieskalinia.info), strona internetowa (www.niebieskalinia.info) oraz baza danych placówek udzielających pomocy ofiarom przemocy w rodzinie. W ofercie Pogotowia „Niebieska Linia” prowadzone są także konsultacje z wykorzystaniem komunikatora Skype (pogotowie.niebieska.linia). Pomoc przez Skype jest także dostępna dla osób głuchych i niedosłyszących - konsultant posługuje się językiem migowym. Telefonie „Niebieska Linia” (800-12-00-02) przeprowadzono 21442 rozmowy, które dotyczyły problemów rodzinnych, głównie związanych z przemocą domową, a także nadużywaniem alkoholu i innych środków psychoaktywnych oraz uzależnienia. Udzielono także 904 telefoniczne konsultacje w poradni prawnej oraz 90 telefonicznych porad dla przedstawicieli służb. Podjęto także 369 interwencji w sprawach przemocy w rodzinie, odpowiedziano na 1616 listów i e-maili. Na stronie internetowej www.niebieskalinia.info zamieszczono 123 informacje. Realizowano program stażowy dla studentów wyższych uczelni, do którego przyjęto 20 osób.

Ogólnopolskie Pogotowie dla Ofiar Przemocy
w Rodzinie **"NIEBIESKA LINIA"**

tel. **800 12 00 02**

czynny cała dobę

W Wydziale Prewencji Biura Prewencji KGP obsługiwany jest Policyjny Telefon Zaufania dla Osób Dotkniętych Przemocą w Rodzinie (nr **800 120 226**). Numer telefonu wymieniony jest w formularzu „*Niebieska Karta-B*” (jako jeden z dwóch numerów telefonów, pod którymi można uzyskać pomoc). Jest to telefon bezpłatny, obsługiwany przez funkcjonariuszy Policji, pełniących służbę w KGP. W 2019 roku, za pośrednictwem wskazanego numeru telefonu przeprowadzono **415** rozmów.

Wszystkie podmioty, które otrzymały dotacje ze środków Funduszu Sprawiedliwości w roku 2019 zobligowane były na podstawie umowy do zapewnienia w prowadzonych przez siebie „Ośrodku/-ach Pomocy Pokrzywdzonym Prześstępstwem” dostępu dla osób pokrzywdzonych przześstępstwem oraz osób im najbliższych do osoby pierwszego kontaktu: - osobisty świadczony w dniach od poniedziałku do piątku przez co najmniej 7 godzin dziennie, w sobotę w wymiarze co najmniej 4 godzin, przy czym przynajmniej raz w tygodniu do godz. 20-tej (minimum 39 godzin tygodniowo); - telefoniczny w dniach od poniedziałku do piątku w godzinach od 8.00 do 20.00 (w sobotę od 8.00 do 15.00). Dostęp do pomocy udzielanej przez specjalistów, pokrzywdzeni przześstępstwem oraz osoby im najbliższe oraz świadkowie (po uprzednim umówieniu) miały zapewniony w dniach od poniedziałku do piątku pomiędzy godzinami 8.00 a 20.00 oraz w soboty pomiędzy 8.00 a 15.00 w tym zobligowane były do pełnienia całodobowego dyżuru telefonicznego przez wszystkie dni w roku w tym w niedziele i święta. W Lokalnych Punktach pokrzywdzeni przześstępstwem oraz osoby im najbliższe miały mieć zapewniony: dostęp do osoby pierwszego kontaktu w wymiarze minimum 4 godzin na tydzień (od poniedziałku do niedzieli), dostęp do pomocy udzielanej przez specjalistów, pokrzywdzeni przześstępstwem, osoby im najbliższe oraz świadkowie (po uprzednim umówieniu) miały mieć zapewniony w dniach od poniedziałku do piątku pomiędzy godzinami 8:00 a 20:00, w soboty pomiędzy 8:00 a 15:00.

W 2018 r. w listopadzie Minister Sprawiedliwości ogłosił LXI otwarty konkurs ofert na powierzenie realizacji zadań ze środków Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej – Funduszu Sprawiedliwości w zakresie wsparcia i rozwoju instytucjonalnego systemu pomocy osobom pokrzywdzonym przześstępstwem i świadkom poprzez utworzenie Sieci Pomocy Osobom Pokrzywdzonym dla jednostek niezaliczanych do sektora finansów publicznych i niedziałających w celu osiągnięcia zysku, w tym stowarzyszeń, fundacji, organizacji i instytucji na lata 2019-2021, w ramach Programu Pomocy Osobom Pokrzywdzonym Prześstępstwem na lata 2019 – 2021. Dotacja została przyznana na zadania mające na celu wsparcie i rozwój instytucjonalny systemu pomocy osobom pokrzywdzonym przześstępstwem i świadkom poprzez utworzenie Sieci Pomocy Osobom Pokrzywdzonym, polegające na: wdrożeniu i utrzymaniu Linii Pomocy Pokrzywdzonym jako części Systemu pomocy ofiarom przześstępstw, zintegrowanej z pozostałymi elementami Systemu. Powyższe działanie realizuje tym samym zadania wskazane w Programie Pomocy Osobom Pokrzywdzonym Prześstępstwem na lata 2019- 2021. Możemy do nich zaliczyć:

- a) zapewnienie osobom pokrzywdzonym przześstępstwem dostępu do pomocy psychologicznej i prawnej świadczonej przez telefon i drogą elektroniczną za pośrednictwem skrzynki e-mail;
- b) zapewnienie osobom pokrzywdzonym przześstępstwem i świadkom możliwości umówienia się na spotkanie z osobą pierwszego kontaktu drogą telefoniczną;
- c) upowszechnianie wiedzy na temat praw osób pokrzywdzonych przześstępstwem;
- d) promowanie systemu pomocy osobom pokrzywdzonym przześstępstwem i świadkom.

W wyniku rozstrzygnięcia wyżej wymienionego konkursu oraz realizacji postanowień programowych, powstał Numer SOS Linia Pomocy Pokrzywdzonym. Informacja odnośnie możliwych form wsparcia dostępna jest pod adresem www.numersos.pl. Ponadto swoją sprawę można zgłosić na adres info@numersos.pl, jak również uzyskać pomoc psychologiczną lub prawną pod numerem +48 222 309 900. Infolinia funkcjonuje 24 godziny na dobę 7 dni w tygodniu. Infolinia pozostaje w stałym kontakcie z Ośrodkami i Punktami Pomocy Pokrzywdzonym. Dzięki takiemu rozwiązaniu osoby potrzebujące pomocy mogą skorzystać z pomocy z dowolnego miejsca i w dowolnym czasie, a w razie konieczności osobistego spotkania zostaną pokierowane do dogodnego punktu pomocy zlokalizowanego na terytorium całego kraju

W ramach telefonicznej Linii Pomocy Pokrzywdzonym w roku 2019 udzielono pomocy (porady) 11 329 osobom. Ogółem w roku 2019 udzielono pomocy (porady) 12 975 osobom korzystającym z Linii Pomocy Pokrzywdzonych (telefoniczne, mailowo, komunikator internetowy). Przez operatora mogą być przetwarzane następujące kategorie danych: imię i nazwisko, dane adresowe (adres do korespondencji, adres zameldowania), rodzaj pokrzywdzenia. Podanie danych jest dobrowolne i wymagane tylko w przypadku zarejestrowania do Ośrodka/Punktu Pomocy Pokrzywdzonym. Osoba pokrzywdzona (bez rejestracji w ww. Ośrodku/Punkcie) może otrzymać wsparcie drogą telefoniczną bez podawania swoich danych. W przypadku zwrócenia się o pomoc drogą elektroniczną, klient otrzymuje odpowiedź mailem zwrotnym, z prośbą o wyrażenie zgody na przetwarzanie danych osobowych. Porady prawne i psychologiczne są udzielane drogą mailową, w przypadku, gdy udzielanie porad drogą telefoniczną byłoby trudne lub niemożliwe: dla osób przebywających poza granicami kraju, dla osób z niepełnosprawnością, która mogłaby wpłynąć na utrudnioną komunikację telefoniczną. Kontakt mailowy z osobą potrzebującą porady jest też wskazany w przypadku konieczności przedstawienia skanów dokumentów. W roku 2019 za pomocą poczty elektronicznej kontaktowało się 1 151 osób, w tym dla 46 osób udzielono porady prawnej/psychologicznej wymagającej dłuższego zaangażowania prawnika/psychologa zatrudnionych w Linii Pomocy Pokrzywdzonych (np. w przypadku głębszego przeanalizowania sytuacji klienta). Duża rozbieżność pomiędzy ogólną ilością maili a ilością porad specjalistów wynika w większości z braku zgód na przetwarzanie danych osobowych. Warto również dodać, że w przypadku ogólnych zapytań prawnych/psychologicznych odpowiedzi udzielały osoby zatrudnione w poradni e-mailowej bazując na wiedzy i doświadczeniu swoim oraz pozostałych osób zatrudnionych w Linii Pomocy Pokrzywdzonym. Te ostatnie porady nie podlegają statystyce umożliwiającej podzielić je na prawne/psychologiczne, ze względu na to, że nie były kierowane do pogłębionej analizy do specjalistów (prawników/psychologów).

2.3.5. Tworzenie i zwiększanie zakresu działania oraz dostępności do lokalnych telefonów zaufania, interwencyjnych lub informacyjnych dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie.

W całym kraju liczba **lokalnych telefonów zaufania, interwencyjnych lub informacyjnych wyniosła 593**, z czego **aż 173 było całodobowych, a 420 było dostępnych w określonych godzinach funkcjonowania**. Przeprowadzono 60 745 rozmów, a liczba podjętych interwencji na szczeblu lokalnym w ciągu roku wyniosła 20 780. Baza telefonów dla osób doznających przemocy w rodzinie funkcjonujących na terenie kraju została zamieszczona między innymi na stronie internetowej MRPiPS w zakładce: *przeciwdziałanie przemocy w rodzinie/Osoby dotknięte przemocą w rodzinie/Telefony alarmowe (interwencyjne)*.

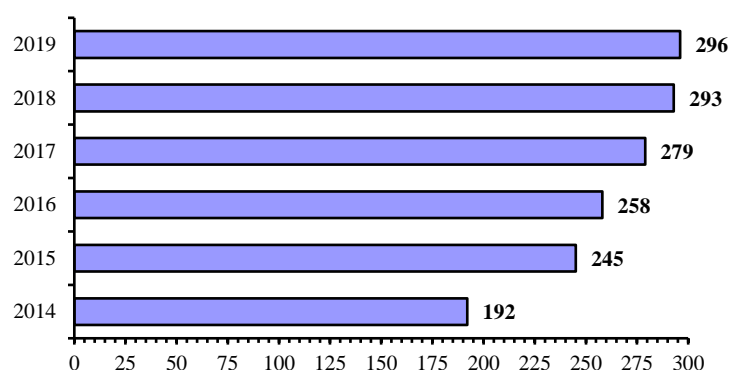
2.3.6. Wzmacnianie ochrony osób dotkniętych przemocą w rodzinie w toku postępowania karnego poprzez przesłuchiwanie dzieci w przyjaznych pokojach przesłuchań oraz tworzenie odpowiednich warunków do przesłuchiwania dorosłych osób dotkniętych przemocą w rodzinie

Zgodnie z przepisami Kodeksu postępowania karnego¹⁵, przesłuchania małoletnich pokrzywdzonych lub małoletnich świadków przestępstw w określonych rodzajach spraw odbywają się w specjalnym trybie określonym przepisami art. 185a k.p.k (pokrzywdzony) i 185b k.p.k¹⁶ (świadek). Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 grudnia 2013 r. w sprawie sposobu przygotowania przesłuchania przeprowadzanego w trybie określonym w art. 185a-185c Kodeksu postępowania karnego (Dz. U. z dnia 24 grudnia 2013 r.) reguluje sposób przygotowania przesłuchania przeprowadzanego w trybie określonym w art. 185a-185c ustawy z dnia 6 czerwca 1997r. - Kodeks postępowania karnego, oraz warunki, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia przeznaczone do przeprowadzania przesłuchania.¹⁷

Przesłuchania w toku postępowania przygotowawczego dokonuje sędzia z udziałem psychologa w warunkach, umożliwiających małoletniemu komfort rozmowy. Przesłuchanie jest co do zasady jednorazowe choć ustawa dopuszcza w tym zakresie wyjątki. Nagranie z przesłuchania, o ile zajdzie taka konieczność procesowa, jest odtwarzane na rozprawie.

W 2019 roku na terenie całego kraju istniało w sądach rejonowych i sądach okręgowych 296 miejsc przyjaznych przesłuchiwanemu dziecku¹⁸. Przyjazne pokoje przesłuchań znajdują się także w budynkach komisariatów Policji, prokuratur, organizacji pozarządowych.

Wykres 6. Liczba przyjaznych pokoi przesłuchań w latach 2014-2019 na terenie sądów rejonowych i okręgowych

W 2019 roku w sądach powszechnych wzrosła liczba utworzonych przyjaznych pokoi przesłuchań, których było 296 (2018 r. – 293, 2017 r. – 279, 2016 r. - 258, 2015 r. - 245, 2014 r. - 192, 2013 r. - 170), w tym 268 pokoi w sądach rejonowych i 28 w sądach okręgowych.

¹⁵ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku *Kodeks postępowania karnego* (. Dz. U. z 2020 r. poz.30 z późn. zm.), zwana dalej „k.p.k.”.

¹⁶ Art. 185a§ 1. W sprawach o przestępstwa popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej lub określone w rozdziałach XXIII, XXV i XXVI Kodeksu karnego pokrzywdzonego, który w chwili przesłuchania nie ukończył 15 lat, przesłuchuje się w charakterze świadka tylko wówczas, gdy jego zeznania mogą mieć istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, i tylko raz, chyba że wyjdą na jaw istotne okoliczności, których wyjaśnienie wymaga ponownego przesłuchania, lub żąda tego oskarżony, który nie miał obrońcy w czasie pierwszego przesłuchania pokrzywdzonego.

¹⁷ § 1. 1. Rozporządzenie określa sposób przygotowania przesłuchania przeprowadzanego w trybie określonym w art. 185a-185c ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego

¹⁸ Dane pochodzą z MS Sądy Rejonowe - Polska MS-S6 Sprawozdanie w sprawie osób osądzonych w pierwszej instancji według właściwości rzeczowej za 2017 rok oraz MS Sądy Okręgowe - Polska MS-S6 Sprawozdanie w sprawie osób osądzonych w pierwszej instancji według właściwości rzeczowej za 2017

Uregulowania Kodeksu postępowania karnego i wydane na jego podstawie rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości w sprawie sposobu przygotowania przesłuchania przeprowadzanego w trybie określonym w art. 185a-185c Kodeksu postępowania karnego¹⁹, przewiduje, iż przesłuchanie w przyjaznych pokojach ma zastosowanie wobec konieczności przesłuchania dzieci do 15 roku życia oraz małoletnich pokrzywdzonych do 18 roku życia, gdy zachodzi uzasadniona obawa, że przesłuchanie w innych warunkach mogłoby wywrzeć negatywny wpływ na ich stan psychiczny.

Zasadą jest, iż pokrzywdzonego, który w chwili przesłuchania nie ukończył 15 lat, przesłuchuje się w charakterze świadka tylko wówczas, gdy jego zeznania mogą mieć istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, i tylko raz, chyba że wyjdą na jaw istotne okoliczności, których wyjaśnienie wymaga ponownego przesłuchania, lub żąda tego oskarżony, który nie miał obrońcy w czasie pierwszego przesłuchania pokrzywdzonego.

Przesłuchanie przeprowadza sąd na posiedzeniu z udziałem biegłego psychologa. Prokurator, obrońca oraz pełnomocnik pokrzywdzonego mają prawo wziąć udział w przesłuchaniu. Jeżeli oskarżony zawiadomiony o tej czynności nie posiada obrońcy z wyboru, sąd wyznacza mu obrońcę z urzędu. Na rozprawie głównej odtwarza się sporządzony zapis obrazu i dźwięku przesłuchania oraz odczytuje się protokół przesłuchania.

Przepisy Kodeksu postępowania karnego i rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości są wypełnieniem wspomnianej już uprzednio Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej *ustanawiającej normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw oraz zastępującej decyzję ramową Rady z 2001/220/WSiSW*, a w szczególności przepisów art. 23 (prawo do ochrony ofiar o szczególnych potrzebach w zakresie ochrony podczas postępowania karnego) i 24 (prawo do ochrony dzieci będących ofiarami podczas postępowania karnego).

Na mocy ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, która weszła w życie w dniu 5 października 2019 r.,²⁰ dokonano nowelizacji przepisów dotyczących szczególnego trybu przesłuchiwanie pokrzywdzonych i świadków określonego w art. 185a-185d k.p.k. Wprowadzono instrukcyjny termin na przesłuchanie małoletniego pokrzywdzonego, o którym mowa w art. 185a k.p.k., które powinno nastąpić niezwłocznie, nie później niż w terminie 14 dni od dnia wpływu wniosku o przesłuchanie przez sąd. Celem tej propozycji jest maksymalne zredukowanie traumatycznych przeżyć i dyskomfortu psychicznego małoletnich pokrzywdzonych.

Dane gromadzone przez Ministerstwo Sprawiedliwości od 2011 roku umożliwiają badanie rzeczywistej liczby przesłuchanych dzieci, zarówno w charakterze pokrzywdzonych (art. 185a k.p.k), jak i w charakterze świadka (art. 185b k.p.k).

Tabela 7. Liczba przesłuchanych dzieci w charakterze pokrzywdzonego, na przestrzeni lat 2015-2019 w trybie art. 185a k.p.k.

Przesłuchano dzieci	w trybie art. 185a k.p.k														
	w sądach rejonowych					w sądach okręgowych					Razem				
	2015	2016	2017	2018	2019	2015	2016	2017	2018	2019	2015	2016	2017	2018	2019
jeden raz	7103	7584	8569	8560	9635	150	145	154	152	145	7253	7729	8813	8712	9780

¹⁹ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 grudnia 2013 roku, w sprawie sposobu przygotowania przesłuchania przeprowadzanego w trybie określonym w art. 185a-185c Kodeksu postępowania karnego (Dz. U. poz.1642).

²⁰ Ustawa z dnia 19 lipca 2019 roku o zmianie ustawy -Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz.1694).

więcej razy z powodu wyjścia na jaw istotnych okoliczności, których wyjaśnienie wymaga ponownego przesłuchania	70	76	72	60	42	2	7	5	6	4	72	83	77	66	46
gdy zażądał tego podejrzany, oskarżony, który nie miał obrońcy w czasie pierwszego przesłuchania	51	71	71	67	68	3	5	11	10	7	54	76	82	77	75
RAZEM	7224	7731	8802	8687	9745	155	157	170	168	156	7379	7888	8972	8855	9901

Powyższe dane wskazują na wzrost liczby przesłuchiwanego dzieci w charakterze pokrzywdzonych. W blisko 98,77 % przypadków dzieci słuchane były tylko jeden raz, zaś sporadycznie więcej razy (1,23%). Analiza powyższych danych jednoznacznie wskazuje, iż praktyką jest stosowanie jednorazowego przesłuchania małoletniego w toku prowadzonych postępowań. Nadto w sprawach o przestępstwa popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej lub określone w rozdziałach XXIII (przestępstwa przeciwko wolności), XXV (przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności) i XXVI (przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece) Kodeksu karnego²¹ małoletniego świadka, który w chwili przesłuchania ukończył 15 lat, przesłuchuje się w trybie określonym w art. 177 § 1a k.p.k. (w trybie wideokonferencji), gdy zachodzi uzasadniona obawa, że bezpośrednia obecność oskarżonego przy przesłuchaniu mogłaby oddziaływać krępująco na zeznania świadka lub wywierać negatywny wpływ na jego stan psychiczny.

Tabela 8. Liczba przesłuchanych dzieci w charakterze świadków, także na przestrzeni lat 2015-2019.

Przesłuchano dzieci	w trybie art. 185 b k.p.k.														
	w sądach rejonowych					w sądach okręgowych					Razem				
	2015	2016	2017	2018	2019	2015	2016	2017	2018	2019	2015	2016	2017	2018	2019
Jeden raz	1696	1862	1915	2094	2406	39	55	60	81	118	1735	1917	1975	2175	2524
więcej razy z powodu wyjścia na jaw istotnych okoliczności, których wyjaśnienie wymaga ponownego przesłuchania	28	11	7	4	8	0	0	0	2	2	28	11	7	6	10
gdy zażądał tego podejrzany, oskarżony, który nie miał obrońcy w czasie pierwszego przesłuchania	11	22	36	24	22	3	3	2	6	16	13	25	38	30	38
RAZEM	1735	1895	1958	2122	2436	4	58	62	89	136	1760	1953	2020	2211	2572

Dane dotyczące przesłuchań w trybie art. 185 b k.p.k. są podobnie jak w przypadku poprzedniej tabeli, wzrostowe w zakresie liczby przesłuchań dzieci słuchanych w charakterze świadków przeprowadzanych zarówno przez sądy rejonowe jak i okręgowe. Odnotowano w roku 2019 zauważalny wzrost. Tu także dzieci słuchane są tylko raz w blisko 98,13% przypadków. Jedynie odsetek około 1,87%, to przypadki, gdy dzieci słuchane są po raz kolejny.

Podsumowując powyższe dane, należy stwierdzić, że w 2019 roku przesłuchano w obu trybach 12 473 dzieci (2018-11 066, 2017-10 992, 2016 – 9 841, 2015 – 9 139) co stanowi dość znaczny wzrost w porównaniu do zeszłego roku o 12,71 %. Należy zwrócić uwagę, iż pomimo wzrostu liczby

²¹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku *Kodeks karny* (. Dz. U. z 2019 r., poz. 1950, z późn. zm.), zwana dalej „kk”.

przesłuchanych dzieci ogółem, dzieci słuchane są tylko jeden raz (98,64% przypadków), zaś sporadycznie więcej razy (1,36%). Od 2014 roku Ministerstwo Sprawiedliwości gromadzi także dane dotyczące przesłuchania w ww. trybie, w rozbiciu na płeć dzieci.

Tabela 9. Liczba dzieci przesłuchanych w charakterze osób pokrzywdzonych w 2019 r.

Przesłuchano dzieci	w trybie art. 185a k.p.k								
	w sądach rejonowych			w sądach okręgowych			Razem		
	razem	dziewczynki	chłopcy	razem	dziewczynki	chłopcy	razem	dziewczynki	chłopcy
jeden raz	9635	5660	3975	145	108	37	9780	5768	4012
więcej razy z powodu wyjścia na jaw istotnych okoliczności, których wyjaśnienie wymaga ponownego przesłuchania	42	23	19	4	4	0	46	27	19
gdy zażądał tego podejrzany, oskarżony, który nie miał obrońcy w czasie pierwszego przesłuchania	68	48	20	7	6	1	75	54	21
RAZEM	9745	5731	4014	156	118	38	9901	5849	4052

Łącznie zatem w sądach powszechnych, w charakterze pokrzywdzonych, przesłuchano 9 901 dzieci, w tym 5 849 dziewczynek (59,08 %) i 4 052 chłopców (40,92 %).

Tabela 10. Liczba przesłuchanych dzieci w rozbiciu na płeć, w charakterze świadków w 2019 r.

Przesłuchano dzieci	w trybie art. 185b k.p.k								
	w sądach rejonowych			w sądach okręgowych			razem		
	razem	dziewczynki	chłopcy	razem	dziewczynki	chłopcy	razem	dziewczynki	chłopcy
jeden raz	2406	1201	1205	118	76	42	2524	1277	1247
więcej razy z powodu wyjścia na jaw istotnych okoliczności, których wyjaśnienie wymaga ponownego przesłuchania	8	4	4	2	1	1	10	5	5
gdy zażądał tego podejrzany, oskarżony, który nie miał obrońcy w czasie pierwszego przesłuchania	22	11	11	16	11	5	38	22	16
RAZEM	2436	1216	1220	136	88	48	2572	1304	1268

Z ww. danych wynika, że w sądach powszechnych, w charakterze świadków, przesłuchano 2 572 dzieci, w tym 1 304 dziewczynek (50,70 %) i 1 268 chłopców (49,3 %). Podsumowując łącznie ww. dane dotyczące płci dzieci przesłuchiwanym w sądach w charakterze pokrzywdzonych i świadków należy wskazać, że na 12 473 dzieci, większość w liczbie 7 153 stanowiły - dziewczynki (57,35%), zaś 5 320 - chłopcy (42,65%). Są to wyniki zbliżone do wyników z roku 2018.

Tabela 11. Liczba przesłuchanych dzieci w przyjaznych pokojach przesłuchań mieszczących się w sądzie, jak i poza jego siedzibą w 2019 r.

Przesłuchano dzieci	w trybie art. 185a k.p.k			w trybie art. 185b k.p.k		
	w sądach rejonowych	w sądach okręgowych	razem	w sądach rejonowych	w sądach okręgowych	razem
w przyjaznym pokoju przesłuchań w sądzie	7212	118	7330	1731	113	1844
poza sądem	1639	33	1672	453	18	471
RAZEM	8851	151	9002	2184	131	2315

Podsumowując powyższe dane należy wnioskować, że z 11 317 dzieci, przesłuchanych w 2019 roku w obu trybach (w charakterze świadków oraz pokrzywdzonych) w przyjaznych pokojach przesłuchań, 9 174 dzieci zostało przesłuchanych w pokojach przesłuchań zlokalizowanych w sądach 81,06% (2018 r.-80,3%, 2017 r. – 77,4%, 2016 r. – 66,4 %, 2015 r. - 52,5%), poza sądem zostało przesłuchanych 2 143 dzieci – 18,94 % (2018 r. -19,7%, 2017 r. – 22,6%, 2016 r. – 33,6%, 2015 r. - 47,5%). Tym samym uwzględniając ogólna liczbę przesłuchanych dzieci 12 473 i liczbę dzieci przesłuchanych

w przyjaznych pokojach 11 317, 1 156 dzieci zostało przesłuchanych w innych miejscach aniżeli przyjazny pokój przesłuchań 9,27 % (2018-10,38 %, 2017- 18 %, 2016 - 10%, 2015 - 21%).

Zgodnie z art. 185d Kodeksu postępowania karnego przesłuchania w trybie określonym w art. 185a-185c k.p.k przeprowadza się w odpowiednio przygotowanych pomieszczeniach w siedzibie sądu lub poza jego siedzibą. Z przyjaznych pokoi przesłuchań umieszczonych w sądach korzystają także coraz częściej sędziowie rodinni, wykonując czynności z udziałem małoletnich świadków lub pokrzywdzonych.

Tabela 12. Liczba przyjaznych pokoi przesłuchań w sądach

Rodzaj działania	Wskaźnik		Wartość wskaźnika wskazana przez sądy powszechne
2.3.6. Wzmacnianie ochrony osób dotkniętych przemocą w rodzinie w toku postępowania karnego poprzez przesłuchiwanie dzieci w przyjaznych pokojach przesłuchań oraz tworzenie odpowiednich warunków do przesłuchiwania dorosłych osób dotkniętych przemocą w rodzinie	liczba przyjaznych pokoi przesłuchań w sądach		296
	liczba dzieci przesłuchanych w przyjaznych pokojach przesłuchań	ogółem	12473
		chłopcy	5440
		dziewczynki	7033

Jednorazowym przesłuchaniem dokonywanym przez sąd w przyjaznym pokoju przesłuchań objęci są również pokrzywdzeni przestępstwem przeciwko wolności seksualnej i obyczajności (art. 197-199 Kodeksu karnego) w każdym wieku. Zgodnie z obowiązującą procedurą karną przyjęcie zawiadomienia o możliwości popełnienia przestępstwa, zgodnie z art. 185c. § 1. k.p.k., w sprawach o przestępstwa określone w art. 197-199 Kodeksu karnego, jeżeli składa je pokrzywdzony, powinno ograniczyć się do wskazania najważniejszych faktów i dowodów.

Nadto jeżeli przesłuchanie odbywa się z udziałem biegłego psychologa, należy zapewnić, na wniosek pokrzywdzonego, aby był on osobą tej samej płci co pokrzywdzony, chyba że będzie to utrudniać postępowanie. Na mocy ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, która weszła w życie w dniu 5 października 2019 r., doprecyzowano sposób przesłuchiwanie pokrzywdzonego, który w chwili przesłuchania ukończył

15 lat, w sprawach o przestępstwa określone w art. 197-199 k.k. w charakterze świadka, w taki sposób by zrównać jego gwarancje z pokrzywdzonymi, o których mowa w art. 185a k.p.k.

W zakresie tym art. 185c k.p.k. został uzupełniony o następujące regulacje:

- pokrzywdzonego przesłuchuje się w charakterze świadka tylko wówczas, gdy jego zeznania mogą mieć istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, i tylko raz, chyba że wyjdą na jaw istotne okoliczności, których wyjaśnienie wymaga ponownego przesłuchania;
- przesłuchanie przeprowadza się z udziałem biegłego psychologa;
- przesłuchanie przeprowadza się niezwłocznie, nie później niż w terminie 14 dni od dnia wpływu wniosku;
- przy przesłuchaniu ma prawo być obecny również przedstawiciel ustawy albo osoba, pod której stałą pieczęć pokrzywdzony pozostaje lub osoba pełnoletnia wskazana przez pokrzywdzonego, jeżeli nie ogranicza to swobody wypowiedzi przesłuchiwanego.

Dane gromadzone przez Ministerstwo Sprawiedliwości umożliwiają badanie rzeczywistej liczby przesłuchanych pokrzywdzonych w trybie art. 183c k.p.k. z uwzględnieniem płci oraz sądu przeprowadzającego czynność procesową.²²

Tabela 13. Liczba przesłuchanych pokrzywdzonych w trybie art. 183c k.p.k. w 2019 r.

Przesłuchano	w trybie art. 185c k.p.k								
	w sądach rejonowych			w sądach okręgowych			Razem		
	razem	kobiety	mężczyźni	razem	kobiety	mężczyźni	razem	kobiety	chłopcy
ogółem	3111	2835	276	103	95	8	3214	2930	284
w tym w przyjaznym pokoju przesłuchań w sądzie	2468	2256	212	75	68	7	2543	2324	219
w tym poza sądem	484	444	40	17	17	Brak danych	501	461	40

Niezależnie od powyższych zmian należy wskazać, że zgodnie z § 2 pkt 5 lit. a oraz lit. n rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2019 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz. U. poz. 1141), sprawy, w których przesłuchanie świadka przez sąd odbywa się na podstawie art. 185a-185c k.p.k – należą do kategorii spraw pilnych.

W jednostkach organizacyjnych Policji znajduje się **129** przyjaznych pokoi przesłuchań. Należy jednak zaznaczyć, że większość z pokoi nie spełnia wymagań umożliwiających wykonanie czynności przesłuchania w sposób wskazany w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 grudnia 2013 r. w sprawie sposobu przygotowania przesłuchania przeprowadzonego w trybie określonym w art. 185a-185c Kodeksu postępowania karnego .

Należy przy tym wskazać, że w obecnym stanie prawnym żaden przepis nie obliguje Policji do tworzenia przyjaznych pokoi przesłuchań. Funkcjonujące dotychczas w strukturach Policji pomieszczenia mają zróżnicowany standard. Jednocześnie podkreślenia wymaga, że tworzenie przyjaznych pokoi przesłuchań, jak również wykonywanie czynności procesowych z ich wykorzystaniem, nie należy do ustawowych zadań Policji.

²² Dane pochodzą ze sprawozdań: MS-S5r Sprawozdanie w sprawach karnych i wykroczeniowych, MS-S5o Sprawozdanie w sprawach karnych i wykroczeniowych

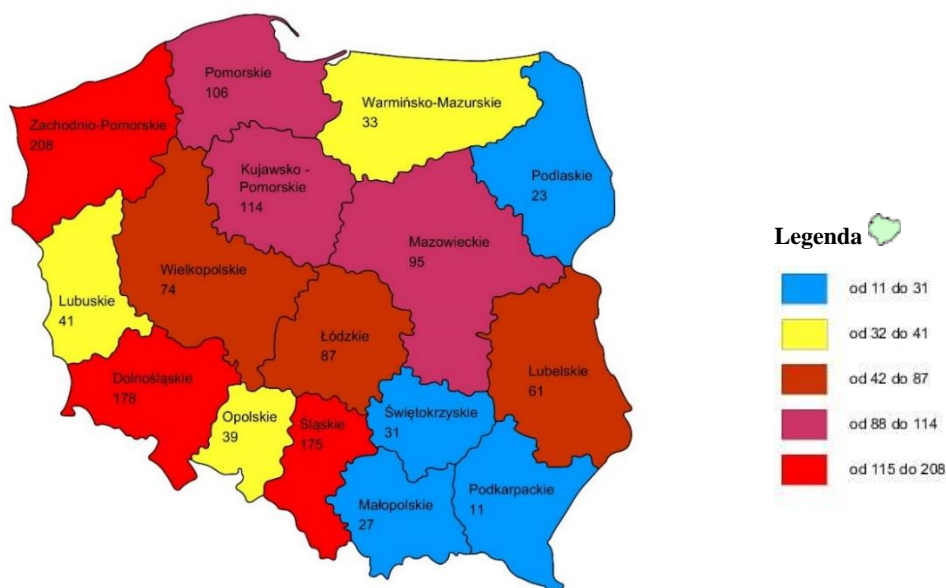
W 2019 r. w samorządach gminnych i powiatowych funkcjonowało **207** przyjaznych pokoi przesłuchań, w tym w gminach było ich 111, a w powiatach 96.

2.3.7. Zapewnianie bezpieczeństwa krzywdzonym dzieciom w trybie art. 12a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie

Na podstawie art. 12a ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą w rodzinie pracownik socjalny wykonujący obowiązki służbowe ma prawo odebrać dziecko z rodziny i umieścić je u innej niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej, w rozumieniu art. 115 § 11 kk, w rodzinie zastępczej lub w placówce opiekuńczo-wychowawczej.

Decyzję tę pracownik socjalny podejmuje wspólnie z funkcjonariuszem Policji, a także z lekarzem, lub ratownikiem medycznym lub pielęgniarką. Tryb umieszczania dzieci w rodzinie zastępczej lub w placówce opiekuńczo-wychowawczej regulują przepisy ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2020 r. poz. 821). Pracownik socjalny ma obowiązek niezwłocznego powiadomienia sądu opiekuńczego, nie później niż w ciągu 24 godzin, o odebraniu dziecka z rodziny i umieszczeniu go u niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej, w rodzinie zastępczej lub w placówce opiekuńczo-wychowawczej.

Mapa 6. Liczba dzieci, które zostały odebrane z rodziny w 2019 r. w sytuacji bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia w związku z przemocą w rodzinie na podstawie art. 12a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie

Jak wynika z zebranych danych statystycznych w 2019 r. na podstawie art. 12a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie **odebrano 1 303* dzieci**, w tym: 637 chłopców i 666 dziewczynek. W porównaniu do roku 2018 jest to wzrost o 15,3%. Liczba dzieci umieszczonych u innej niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej, w rozumieniu art. 115 § 11 kk w 2018 r. wyniosła **339**. Liczba dzieci umieszczonych w rodzinie zastępczej wyniosła **450**. Liczba dzieci umieszczonych w placówce opiekuńczo-wychowawczej wyniosła: **584**. Najwięcej takich przypadków zanotowano w województwie zachodniopomorskim, dolnośląskim, i śląskim. Najmniej w województwie podkarpackim, podlaskim i małopolskim. Zróżnicowanie wielkości liczby dzieci odebranych w trybie

art. 12a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie w poszczególnych województwach wynika ze zróżnicowanej liczebności dzieci, zamieszkujących na terenie danego województwa.

Tabela 14. Liczba dzieci odebranych na podstawie art. 12 a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie

Liczba dzieci odebranych przez pracownika socjalnego	2014	2015	2016	2017	2018	2019
	1 359	1 158	1 214	1 123	1 130	1 303

* Dane dotyczące umieszczania dzieci w różnych formach opieki nie sumują się do liczby ogółem odebranych dzieci z rodziny - 1 303, ponieważ w niektórych przypadkach odebrane dzieci były umieszczane w danym roku kalendarzowym w więcej niż jednej formie opieki (np. placówka opiekuńczo-wychowawcza, a następnie rodzina zastępcza).

2.3.8. Opracowanie i realizacja programów terapeutycznych i pomocy psychologicznej dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie.

Osoby doświadczające różnych form krzywdzenia zazwyczaj zwracają się o pomoc w stanie ostrego kryzysu, wtedy gdy przemoc ta zagraża ich zdrowiu i życiu. Osoby, które są krzywdzone, odczuwają silny lęk przed sprawcą. Obawiają się, że szukając pomocy, mogą pogorszyć jedynie sytuację, w której się znalazły. Szczególnie ważną rolę w procesie pomocy odgrywa wsparcie, którego osoby doznające przemocy w rodzinie potrzebują. Jego uzyskaniu służą programy terapeutyczne i grupy wsparcia. Nawet niewielka, ale adekwatna pomoc udzielona w odpowiednim momencie może być bardziej pomocna, niż wszechstronna pomoc dostarczona w późniejszym czasie. W całym kraju opracowano i realizowano **205** programów terapeutycznych dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie (107 powiatowych i 98 gminnych). Z tej formy skorzystało **4 431** osób. Zdecydowanie największą grupę stanowiły kobiety – 3 214. Dzieci uczestniczących w programie terapeutycznym było 931, a mężczyzn tylko 286. Spośród osób uczestniczących w programach terapeutycznych **3 353** ukończyło programy terapeutyczne, w tym 2 407 kobiet, 165 mężczyzn i 781 dzieci. W całym kraju funkcjonowało 147 grup terapeutycznych i 338 grup wsparcia.

2.3.9. Tworzenie warunków umożliwiających osobom dotkniętym przemocą w rodzinie otrzymanie w pierwszej kolejności mieszkań socjalnych

Samorządy gminne w **65** przypadkach w 2019 r. przyznały w pierwszej kolejności mieszkania socjalne osobom dotkniętym przemocą w rodzinie.

Ponadto w gminach zostało opracowane **54** uregulowania prawne (przepisów prawa miejscowego, regulaminów etc.) umożliwiające pomoc osobom dotkniętym przemocą w uzyskaniu mieszkania.

2.4. Monitoring skuteczności działań pomocowych

2.4.1. Badanie skuteczności pomocy udzielanej rodzinom dotkniętym przemocą

W 2019 r. zanotowano wzrost liczby zakończonych procedur „Niebieskie Karty”, na skutek ustania przemocy w rodzinie i uzasadnionego przypuszczenia o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy w rodzinie oraz po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy. W 2018 r. odnotowano 50 415 takich przypadków, zaś w 2019 r. **51 124**. Natomiast liczba procedur „Niebieskie Karty”, zakończonych w przypadku rozstrzygnięcia o braku zasadności podejmowania działań w 2019 r. wyniosła 21 485.

W 2019 r. w stosunku do **2 928** osób była monitorowana sytuacja po opuszczeniu specjalistycznego ośrodka wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, u których przemoc w rodzinie ustała.

Opracowano **323 coroczne raporty i analizy** czynników sprzyjających i utrudniających skuteczną pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie, z tego 290 opracowano w samorządach gminnych, 24 w powiatowych i 9 opracowali wojewodowie.

3. Oddziaływanie na osoby stosujące przemoc w rodzinie

Cel: Zwiększenie skuteczności oddziaływań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie.

3.1 Tworzenie i rozszerzanie ofert oddziaływań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie, realizowanych przez instytucje rządowe i samorządowe, a także podmioty oraz organizacje pozarządowe, a także wypracowanie zasad współpracy pomiędzy tymi instytucjami i podmiotami oraz organizacjami pozarządowymi

3.1.1. Ewidencjonowanie instytucji rządowych i samorządowych, podmiotów oraz organizacji pozarządowych, które realizują oferty dla osób stosujących przemoc w rodzinie, a w szczególności realizujących programy korekcyjno-edukacyjne

Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej rokrocznie dokonuje aktualizacji bazy teleadresowej podmiotów realizujących programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie. Baza teleadresowa jest umieszczona na stronie internetowej: www.mrpips.gov.pl w zakładce przeciwdziałanie przemocy w rodzinie.

W 2019 r. jednostki samorządu terytorialnego we współpracy z organizacjami pozarządowymi zaktualizowały **698** baz teleadresowych podmiotów oraz organizacji pozarządowych realizujących oddziaływanie wobec osób stosujących przemoc w rodzinie (180 powiatowych i 518 gminnych). Opracowano **2 597** informatorów (1 051 powiatowych i 1 546 gminnych) zawierających dane teleadresowe podmiotów oraz organizacji pozarządowych, a także zakres realizowanych przez nie oddziaływań w szczególności korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie.

3.1.2. Przesyłanie zaktualizowanych informatorów z danego powiatu, o których mowa w pkt 3.1.1. właściwym miejscowo prezesom sądów rejonowych, prokuratorom rejonowym, komendantom powiatowych/miejskich Policji oraz wchodzącym w obręb powiatu gminom do dnia 15 lipca każdego kolejnego roku

Samorządy powiatowe w 2019 r. przekazały **1 463** zaktualizowanych informatorów właściwym miejscowo prezesom sądów rejonowych, prokuratorom rejonowym, komendantom powiatowych/miejskich Policji oraz wchodzącym w obręb powiatu gminom, do dnia 15 lipca 2019 r.

3.1.3. Rozpowszechnienie informatorów, przez podmioty o których mowa w pkt 3.1.2. w podległych im pionach organizacyjnych

Zgodnie z Krajowym Programem samorząd powiatowy jest zobowiązany do zewidencjonowania i corocznej aktualizacji na stronach internetowych powiatów bazy teleadresowej podmiotów oraz organizacji pozarządowych realizujących oddziaływanie wobec osób stosujących przemoc w rodzinie, w tym programy korekcyjno-edukacyjne. Ponadto powiatowe jednostki samorządu terytorialnego opracowują informatory zawierające dane teleadresowe podmiotów oraz organizacji pozarządowych, a także zakres realizowanych przez nie oddziaływań, w szczególności korekcyjno-edukacyjnych, wobec osób stosujących przemoc w rodzinie.

Informatory te są każdego roku, do dnia 15 lipca, przesyłane przez starostę powiatowego właściwemu prezesowi sądu rejonowego, prokuratorowi rejonowemu oraz komendantowi powiatowemu/miejskiemu Policji.

Prezes sądu rejonowego ma obowiązek rozpowszechnienia do dnia 15 sierpnia każdego roku, ww. informatorów wszystkim sędziom oraz zespołom kuratorskiej służby sądowej w wersji papierowej i elektronicznej – do wiadomości. Dodatkowo, przedmiotowy informator jest umieszczany na stronie internetowej sądu rejonowego.

Wskaźnikami przyjętymi do oceny realizacji tego zadania są: liczba przekazanych sędziom oraz zespołom kuratorskiej służby sądowej aktualnych informatorów w wersji papierowej i elektronicznej oraz umieszczenie informatora na stronach internetowych sądów rejonowych do dnia 15 sierpnia każdego kolejnego roku.

Liczba w pierwszym wskaźniku powinna wskazywać liczbę wszystkich sędziów orzekających w sprawach karnych wraz z liczbą zespołów kuratorskiej służby sądowej w danym sądzie rejonowym. W drugim zaś, liczbę wszystkich sądów rejonowych, jako potwierdzenie umieszczenia informatora na stronach internetowych sądów. W 2019 roku powyższe informatory przekazano 2 690 sędziom oraz zespołom kuratorskiej służby sądowej, zaś w 223 sądach rejonowych umieszczono je na stronach internetowych ww. sądów. Dla porównania w roku 2018 powyższe informatory przekazano 2 901 sędziom oraz zespołom kuratorskiej służby sądowej, zaś w 236 sądach rejonowych umieszczono je na stronach internetowych sądów rejonowych. Dodatkowo, należy wskazać, że liczba przekazanych prokuratorom aktualnych informatorów w wersji papierowej lub elektronicznej, uzyskanych od powiatowych jednostek samorządu terytorialnego, zawierających dane teleadresowe podmiotów oraz organizacji pozarządowych, a także zakres realizowanych przez nie oddziaływań, w szczególności korekcyjno-edukacyjnych, wobec osób stosujących przemoc w rodzinie wyniosła w omawianym roku - 895. Umieszczono na stronach internetowych prokuratur rejonowych – do 15 sierpnia 2019 r. – 52 informatorów, a w 37 przypadkach, umieszczono lub zaktualizowano na stronach internetowych jednostek prokuratury, bazy danych osób nadzorujących lub koordynujących działanie służb.

Powiatowe jednostki samorządu terytorialnego w 2019 r. przekazały do Komend Powiatowych/Miejskich/Rejonowych Policji ogółem **8 829 informatorów** zawierających dane teleadresowe podmiotów oraz organizacji pozarządowych i zakres ich oddziaływań, w szczególności korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie. Informatory były przekazywane zarówno w formie papierowej, jak i elektronicznej. Do dnia 15 sierpnia 2019 r. na stronach internetowych Komend Powiatowych Policji umieszczono **526** takich informatorów, zaś na stronach Komend Miejskich Policji **137**.

Ponadto do dnia 15 sierpnia 2019 r. w 334 gminach umieszczono informatory na stronach internetowych.

3.2. Interweniowanie oraz reagowanie właściwych służb na stosowanie przemocy w rodzinie

3.2.1. Stosowanie procedury „Niebieskie Karty” przez uprawnione podmioty

Od 1 sierpnia 2010 r. wprowadzono zmiany do ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie w zakresie realizacji procedury „Niebieskie Karty”. Wprowadzone zmiany zdefiniowały procedurę „Niebieskie Karty” oraz określiły jej realizatorów, do których należą przedstawiciele:

- jednostek organizacyjnych pomocy społecznej;
- gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych;
- Policji;
- oświaty;
- ochrony zdrowia.

Zgodnie z delegacją ustawową zostało opracowane rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” (Dz. U. poz. 1245). Wejście w życie przepisów rozporządzenia w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” nałożyło na służby i przedstawiciele zajmujących się zawodowo problematyką przeciwdziałania przemocy w rodzinie obowiązek współpracy oraz wypracowywania konkretnych rozwiązań pomocowych skierowanych do osób dotkniętych przemocą w rodzinie, jak również w odniesieniu do realizowanych zadań z osobami stosującymi przemoc w rodzinie. Rozporządzenie szczegółowo wyznacza terminy, zadania oraz cele do realizacji.

Jego konstrukcja przede wszystkim sformalizowała oraz ujednoliciła standardy pracy osób uprawnionych do wszczęcia procedury, jak również profesjonalistów pracujących bezpośrednio z indywidualnymi przypadkami przemocy w rodzinie.

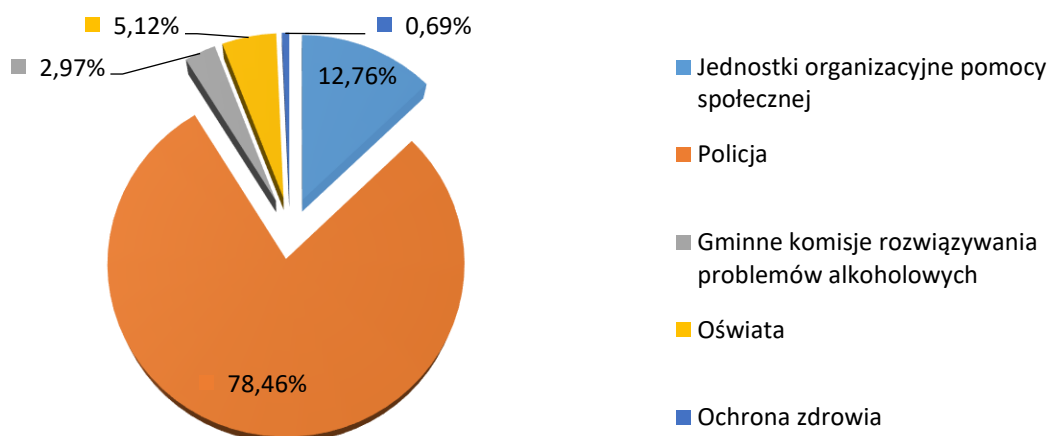
Procedura „Niebieskie Karty” ma charakter zarówno interwencyjny, jak również opierający się na pracy długoterminowej, uwzględniającej konkretne rozwiązania prawne, pomocowe oraz monitorujące, dzięki którym jest szansa na zniwelowanie zjawiska przemocy w rodzinie. Dokumentacja gromadzona w ramach procedury „Niebieskie Karty” niejednokrotnie stanowi dowód w sprawie w sądzie, dlatego też zawarty jest w niej między innymi opis zdarzenia z uwzględnieniem stosowanych form przemocy w rodzinie, czasu trwania takich zachowań, podejmowanych działań w sprawie itd. Procedura „Niebieskie Karty” to także procedura zawierająca konkretny plan pomocy w stosunku do osób doznających przemocy w rodzinie, jak również realizowanych oddziaływań w stosunku do osób stosujących przemoc w rodzinie.

Zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” w 2019 r. sporządzonych formularzy „Niebieska Karta – A” przez przedstawicieli poszczególnych podmiotów wszczynających procedurę było **94 716** w tym przez przedstawicieli:

- jednostek organizacyjnych pomocy społecznej – **12 083**,
- Policji – **74 313**,
- gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych – **2 813**,
- oświaty – **4 849**²³,
- ochrony zdrowia – **658**.

W okresie sprawozdawczym sporządzono 62 88 formularzy „Niebieska Karta – C” oraz 48 299 formularzy „Niebieska Karta – D”.

Wykres 7. Udział przedstawicieli poszczególnych służb w wypełnianiu formularzy „Niebieska Karta-A” w 2019 r.

O problemie przemocy świadczy także liczba sporządzonych formularzy „Niebieska Karta-A”. Formularze „Niebieska Karta-A” są sporządzane przez przedstawicieli poszczególnych podmiotów wszczynających procedurę „Niebieskie Karty”. Należy odnotować, że liczba sporządzonych formularzy „Niebieska Karta – A” nieznacznie wzrosła w stosunku do 2018 r. (o 1 408). Powyższe wskazuje na rozwój i skuteczność szeroko zakrojonych działań profilaktycznych, dzięki czemu istnieje możliwość

²³ Łączna liczba formularzy „Niebieskich Kart-A” sporządzonych przez pracowników i przedstawicieli oświaty, w tym dane pochodzące z MEN (4 812) i MKiDN (37).

rozpowszechniania wiedzy w środowisku lokalnym na temat zjawiska przemocy oraz działań realizowanych na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

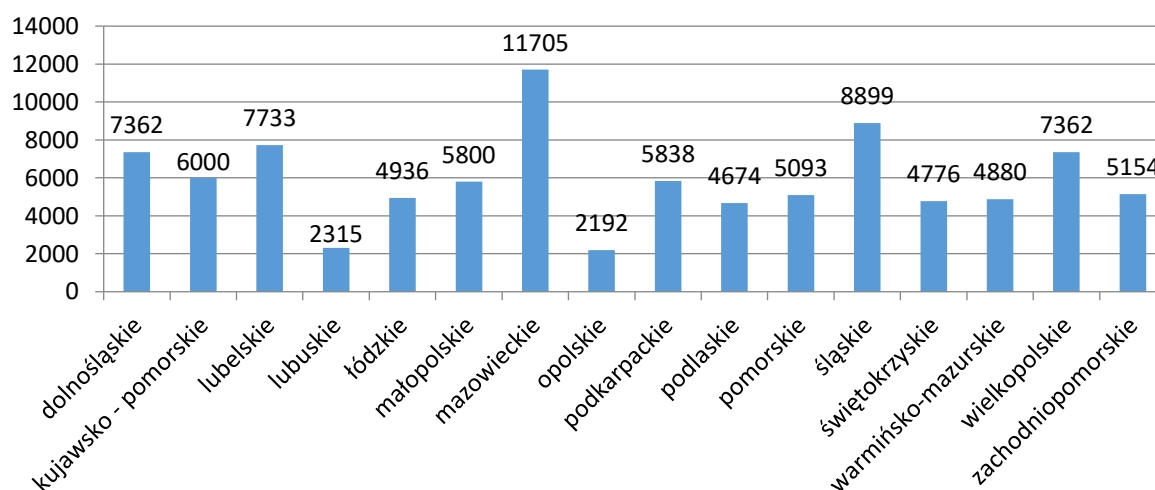
Instytucją, która najczęściej uruchamiała procedurę „Niebieskie Karty” była Policja (78,46 %). Na drugim miejscu pod względem liczby uruchomionych procedur znaleźli się przedstawiciele jednostek organizacyjnych pomocy społecznej (12,76 %). Do sporadycznych przypadków należało uruchomienie procedury przez pracowników ochrony zdrowia (0,67 %).

Tabela 15. Liczba sporządzonych formularzy „Niebieska Karta – A” przez przedstawicieli poszczególnych podmiotów wszczynających procedurę w latach 2014-2019.

Lata	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Jednostki organizacyjne pomocy społecznej	13 606	12 743	11 789	13 667	11 177	12 083
Policja	77 808	75 495	73 531	75 662	73 153	74 313
Gminne komisje rozwiązywania problemów alkoholowych	4 412	4 788	5 736	4 081	3 927	2 813
Oświata	6 358	6 166	5 547	4 184	4 431	4 849
Ochrona zdrowia	627	557	607	713	623	658
Razem	102 811	99 749	97 210	98 307	93 311	94 716

Najwięcej sporządzonych formularzy „Niebieska Karta – A” w 2019 r. odnotowano w województwach mazowieckim, śląskim i lubelskim zaś najmniej w lubuskim, opolskim i podlaskim, co obrazuje poniższy wykres.

Wykres 8. Liczba sporządzonych formularzy „Niebieska Karta – A” w poszczególnych województwach w 2019 r.

W 2019 roku funkcjonariusze Policji wypełnili **74 313** formularze „Niebieska Karta – A”, co w stosunku do 2018 roku stanowiło wzrost o **1,59 %** (ówczesnie wypełniono **73 153** formularze) natomiast w stosunku do 2017 r. spadek o **1,78 %** (wypełniono 75 662 formularze). W analizowanym okresie statystycznym na terenie kraju odnotowano **61 076** wypełnionych przez Policję formularzy wszczynających procedurę „Niebieskie Karty”, co stanowiło **82,19 %** ogólnej liczby wypełnionych przez Policję w tym czasie formularzy „Niebieska Karta – A”. Natomiast średnia liczba formularzy „Niebieska Karta – A” wypełnionych przez Policję w 2019 r., w przeliczeniu na 100 tysięcy mieszkańców na terenie kraju, wyniosła **211**. Analizując dane za 2019 r. należy stwierdzić, że podobnie jak w latach ubiegłych,

zdecydowanie większą liczbę formularzy „Niebieska Karta – A” policjanci wypełnili na terenach miejskich (**43 103** formularze), niż wiejskich (**31 210** formularzy). Różnica wyniosła **11 893** formularze.

Ze zgromadzonych przez Policję danych wynika, że w 2019 r. nastąpił wzrost liczby przypadków przemocy w rodzinie. Odnotowano **166 102** sytuacje, dotyczące poszczególnych rodzajów przemocy, co w odniesieniu do 2018 r. dało wzrost o **6 805** przypadków, natomiast w stosunku do 2017 r. wzrost o **332** sytuacje. Najczęstszym rodzajem stosowanej przemocy w rodzinie w 2019 r. była przemoc psychiczna, na drugim miejscu pozostawała przemoc fizyczna. W 2019 r. odnotowano **58 963** przypadki przemocy fizycznej, **81 000** psychicznej, **1 238** seksualnej, **1 897** ekonomicznej oraz **23 004** przypadki innego rodzaju przemocy.

W 2019 r. liczba osób, co do których istniało podejrzenie, że były dotknięte przemocą w rodzinie spadła i wyniosła ona **88 032** osoby, co w stosunku do 2018 r. (88 133 osoby), stanowiło spadek o **0,11** %, zaś w odniesieniu do 2017 r. (92 529 osób) o **4,86** %. Analiza danych statystycznych daje podstawę do twierdzenia, że w 2019 r. największą grupę osób, co do których istniało podejrzenie, że były dotknięte przemocą w rodzinie stanowiły kobiety (**65 195** osób), co stanowiło **74,06** % ogółu ofiar przemocy w rodzinie. W dalszej kolejności pozostawały osoby małoletnie – **12 161** osób (**13,81** % ogółu) oraz mężczyźni – **10 676** osób (**12,13** % ogółu). Przy czym spadek odnotowano tylko wobec osób małoletnich (o 243 osoby, dynamika wyniosła **98,04** %). W odniesieniu do kobiet i mężczyzn odnotowano wzrost (dynamika wyniosła odpowiednio **0,21** % i **0,04** %). Wśród kobiet, co do których istniało podejrzenie, że były dotknięte przemocą w rodzinie zdecydowaną większość stanowiły osoby w wieku do 65 roku życia (**58 433** kobiety, wobec **6 762** kobiet powyżej 66 roku życia). Kobiety w wieku do 65 roku życia stanowiły **89,67** % ogólnej liczby kobiet dotkniętych przemocą w rodzinie.

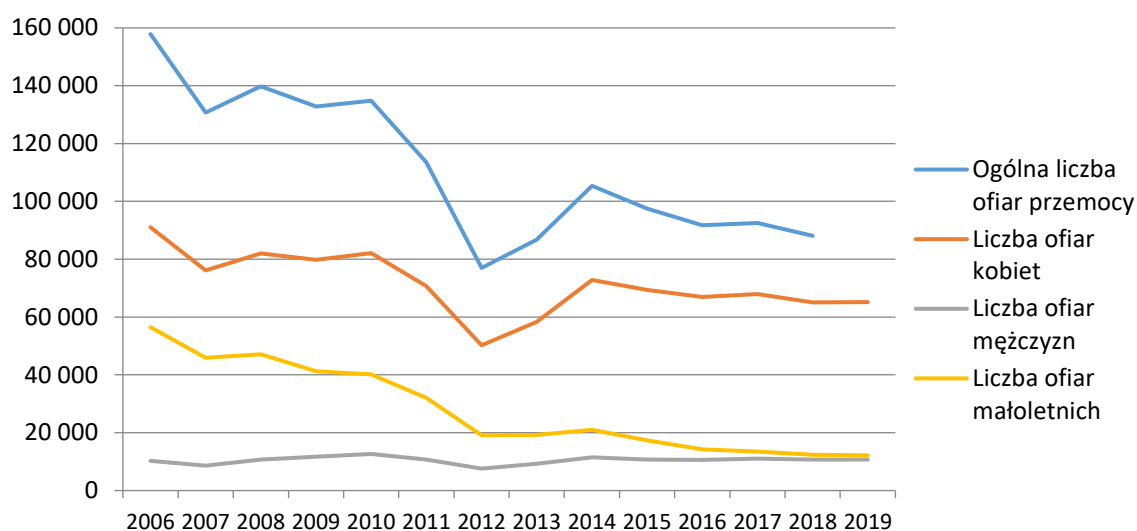
W 2019 r. odnotowano **10 676** mężczyzn, co do których istniało podejrzenie, że byli dotknięci przemocą w rodzinie. **84,78** % tej grupy (**9 051** osób) stanowili mężczyźni w wieku do 65 roku życia, zaś **15,22** % (**1 625** osób) powyżej lat 66. Ogólna liczba osób małoletnich, co do których istniało podejrzenie, że były dotknięte przemocą w rodzinie w 2019 r. wyniosła **12 161**, z czego **6 059** to dziewczęta, a **6 102** to chłopcy.

W 2019 r. odnotowano wzrost ogólnej liczby osób, wobec których istniało podejrzenie, że stosowały przemoc w rodzinie. Liczba ta wyniosła **74 910** osób, co w stosunku do 2018 r. (73 654 osoby) dało wzrost o **1 252** osoby (**1,71** %), zaś w stosunku do 2017 r. (76 206 osób) spadek o **1 296** osób (**1,70** %). Należy stwierdzić, iż mimo spadku liczby dziewcząt, wobec których istniało podejrzenie że stosowały przemoc w rodzinie (w 2019 r. 74 dziewczęta, wobec 81 i 85 dziewcząt w 2018 r. i 2017 r.) we wszystkich kategoriach osób nastąpił wzrost. W kategorii mężczyzn, wobec których istniało podejrzenie, że stosowali przemoc w rodzinie w 2019 r. odnotowano liczbę **68 148**. W roku 2018 odnotowano ich **67 306**, zaś w 2017 r. **70 035**. Dało to wzrost w odniesieniu do 2018 r. o **1,25** % i spadek w odniesieniu do 2017 r. o **2,69** %. Z powyższych danych wynika, że w 2019 r. dominującą grupą osób, wobec których istniało podejrzenie, że stosowały przemoc w rodzinie byli mężczyźni. Mężczyźni stanowili **90,97** % ogółu tego rodzaju osób. Kolejną w zakresie liczebności grupą były kobiety, które stanowiły **8,61** % ogólnej liczby osób, wobec których istniało podejrzenie, że stosowały przemoc w rodzinie (w 2018 r. udział tej kategorii osób w ogólnej liczbie osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie wyniósł **8,21** %). Nieletni stanowili **0,42** % ogólnej liczby osób, przy czym w grupie tej dominowali chłopcy (**76,43** % nieletnich).

Z analizy danych statystycznych gromadzonych przez Policję wynika, iż większość osób, wobec których istniało podejrzenie, że stosowali przemoc w rodzinie, działało będąc pod wpływem alkoholu (**42 583** osoby). Osoby te stanowiły **56,85** % ogólnej liczby osób, wobec których istniało podejrzenie, że stosowały przemoc wobec osób bliskich (w 2019 r. odnotowano 74 910 osób, wobec których istniało podejrzenie, że stosowały przemoc w rodzinie). Spośród osób, wobec których istniało podejrzenie, że stosowały przemoc w rodzinie będących pod wpływem alkoholu w 2019 r., **6 634** (około 15,58 %) osoby doprowadzono do izb wytrzeźwień lub innych tego typu placówek. W obszarze tym nastąpił wzrost, bowiem w 2018 r., do izb wytrzeźwień lub innych tego typu placówek doprowadzono

6 473 osoby (dynamika **102,49** %), wobec których istniało podejrzenie, że stosowały przemoc w rodzinie będąc pod wpływem alkoholu. W odniesieniu do w 2017 r. nastąpił spadek – **6 945** osób (dynamika **95,52** %). Wśród osób doprowadzonych do izb wytrzeźwień lub innych tego typu placówek w 2019 r. znajdowało się **6 222** mężczyzn (**93,86** % doprowadzonych), **407** kobiet (**6,14** %). Na podstawie danych zgromadzonych w Statystyce Przeszłości według jednostek organizacyjnych Policji, generowanej w systemie analitycznym KSIP wynika, iż w 2019 roku na terenie całego kraju wszczęto **30 456** postępowań z art. 207 kk.

Wykres 9. Liczba i płeć osób pokrzywdzonych przemocą w rodzinie

Źródło: Opracowanie na podstawie danych pochodzących ze strony internetowej: www.statystyka.policja.pl.

Niezwykle ważne są także dane policyjne dotyczące liczby i płci osób pokrzywdzonych przemocą w rodzinie. Pozwala to na zbadanie zarówno liczby, jak i odsetka osób pokrzywdzonych, przez pryzmat płci i wieku. Przedstawione dane pokazują liczby osób pokrzywdzonych w poszczególnych latach, co daje pewien obraz skali przemocy w rodzinie w Polsce. O ile dane w zakresie interwencji, czy też liczby wypełnionych formularzy „Niebieska Karta-A” dotyczą całych rodzin, to liczby pokrzywdzonych ukazują osoby rzeczywiście dotknięte tego rodzaju przemocą. Z punktu widzenia badawczego, cenne jest także zwrócenie uwagi na zmieniający się odsetek poszczególnych grup pokrzywdzonych, z punktu widzenia płci i wieku. Obserwując trendy wynikające z powyższego wykresu, należy wskazać, że od 2006 r., tj. od wejścia w życie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, a następnie noweli do tej ustawy z 2010 r., wprowadzającej w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym zakaz stosowania kar cielesnych wobec dzieci, systematycznie spada liczba dzieci, jako osób pokrzywdzonych przemocą w rodzinie. W 2019 r. odnotowano spadek o niecałe 2% w stosunku do roku poprzedniego (12 404 w 2018 r., zaś w 2019 r. 12 161)

3.2.2. Zapobieganie kontaktowania się osób stosujących przemoc w rodzinie z osobami dotkniętymi przemocą poprzez:

- zatrzymywanie osób stosujących przemoc w rodzinie,
- stosowanie przez prokuratora oraz występowanie do sądu o zastosowanie wobec osoby stosującej przemoc w rodzinie środków zapobiegawczych, w szczególności w przedmiocie dozoru policji z zakazem kontaktowania z osobą dotkniętą przemocą w rodzinie, a także nakazania opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z osobą najbliższą, ewentualnie tymczasowego aresztowania,
- występowanie do sądu o zastosowanie wobec osób stosujących przemoc w rodzinie środków karnych lub probacyjnych polegających na obowiązku powstrzymywania się od przebywania w określonych miejscach, kontaktowania się lub zbliżania do pokrzywdzonego, zakazie

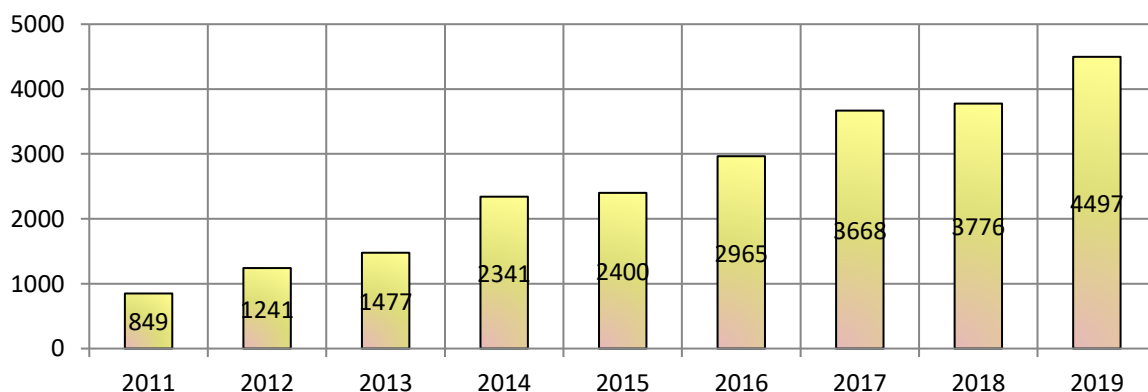
przebywania w określonych miejscach, opuszczenia przez sprawcę lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym.

Na gruncie obowiązujących przepisów prawnych izolacja sprawcy przemocy domowej jest możliwa na każdym etapie postępowania przygotowawczego. W fazie postępowania przygotowawczego co do zasady organem podejmującym decyzje w zakresie środka zapobiegawczego jest prokurator. Środki zaskarżenia na decyzję prokuratora rozpoznaje sąd. Najsurowszy środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania jest stosowany przez sąd a prokurator posiada jedynie uprawnienie do złożenia wniosku o zastosowanie tego najsurowszego środka zapobiegawczego. W czasie postępowania jurysdykcyjnego decyzje w zakresie środków zapobiegawczych są podejmowane przez sąd. W stosunku do sprawców przemocy w rodzinie najistotniejszymi środkami zapobiegawczymi są:

- tymczasowe aresztowanie,
- dozór Policji z zakazem kontaktowania się z osobą pokrzywdzoną (art. 275 § 2 k.p.k),
- dozór Policji w miejsce niezastosowanego tymczasowego aresztowania, na podstawie art. 275 § 3 k.p.k,
- nakaz opuszczenia lokalu mieszkalnego (art. 275a k.p.k).

Nowelizacja do ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z 2010 roku²⁴ wprowadziła do Kodeksu postępowania karnego przepis art. 275a, przewidujący środek zapobiegawczy w postaci nakazania oskarżonemu o przestępstwo popełnione z użyciem przemocy na szkodę osoby wspólnie zamieszkującej opuszczenie lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym, jeżeli zachodzi uzasadniona obawa, że oskarżony ponownie popełni przestępstwo z użyciem przemocy wobec tej osoby, zwłaszcza gdy popełnieniem takiego przestępstwa groził. Powyższy środek jest stosowany na okres nie dłuższy niż 3 miesiące. Sąd pierwszej instancji właściwy do rozpoznania sprawy, jeżeli nie ustały przesłanki jego stosowania może na wniosek prokuratora, przedłużyć jego stosowanie na dalsze okresy, nie dłuższe niż 3 miesiące (art. 275a § 4 k.p.k). W 2019 roku, wg danych uzyskanych z Prokuratury Generalnej, liczba podejrzanych, wobec których zastosowano ww. środek zapobiegawczy w postaci nakazu opuszczenia lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym (art. 275a § 1 k.p.k), wyniosła 4.497²⁵.

Wykres 10. Liczba podejrzanych, wobec których zastosowano ww. środek zapobiegawczy w postaci nakazu opuszczenia lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym w latach 2011-2019

²⁴ Ustawa z dnia 10 czerwca 2010 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw (. Dz. U. z 2020 r. poz. 218, z późn. zm.).

²⁵ Dane uzyskane z Prokuratury Generalnej (z Biura Informatyzacji i Analiz Prokuratury Krajowej).

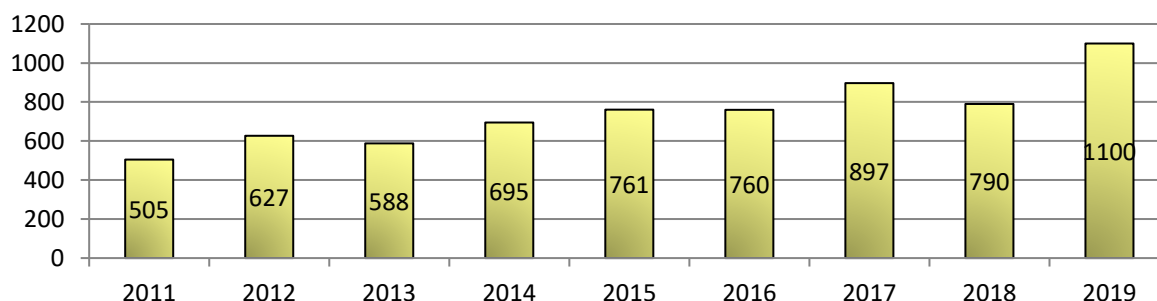
Podane powyżej dane statystyczne wskazują, iż ten rodzaj środka zapobiegawczego jest stosowany często w praktyce prokuratorskiej. Od lat odnotowywany jest znaczący w skali roku przyrost liczbowy wydawanych postanowień, który utrzymuje się nieprzerwanie od 2011 r.

Prokuratura składała także do sądu wnioski o przedłużenie nakazu opuszczenia lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym na dalsze okresy (art. 275a § 1 i 4 k.p.k). Z danych Prokuratury Generalnej wynika, że w 2019 roku zostało złożonych 231 (2018 r. -162, 2017 r. -151, 2016 r. -103, 2015 r. -72, 2014 r. - 64) tego rodzaju wniosków. Warto w tym zakresie zwrócić uwagę na znacząco wyższą liczbę złożonych przez prokuratora wniosków do sądu o zastosowanie środka zapobiegawczego w postaci nakazania opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym.

Z dostępnych danych statystycznych wynika, iż w całym 2019 roku sądy rejonowe w postępowaniu sądowym wydały ogólnie 2695 decyzji w przedmiocie zastosowania środka zapobiegawczego w postaci nakazu opuszczenia lokalu mieszkalnego (2018 r.- 2353, 2017 r. – 2251, 2016 r.-1868), nadto wydano 329 postanowień w zakresie przedłużenia nakazu zastosowanego przez prokuratora lub sąd nakazu opuszczenia na dalszy czas okres (2018 r. – 330, 2017 r.- 232, 2016 r.-199). Powyższe dane uwzględniają również liczbę środków zapobiegawczych, które wpłynęły do sądu wraz z aktem oskarżenia. Zgodnie z obowiązującymi przepisami, prokurator, już po złożeniu aktu oskarżenia mógł wnioskować do sądu o zastosowanie tego rodzaju środków zapobiegawczych w czasie trwania postępowania rozpoznawczego przed sądem. Z danych Prokuratury Generalnej²⁶ wynika ponadto, że w roku 2019:

- liczba podejrzanych o przestępstwa z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej wobec członka rodziny, wobec których zastosowano dozór Policji pod warunkiem opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym (art. 275 § 3 k.p.k) – wyniosła 1 100 (2018 r.- 790, 2017 r. – 897, 2016 r.-760, 2015 r.-761, 2014 r. - 695, 2013 r. - 588, 2012 r. - 627, 2011 r. - 505)

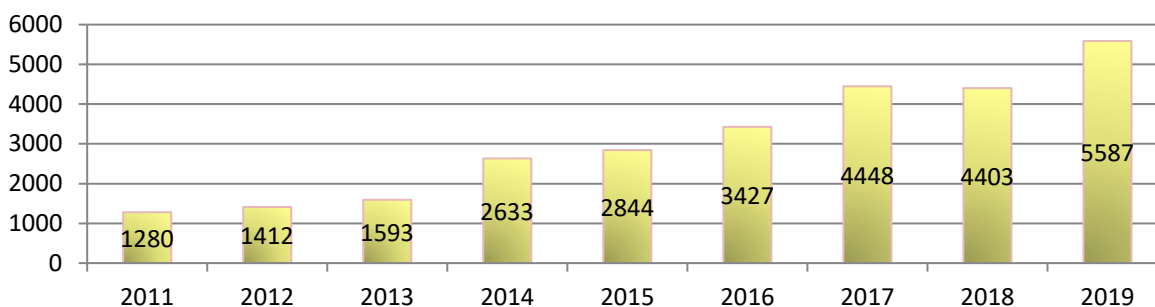
Wykres 11. Liczba podejrzanych o przestępstwa z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej wobec członka rodziny, wobec których zastosowano dozór Policji pod warunkiem opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym w latach 2011-2019

- liczba podejrzanych o wymienione wyżej przestępstwa, wobec których zastosowano dozór Policji z jednoczesnym zobowiązaniem do powstrzymania się od kontaktu z pokrzywdzonym (art. 275 § 2 k.p.k) - wyniosła 5 587 (2018 r.-4403, 2017 r. – 4448, 2016 r.-3.427, 2015 r.- 2.844, 2014 r. - 2.633, 2013 r. - 1.593, 2012 r. – 1.412, 2011 r.- 1.280, 2010 r. - 891).

Wykres 12. Liczba podejrzanych w latach 2011-2019 wobec których zastosowano dozór Policji z jednoczesnym zobowiązaniem do powstrzymania się od kontaktu z pokrzywdzonym w latach 2011-2019

²⁶ Dane uzyskane z Prokuratury Generalnej (z Biura Informatyzacji i Analiz Prokuratury Krajowej).

- liczba podejrzanych o wymienione wyżej przestępstwa, wobec których prokurator skierował wnioski do sądu o zastosowanie tymczasowego aresztowania – 3.043 (2018 r.- 2274, 2017 r. -2625, 2016 r.-1862, 2015 r.- 1.479, 2014 r. - 2.285, 2013 r. - 1.753, 2012 r. - 1.745, 2011 r. - 2.002, 2010 r. - 1.800),
- liczba osób tymczasowo aresztowanych w wyniku złożenia ww. wniosków – 2.897 (2018 r.-2146, 2017 r. – 2503, 2016 r.-1759 2015 r.- 1.398, 2014 r. - 2174, 2013 r. - 1.635, 2012 r. - 1.679, 2011 r. - 1.895, 2010 r. - 1.699),
- liczba osób tymczasowo aresztowanych wobec których prokurator skierował do sądu wnioski o przedłużenie trwania tymczasowego aresztowania - 903 (2018 r.- 810, 2017 r. – 813, 2016 r.-464, 2015 r. - 350, 2014 r. - 459),
- w 2019 prokuratorzy wnieśli przeciwko 15 424 osobom o zarzucane im przestępstwa przemocy w rodzinie: 15 260 aktów oskarżenia, 1 101 wniosków wskazanych w art. 335 § 1 k.p.k., 1 047 wniosków w trybie art. 335 § 2 k.p.k. oraz 409 wniosków o warunkowe umorzenie postępowanie w stosunku do sprawców przestępstw zakwalifikowanych jako przemoc w rodzinie („rodz”) w 2019 roku, sąd uwzględnił 1 291 wniosków prokuratura w zakresie tymczasowego aresztowania.

Jak już wspomniano uprzednio, nakaz opuszczenia lokalu mieszkalnego, jako środek zapobiegawczy, sąd zastosował ogółem w 2 695 przypadkach, a nadto 329 postanowień dotyczyło przedłużenia nakazu zastosowanego przez prokuratora lub sąd na dalsze okresy (art. 275a § 4 k.p.k) - łącznie sądy wydały 3 024 postanowień w tym zakresie²⁷.

- **występowanie do sądu o zastosowanie wobec osób stosujących przemoc w rodzinie środków karnych lub obowiązków probacyjnych polegających na obowiązku powstrzymywania się od przebywania w określonych miejscach, kontaktowania się lub zbliżania do pokrzywdzonego, zakazie przebywania w określonych miejscach, opuszczenia przez sprawcę lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym**

Krajowy Program, jako wskaźniki ww. zadania, wymienia działania prokuratora w postępowaniu rozpoznawczym (wnioski do sądu w trybie art. 335 § 1 k.p.k. oraz 335 § 2 k.p.k.) oraz działania kuratora sądowego w postępowaniu wykonawczym.

Wnioski prokuratora w trybie art. 335 § 1 i § 2 i k.p.k.²⁸ do sądu mogą dotyczyć m.in. orzeczenia wobec oskarżonych o czyny stanowiące przemoc w rodzinie środków karnych lub obowiązków probacyjnych.

²⁷ Ibidem.

²⁸ Art. 335§ 1 k.p.k. Jeżeli oskarżony przyznaje się do winy, a w świetle jego wyjaśnień okoliczności popełnienia przestępstwa i wina nie budzą wątpliwości, a postawa oskarżonego wskazuje, że cele postępowania zostaną osiągnięte, można zaniechać przeprowadzenia dalszych czynności. Jeżeli zachodzi potrzeba oceny wiarygodności złożonych wyjaśnień, czynności dowodowych dokonuje się jedynie w niezbędnym do tego zakresie. W każdym jednak wypadku, jeżeli jest to konieczne dla zabezpieczenia śladów i dowodów przestępstwa przed ich utratą, zniekształceniem lub zniszczeniem, należy przeprowadzić w niezbędnym zakresie czynności procesowe, a zwłaszcza dokonać oględzin, w razie potrzeby z udziałem biegłego, przeszukania lub czynności wymienionych w art. 74 § 2 pkt 1 w stosunku do osoby podejrzanej, a także przedsięwziąć wobec niej inne niezbędne czynności, nie wyłączając pobrania krwi, włosów i wydzielin organizmu. Prokurator, zamiast z aktem oskarżenia, występuje do sądu z wnioskiem o wydanie na posiedzeniu wyroku skazującego i orzeczenie uzgodnionych z oskarżonym kar

Wnioski prokuratora do sądu w zakresie orzeczenia wobec oskarżonych o czyny stanowiące przemoc w rodzinie środków karnych²⁹:

- obowiązku powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach (art. 39 pkt 2b kk) – 16 (2018 r. -3, 2017 r.-13, 2016 r.-38, 2015 r.-10, 2014 r. - 14),
- zakazu kontaktowania się z określonymi osobami (art. 39 pkt 2b kk) – 143 (2018 r. -137, 2017 r. - 154, 2016 r.-118, 2015 r.-140, 2014 r. - 69),
- zakazu zbliżania się do określonych osób (art. 39 pkt 2b kk) -89 (2018 r.-151, 2017 r. – 135, 2016 r.-169, 2015 r.-112, 2014 r. - 66),
- nakazu opuszczenia lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym (art. 39 pkt 2e kk) – 83 (2018 r.-92, 2017 r.- 87, 2016 r.-106, 2015 r.-148, 2014 r. - 62).

Wnioski prokuratora do sądu w zakresie orzeczenia wobec oskarżonych o czyny stanowiące przemoc w rodzinie obowiązków probacyjnych³⁰:

- powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach (art. 72 § 1 pkt 7 kk) – 21 (2018 r.-30, 2017 r. – 30, 2016 r.-29, 2015 r.-15, 2014 r.- 14),
- powstrzymania się od kontaktowania się z pokrzywdzonymi lub innymi osobami w określony sposób (art. 72 § 1 pkt 7a kk) – 107 (2018 r.-105, 2017 r. – 116, 2016 r.-129, 2015 r.-106, 2014 r. - 98),
- powstrzymania się od zbliżania się do pokrzywdzonego lub innych osób (art. 72 § 1 pkt 7a kk) – 115 (2018 r.-78, 2017 r. – 83, 2016 r.-116, 2015 r.- 81, 2014 r. - 39),
- opuszczenia lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym (art. 72 § 1 pkt 7b kk) – 84 (2018 r.-57, 2017 r.– 51, 2016 r.-91, 2015 r.- 94, 2014 r. - 91),
- uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych (art. 72 § 1 pkt 6b kk) – 213 (2018 r.-240, 2017 r. -315, 2016 r.-396, 2015 r.-411, 2014 r. - 369).

Powyższe dane świadczą o aktywności prokuratorów w zakresie wnioskowania do sądu o wymierzenie wobec sprawców przemocy w rodzinie właściwych środków karnych bądź nałożenie odpowiednich obowiązków probacyjnych. Analiza powyższych danych w kontekście treści zapadających wyroków uwzględniających wnioski prokuratora w trybie art. 335 § 1 i 2 k.p.k. pozwala na wysunięcie domniemania, iż powyższe dane są zaniżone.

Na uwagę zasługuje, iż skierowanie wniosku w trybie art. 335 par. 1 k.p.k. wpływa na kształt orzecznictwa, jego struktury, rodzajów kar i ich wymiaru. Konsensualny sposób kończenia spraw sądowych, poprzez zastosowanie instytucji wniosku prokuratora o wydanie wobec sprawcy wyroku skazującego i orzeczenie uzgodnionej z oskarżonym kary lub środka karnego (art. 335 § 1 k.p.k i art. 335 § 2 k.p.k), a także wniosek oskarżonego o wydanie wyroku skazującego i wymierzenie mu określonej kary lub środka karnego (art. 387 § 1 k.p.k³¹) skraca długość postępowania przed sądem

lub innych środków przewidzianych za zarzucany mu występki, uwzględniających również prawnie chronione interesy pokrzywdzonego. Uzgodnienie może obejmować także wydanie określonego rozstrzygnięcia w przedmiocie poniesienia kosztów procesu.

²⁹ Dane uzyskane z Prokuratury Krajowej

³⁰ Ibidem,

³¹ Art. 387. § 1 Do chwili zakończenia pierwszego przesłuchania wszystkich oskarżonych na rozprawie głównej oskarżony, któremu zarzucono przestępstwo zagrożone karą nieprzekraczającą 15 lat pozbawienia wolności, może złożyć wniosek o wydanie wyroku skazującego i wymierzenie mu określonej kary lub środka karnego, orzeczenie przepadku lub środka kompensacyjnego bez przeprowadzania postępowania dowodowego. Wniosek może również dotyczyć wydania określonego rozstrzygnięcia w przedmiocie poniesienia kosztów procesu. Jeżeli oskarżony nie ma obrońcy z wyboru, sąd może, na jego wniosek, wyznaczyć mu obrońcę z urzędu.

§ 1a. Przed uwzględnieniem wniosku o wydanie wyroku skazującego sąd poucza obecnego oskarżonego o treści art. 447 § 5.

§ 2. Sąd może uwzględnić wniosek o wydanie wyroku skazującego, gdy okoliczności popełnienia przestępstwa i wina nie budzą wątpliwości, a cele postępowania zostaną osiągnięte mimo nieprzeprowadzenia rozprawy w całości; uwzględnienie wniosku jest możliwe jedynie wówczas, gdy nie sprzeciwia się temu prokurator, a także pokrzywdzony należycie powiadomiony o terminie rozprawy oraz pouczony o możliwości zgłoszenia przez oskarżonego takiego wniosku.

§ 3. Sąd może uzależnić uwzględnienie wniosku oskarżonego od dokonania w nim wskazanej przez siebie zmiany. Przepis art. 341 § 3 stosuje się odpowiednio.

§ 4.(uchylony)

oraz umożliwia rozpoznanie sprawy w rozsądnym terminie. Na uwagę zasługuje także instytucja prawa karnego w postaci art. 338a k.p.k która umożliwia oskarżonemu, któremu zarzucono przestępstwo zagrożone karą nieprzekraczającą 15 lat pozbawienia wolności, przed doręczeniem mu zawiadomienia o terminie rozprawy, złożenie wniosku o wydanie wyroku skazującego i wymierzenie mu określonej kary lub środka karnego, orzeczenie przepadku lub środka kompensacyjnego bez przeprowadzenia postępowania dowodowego³².

W 2019 roku sądy, uwzględniając wnioski prokuratora z art. 335 § 1 i 2 k.p.k za przestępstwo znęcania się z art. 207 § 1 kk, skazały w 2019 – 1 328 (2018 r.-1710, 2017 r. -2629, 2016 r.-3204, 2015 r. - 3.744, 2014 r. - 3.672; 2013 r. - 3.256) osób, a z art. 387 § 1 k.p.k 2 045 (2018 r.-1951, 2017 r. -2148, 2016 r.-1593, 2015 r. - 2.512, 2014 r. - 2.966, 2013 r. - 2.585), oraz z art. 338a k.p.k, 11 (2018 r.- 12, 2017 r. - 12, 2016 r.-21) osób co łącznie stanowi w 2018 - 3 384 skazań (2018 r.-3673, 2017 r. – 4.789, 2016 r.-4.818, 2015 r. - 6.256, 2014 r. - 6.638, 2013 r. - 5.841). Wszystkich skazań w 2019 r. było 9 572. Tym samym zakończeń postępowania w trybach konsensualnych wskazanych w art. 335§ 1 i 2, k.p.k, art. 387 § 1 k.p.k oraz 338a k.p.k było 35,35% na tle wszystkich skazań z art. 207 § 1 kk (2018 r.-38,65%, 2017 r. - 43,46 %, 2016 r.-52,40 %, 2015 r. - 52,41, 2014 r. - 52,27%, 2013 r. - 49,1%).

Powyższe dane świadczą o niewielkim spadku w stosunku do lat poprzednich odsetka spraw z art. 207 § 1 kk, które kończą się wyrokiem skazującym, zapadłym w wyniku uwzględnienia wniosku w trybie konsensualnym w szczególności przy zastosowaniu instytucji wskazanej w art. 335 § 1 i 2, k.p.k, art. 387 § 1 k.p.k, art. 338a k.p.k. na płaszczyźnie art. 207 k.k.

Wobec sprawców przemocy w rodzinie, skazanych uprzednio na karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem, można w okresie próby stosować (nakładać, modyfikować bądź uchylać) obowiązki probacyjne. W razie sprawowania dozoru nad sprawcą przemocy w rodzinie, kurator sądowy ma uprawnienie do składania do sądu wniosków w tym przedmiocie w toku postępowania wykonawczego. Sąd może taki wniosek uwzględnić i wydać postanowienie w przedmiocie nałożenia obowiązku bądź też wniosku nie uwzględnić.

W 2019 roku zawodowi kuratorzy sądowi dla dorosłych składali do sądu wnioski w przedmiocie:

- powstrzymania się od przebywania w określonych miejscach (art. 72 § 1 pkt 7 kk) – 7 wniosków, sąd rozpoznał 12, zaś uwzględnił 10 wniosków;
- powstrzymania się od kontaktowania się z pokrzywdzonymi lub innymi osobami w określony sposób (art. 72 § 1 pkt 7a kk) - 5 wniosków, sąd rozpoznał 7, a uwzględnił 3 wniosków;
- powstrzymania się od zbliżania się do pokrzywdzonego lub innych osób (art. 72 § 1 pkt 7a kk) – 4 wnioski, sąd rozpoznał 2 i uwzględnił 1 wniosków;
- opuszczenia lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym (art. 72 § 1 pkt 7b kk) - 14 wnioski, sąd rozpoznał 11, natomiast uwzględnił 7 wnioski.

Ogólna liczba zatrzymanych przez Policję osób, wobec których istniało podejrzenie, że stosowały przemoc w rodzinie w 2019 r. wyniosła 17 267 osób. W grupie osób zatrzymanych dominującą stanowili mężczyźni – zatrzymano ich 16 647. Grupa zatrzymanych kobiet liczyła 606 osób, zaś wśród 14 zatrzymanych osób nieletnich było 10 chłopców i 4 dziewczęta. Na terenie kraju blisko połowa osób, wobec których istniało podejrzenie, że stosowały przemoc w rodzinie zostało odizolowanych (44,70 %).

§ 5. Przychylając się do wniosku, sąd może uznać za ujawnione dowody wymienione w akcie oskarżenia lub dokumenty przedłożone przez stronę..

³² Art. 338a Oskarżony, któremu zarzucono przestępstwo zagrożone karą nieprzekraczającą 15 lat pozbawienia wolności, może przed doręczeniem mu zawiadomienia o terminie rozprawy złożyć wniosek o wydanie wyroku skazującego i wymierzenie mu określonej kary lub środka karnego, orzeczenie przepadku lub środka kompensacyjnego bez przeprowadzenia postępowania dowodowego. Wniosek może również dotyczyć wydania określonego rozstrzygnięcia w przedmiocie poniesienia kosztów procesu.

3.2.3. Monitoring orzecznictwa sądów powszechnych, w szczególności:

- w zakresie prawa karnego, w odniesieniu do kar, środków karnych, probacyjnych i innych oddziaływań, wobec osób stosujących przemoc w rodzinie;
- w zakresie prawa rodzinnego i opiekuńczego w przedmiocie władzy rodzicielskiej;
- w zakresie prawa cywilnego w przedmiocie nakazu opuszczenia przez osobę stosującą przemoc w rodzinie lokalu zajmowanego wspólnie z osobą najbliższą, a także eksmisji.

Analizując dane statystyczne dotyczące zjawiska przemocy w rodzinie, należy mieć świadomość, że przemoc w rodzinie wykracza zakresem przedmiotowym poza ustawowe znamiona przestępstwa znęcania się nad osobami najbliższymi z art. 207 kk³³. Przemoc w rodzinie jest najczęstszym przykładem przemocy w rodzinie, jednakże nie odzwierciedla całości tego zjawiska, a jedynie jego część.

Kodeks karny w art. 115 zawiera tzw. słowniczek ustawowy, w którym doprecyzowano niektóre pojęcia użyte w treści aktu prawnego. W słowniczku tym jednak nie znajduje się definicja przemocy w rodzinie, ani nawet pojęcia samej przemocy. Definicja ta zawarta jest w ustawie o *przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie*, w art. 2 pkt 2 tzw. definicja legalna pojęcia „przemocy w rodzinie”, odgrywa istotną rolę przy ocenie czy dany czyn stypizowany w Kodeksie karnym nosi znamiona tego typu zjawiska.

Przemoc w rodzinie, według ww. przepisu ustawy, „to jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste członków rodziny, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą”.

W związku z szeroką definicją przemocy w rodzinie, która wyczerpuje ustawowe znamiona różnych przestępstw, w celu właściwego opisanie danych statystycznych obrazujących zakres oddziaływania organów postępowania przygotowawczego oraz rozpoznawczego na to zjawisko, niezbędne jest wskazanie rodzaju czynów zabronionych, które składają się na zjawisko przemocy w rodzinie.

W sądowych formularzach statystycznych Ministerstwa Sprawiedliwości uwzględniono typy i dane dotyczące przestępstw, które mogą zostać zakwalifikowane jako przemoc w rodzinie, wg art. 2 pkt 2 ustawy o *przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie*, są to m.in.:

- art. 148 § 1 - 4 kk - zabójstwo;
- art. 156 § 1 - 3 kk - spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu człowieka;
- art. 157 § 1 kk - spowodowanie średniego i lekkiego uszczerbku na zdrowiu człowieka;
- art. 189 kk - pozbawienie wolności;
- art. 190 kk - groźba bezprawna;
- art. 190a - uporczywe nękanie (stalking);
- art. 191 kk - przemoc lub groźba bezprawna w celu zmuszenia do określonego zachowania;
- art. 191a kk - utrwalanie i rozpowszechnianie wizerunku nagiej osoby;
- art. 197 § 1 - 3 kk - zgwałcenie;
- art. 198 kk - współżycie płciowe z osobą w stanie ograniczonej poczytalności;
- art. 199 kk -wymuszenie współżycia płciowego na osobie podległej, w krytycznym położeniu;
- art. 200 § 1 i 2 kk - pedofilia - uprawianie, prezentowanie treści;

³³ „Art. 207 § 1. Kto znęca się fizycznie lub psychicznie nad osobą najbliższą lub nad inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 1a. Kto znęca się fizycznie lub psychicznie nad osobą nieporadną ze względu na jej wiek, stan psychiczny lub fizyczny, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 2. Jeżeli czyn określony w § 1 lub 1a połączony jest ze stosowaniem szczególnego okrucieństwa, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 3. Jeżeli następstwem czynu określonego w § 1-2 jest targnięcie się pokrzywdzonego na własne życie, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.”

art. 201 kk - kazirodztwo;

art. 202 § 1 - 4b kk - prezentowanie treści pornograficznych;

art. 203 kk - doprowadzenie przemocą innej osoby do uprawiania prostytucji;

art. 207 kk - znęcania się nad osobami najbliższymi;

art. 208 kk - rozpijanie małoletnich.

Z liczby wszystkich osób skazanych za ww. przestępstwa sądowe formularze statystyczne wyodrębniają osoby skazane za czyny stanowiące przemoc w rodzinie.

Tabela 16 Liczba osób skazanych za czyny stanowiące przemoc w rodzinie w 2019 r.

Rodzaje przestępstw w Kodeksie karnym	Osądzeni ogółem	Skazani ogółem	Pozbawienie wolności		Grzywna samoistna	Ograniczenie wolności	Warunkowo umorzono postępowanie	Umorzono postęp.	Uniewinniono	Kara mieszana
			ogółem	w tym z warunkowym zawieszeniem						
Ogółem, w tym z art.:	16 783	13 887	8 812	5 173	1 269	3 529	1 677	836	363	271
156	9	8	7	5	0	1	0	1	0	0
157 § 1	229	173	95	49	32	44	37	7	10	2
157 § 2 w zw. z § 4	252	182	39	19	89	54	54	9	6	0
189	3	1	0	0	1	0	2	0	0	0
190	811	644	237	70	184	213	54	89	22	9
190a § 1	213	169	79	45	46	42	19	22	3	2
190a § 2	5	4	0	0	4	0	1	0	0	0
190a § 3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
191	49	43	22	11	16	5	3	1	2	0
191a	13	11	5	4	6	0	0	2	0	0
193	84	57	10	4	16	31	26	1	0	0
197 § 1	100	97	81	11	0	1	1	1	1	15
197 § 2	12	11	10	4	0	0	0	1	0	1
198	6	6	5	2	0	1	0	0	0	0
199	2	2	2	1	0	0	0	0	0	0
200 § 1	88	78	70	11	1	1	0	4	6	6
200 § 2	2	2	1	1	1	0	0	0	0	0
200 § 3	4	3	2	1	0	1	0	0	1	0
200 § 4	8	1	1	0	0	0	0	6	1	0
200 § 5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
201	2	2	2	0	0	0	0	0	0	0
202 § 1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
202 § 2	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0
202 § 3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
202 § 4	1	1	0	0	1	0	0	0	0	0
202 § 4a	3	3	2	1	1	0	0	0	0	0
202 § 4b	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
202 § 4c	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
203	2	1	0	0	0	0	1	0	0	1
207 § 1	11508	9572	7102	4498	351	1911	1171	540	223	203
207 § 1 a	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
207 § 2	18	14	13	0	0	1	1	3	0	0
207 § 3	19	17	15	4	0	1	0	1	1	1
208	5	4	1	1	1	2	1	0	0	0
267 § 1	4	2	1	1	1	0	1	1	0	0
278 § 1	266	236	103	33	40	91	21	7	2	2
279 § 1	113	108	83	33	4	12	1	2	1	9
280 § 1	34	30	24	4	1	1	0	3	1	4
282	12	12	11	1	0	1	0	0	0	0
284 § 1	61	40	16	12	12	12	12	6	3	0
286 § 1	208	175	95	44	32	47	18	4	11	1
288 § 1	89	65	18	8	25	22	5	14	5	0

inne	2547	2112	659	294	404	1034	248	111	64	16
------	------	------	-----	-----	-----	------	-----	-----	----	----

Dane statystyczne uzyskane w zakresie właściwości sądów rejonowych w takim układzie za rok 2019 przedstawiają się następująco: z wyżej przedstawionych danych wynika, że spośród przestępstw kwalifikujących się jako przemoc w rodzinie najpowszechniejszym przestępstwem w 2019 roku, podobnie jak w latach poprzednich, było przestępstwo znęcania się oraz przestępstwo gróźb karalnych.

Dane statystyczne w zakresie właściwości sądów okręgowych w takim układzie za rok 2019 przedstawiają się następująco³⁴:

Tabela 17. Liczba osób osądzonych w pierwszej instancji wg właściwości rzeczowej za 2019 r.

Rodzaje przestępstw w Kodeksie karnym	Osądzeni ogółem	Skazani ogółem	Pozbawienie wolności		Grzywna samoistna	Ograniczenie wolności	Warunkowo umorzono postępowanie	Umorzono postępowanie	Uniewinniono	Kara mieszana
			ogółem	w tym z warunkowym zawieszeniem						
Ogółem, w tym z art.:	176	154	151	16	0	0	1	15	5	1
148 § 1	48	41	41	1	0	0	0	7	0	0
148 § 2	5	3	2	0	0	0	0	2	0	0
148 § 3	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0
148 § 4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
156 § 1 i 3	29	27	27	6	0	0	0	1	1	0
197 § 3	35	31	31	1	0	0	0	0	4	0
197 § 4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
inne	58	51	49	8	0	0	1	5	0	1

W 2019 r. w jednej sprawie z art. 148 § 2 k.k. zapadł wyrok dożywotniego pozbawienia wolności. Poniżej przedstawione zaś zostały dane w zakresie liczby i płci osób skazanych oraz osób pokrzywdzonych poszczególnymi rodzajami przestępstw, kwalifikujących się jako przemoc w rodzinie wg art. 2 pkt 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Zgodnie z wymogami Krajowego Programu, od 2014 roku jest badana płeć osób skazanych. Ze zgromadzonych danych wynika, że kobiety, jako sprawcy czynów kwalifikujących się jako przemoc w rodzinie wg art. 2 pkt 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, stanowią znacznie mniejszy odsetek w stosunku do mężczyzn. W przypadku ww. przestępstw, kwalifikujących się jako przemoc w rodzinie, pokrzywdzonymi najczęściej były kobiety.

- **Znamiona ustawowe czynu z art. 207 § 1 kk**

Przestępstwo znęcania się nad osobami najbliższymi zostało opisane w Kodeksie karnym w art. 207, jako jeden typ podstawowy (art. 207 § 1 kk) oraz trzy typy kwalifikowane (art. 207 § 1a 2 i 3 kk), na mocy ustawy z dnia 23 lipca 2017 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich oraz ustawy – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. poz. 773), która weszła

³⁴ Dane pochodzą z MS Sąd Okręgowy - Polska MS-S6 Sprawozdanie w sprawie osób osądzonych w pierwszej instancji według właściwości rzeczowej za 2019 rok

w życie w dniu 13 lipca 2017 r., zmieniono treść art. 207 § 1 k.k. i dodano art. 207 § 1a k.k. Należy jednak wskazać, że przepis ten może dotyczyć także przestępstw, które nie będą kwalifikowane jako przemoc w rodzinie, z uwagi na fakt, że czyn ten może obejmować także zachowania polegające na znęcaniu się np. nad osobami obcymi (nie będącymi osobami najbliższymi). Mogą to być także osoby obce, jednakże pozostające w stosunku zależności od sprawy, osoby małoletnie, bądź też osoby nieporadne z uwagi na stan psychiczny lub fizyczny.

Typ podstawowy przestępstwa znęcania się z art. 207 § 1 kk posiada następujące znamiona ustawowe (przesłanki):

- znęcanie się fizyczne lub psychiczne;
- nad osobą najbliższą lub nad inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy.

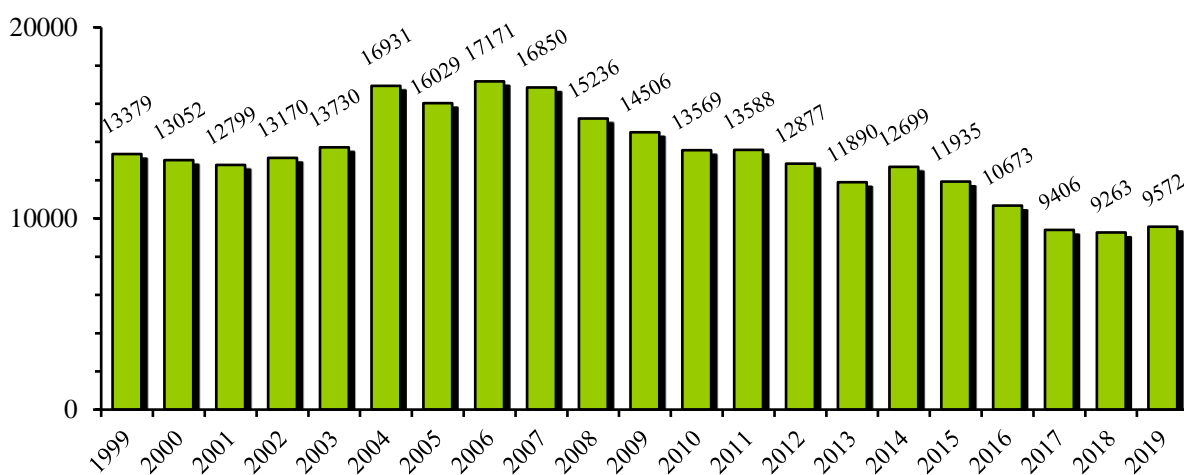
Ustawodawca przewidział za takie zachowanie sankcję w postaci kary pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Kolejnym typem dodanym na mocy ustawy z dnia 23 lipca 2017 r. o zmianie ustawy – Kodeks kamy, ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich oraz ustawy – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. poz. 773), jest przestępstwo z art. 207 § 1a kk, określające typ kwalifikowany w przypadku znęcania się nad osobą nieporadną ze względu na jej wiek, stan psychiczny lub fizyczny, który zagrożony jest karą pozbawia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

Kolejnym typem jest przestępstwo kwalifikowane znęcania się z art. 207 § 2 kk, charakteryzujące się dodatkową przesłanką, a mianowicie stosowaniem szczególnego okrucieństwa. Sankcją jest kara pozbawienia wolności od roku do lat 10.

Ostatnim typem kwalifikowanym z art. 207 § 3 kk jest przestępstwo znęcania się, w wyniku którego doszło do targnięcia się pokrzywdzonego na własne życie. Sankcją jest kara pozbawienia wolności od lat 2 do 12. Poniższa tabela zawiera dane dot. liczby osób skazanych z art. 207 § 1 k.k. przez sądy rejonowe.³⁵

Wykres 13. Skazani w sądach rejonowych za przestępstwo z art. 207 § 1 kk w latach 1999 – 2019

³⁵ Dane pochodzą z MS Sądy Rejonowe - Polska MS-S6 Sprawozdanie w sprawie osób osądzonych w pierwszej instancji według właściwości rzeczowej za 2019 rok

Orzecznictwo sądów w zakresie przestępstwa znęcania się z art. 207 kk, zakwalifikowanego wyłącznie jako przemoc w rodzinie („rodz”)

Przedstawione powyżej dane dotyczą czynu podstawowego z art. 207 § 1 kk zakwalifikowanego wyłącznie jako przemoc w rodzinie. Nie przytaczano trzech kwalifikowanych typów tego przestępstwa z art. 207 § 1a § 2 i § 3 kk, z uwagi na fakt, że liczba skazań w tym zakresie jest symboliczna (31 skazania łącznie w 2019 roku).

W 2019 roku w sądach rejonowych w Polsce nieprawomocnie osądzono z art. 207 § 1 kk ogółem 11 508 osób³⁶. Z tego:

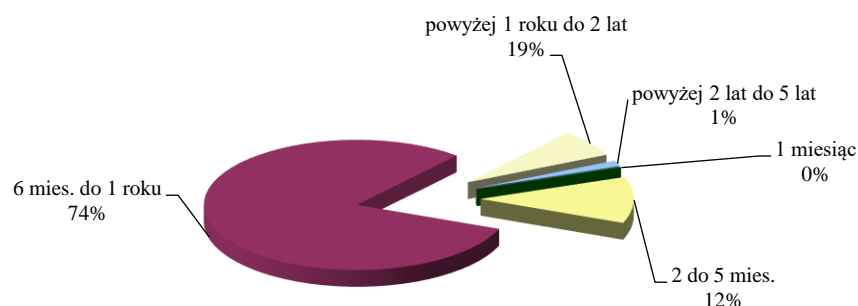
- 9 572 – skazano;
- 223 – uniewinniono;
- 1 171 – warunkowo umorzono postępowanie;
- 540 – umorzono postępowanie;
- 936 – tymczasowo aresztowano przed wyrokiem.

W 2019 roku w sądach rejonowych w Polsce nieprawomocnie skazano z art. 207 § 1 kk ogółem: 9.572 osób³⁷. Z tego wymierzono:

- 203 – kary mieszane (2018 r. -186, 2017 r. - 171);
- 351 – kary grzywny (samoistnych) (2018 r. -360, 2017 r.- 283);
- 1.911 – kar ograniczenia wolności (2018 r.-1716, 2017 r.- 1505);
- 7.102 - kar pozbawienia wolności (2018 r.-6.998, 2017 r. - 7170)
 - w tym:
 - 1.929 - bezwzględnych (2018 r.-2.361, 2017 r.- 1927)
 - 5.173 (2018 r. -4.637, 2017 r.- 5243) – z warunkowym zawieszeniem wykonania.

Z powyższych danych wynika, że największy odsetek wszystkich kar za stosowanie przemocy w rodzinie stanowi kara pozbawienia wolności z warunkowym jej zawieszeniem. Choć zauważalny jest wzrost orzekanych kar mieszanych, kar ograniczenia wolności. Wymierzając karę pozbawienia wolności za czyn z art. 207 § 1 kk sądy stosowały ją w dolnych granicach ustawowego zagrożenia.

Wykres 14. Stosunek procentowy wymiaru kary pozbawienia wolności orzekanej w Sądach Rejonowych w Polsce w 2019 roku z art. 207 § 1 kk

³⁶ Dane pochodzą z MS Sądy Rejonowe - Polska MS-S6 Sprawozdanie w sprawie osób osądzonych w pierwszej instancji według właściwości rzeczowej za 2019 rok.

³⁷ Ibidem.

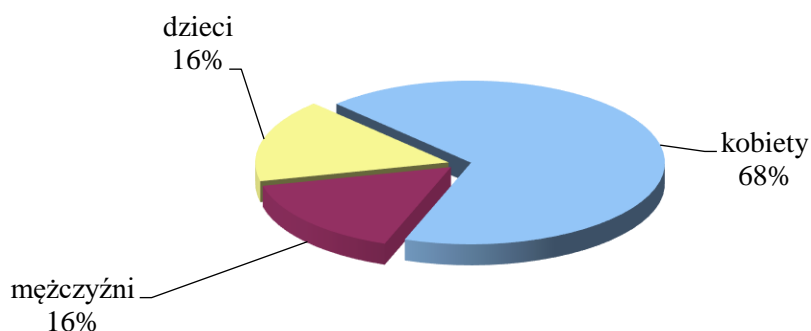
W 2019 roku zapadło 5 wyroków pozbawienia wolności w wymiarze 1 miesiąca, 2 wyroki pozbawienia wolności w wymiarze powyżej 5 lat do 8 lat, 6 wyroków pozbawienia wolności powyżej 8 lat. Od 2014 roku gromadzone są informacje dotyczące płci sprawców przestępstw wskazana przez sądy powszechne, w tym z art. 207 § 1 kk. I tak w 2019 osób skazanych było 9.603³⁸

– 389 kobiet – 9.214 mężczyzn.

Wśród osób pokrzywdzonych przestępstwem z art. 207 § 1 kk w 2019 roku było³⁹:

- 11.585 kobiet,
- 2.690 mężczyzn,
- 2.803 małoletnich, w tym:
 - 1.386 dziewczynek; – 1.417 chłopców;

Wykres 15. Osoby pokrzywdzone przestępstwem z art. 207 § 1 kk

W związku z faktem, że przestępstwo znęcania się może dotyczyć także i czynów wykraczających poza granice przemocy zdefiniowanej jako przemoc wobec osób najbliższych (np. znęcanie się nad osobami pozostającymi w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy, bądź nad małoletnim lub osobą nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny), należy mieć na uwadze, że nieznaczną część przedstawionych wyżej danych będzie dotyczyła pokrzywdzonych, które nie są osobami najbliższymi bądź wspólnie zamieszkującymi ze sprawcą ale zostały uznane jako przemoc w rodzinie.

– Środki karne stosowane przez sądy powszechne

Od dnia 1 sierpnia 2010 roku, tj. od dnia wejścia w życie ustawy o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustawy wprowadzono środki karne mające zastosowanie wobec sprawców w rodzinie tj. nakaz opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym (art. 39 pkt 2e kk w zw. z art. 41a kk) oraz zakaz zbliżania się do pokrzywdzonego (art. 39 pkt 2b kk w zw. z art. 41a kk).

Od 1 stycznia 2014 roku rozpoczęto gromadzenie ww. danych w odniesieniu wyłącznie do sprawców przemocy w rodzinie. Nowe dane statystyczne wskazują zatem na zastosowanie następujących środków karnych wyłącznie wobec osób skazanych za czyny zakwalifikowane jako przemoc w rodzinie⁴⁰:

- obowiązek powstrzymywania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach (art. 39 pkt 2b kk) - 45 osoby, wobec kobiet – 2, wobec mężczyzn 43, (2018 r.- 31 osoby, wobec kobiet – 1, wobec mężczyzn 30, 2017- 35, wobec kobiet - 3, wobec mężczyzn - 31),

³⁸ Monitoring orzecznictwa sądów powszechnych tabela 3.2.3,

³⁹ Dane pochodzą z MS Sądy Rejonowe - Polska MS-S6 Sprawozdanie w sprawie osób osądzonych w pierwszej instancji według właściwości rzeczowej za 2019 rok

⁴⁰ Monitoring orzecznictwa sądów powszechnych tabela 3.2.3.

- zakaz kontaktowania się z określonymi osobami (art. 39 pkt 2b kk) – 1021, wobec kobiet 27, wobec mężczyzn 994, (2018 r.- 762, wobec kobiet 21, wobec mężczyzn 741, 2017 r.- 666, wobec kobiet - 21, wobec mężczyzn - 645),
- zakaz zbliżania się do określonych osób (art. 39 pkt 2b kk) – 1605, wobec kobiet 31, wobec mężczyzn 1574, (2018 r.- 1205, wobec kobiet 28, wobec mężczyzn 1177, 2017 r.- 995, wobec kobiet - 19, wobec mężczyzn – 976),
- nakaz opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym (art. 39 pkt 2e kk) 829, wobec kobiet 13, wobec mężczyzn 816 (2018 r. - 604, wobec kobiet 8, wobec mężczyzn 596, 2017 r.- 507 wobec kobiet - 10, wobec mężczyzn - 497),

– **Obowiązki probacyjne stosowane przez sądy powszechne**

Od 1 stycznia 2014 roku gromadzone są dane odnośnie obowiązków probacyjnych orzekanych wobec osób skazanych prawomocnie za czyny zakwalifikowane jako przemoc w rodzinie. Poniżej przedstawiono dane dotyczące wszystkich obowiązków probacyjnych, orzekanych wyłącznie wobec osób skazanych za stosowanie przemocy w rodzinie.

Tytułem obowiązków probacyjnych w 2019 roku w sądach powszechnych orzeczono⁴¹:

- obowiązek powstrzymanie się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach (art. 72 § 1 pkt 7 kk) 59, wobec kobiet - 7, wobec mężczyzn – 52, (2018 r.- 59, wobec kobiet – 3, wobec mężczyzn – 56, 2017 r. – 77, wobec kobiet - 8, wobec mężczyzn - 69),
- uczestnictwo w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych (art. 72 § 1 pkt 6a kk) – 616 wobec kobiet - 51, wobec mężczyzn – 565, (2018 r.- 656 wobec kobiet - 43, wobec mężczyzn 613, 2017 r. – 703, wobec kobiet - 40, wobec mężczyzn - 663),
- powstrzymanie się od kontaktowania się z pokrzywdzonymi lub innymi osobami w określony sposób (art. 72 § 1 pkt 7a kk) – 438 wobec kobiet - 16, wobec mężczyzn – 422, (2018 r.- 533 wobec kobiet - 22, wobec mężczyzn – 511, 2017 r. - 554 wobec kobiet - 26, wobec mężczyzn - 528),
- powstrzymanie się od zbliżania się do pokrzywdzonego lub innych osób (art. 72 § 1 pkt 7a kk) – 374 wobec kobiet - 16, wobec mężczyzn – 358, (2018 r. – 346 wobec kobiet - 8, wobec mężczyzn, 2017 r.- 313, wobec kobiet - 11, wobec mężczyzn - 302),
- nakaz opuszczenie lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym (art. 72 § 1 pkt 7b kk) – 328 wobec kobiet - 10, wobec mężczyzn – 318, (2018 r.-362 wobec kobiet - 7, wobec mężczyzn – 355, 2017 r. – 497, wobec kobiet - 14, wobec mężczyzn - 370),
- **Wykonywanie kary pozbawienia wolności wobec sprawców przemocy w rodzinie w zakładach karnych – dane ogólne o populacji osób pozbawionych wolności z art. 207 kk**

Kodeks karny wykonawczy⁴² nie wyróżnia sprawców przemocy w rodzinie jako odrębnej kategorii skazanych, wymagających stosowania określonych środków oddziaływania, poza wymienionymi w art. 67 § 3 kk. Jednak więziennictwo jako istotny podmiot polityki społecznej państwa wykonuje szereg zadań wynikających z innych ustaw, w tym programów krajowych. Jednym z nich jest Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.

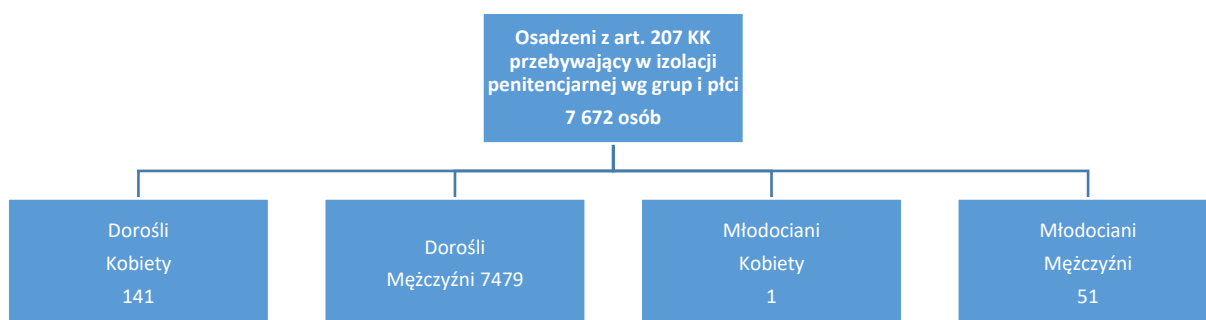
W celu opisanie obszaru pracy związanej z realizacją ww. regulacji, przedstawione zostaną dane liczbowe obrazujące populację osób skazanych z art. 207 kk.

⁴¹ Ibidem.

⁴² Ustawia z dnia 6 czerwca 1997 roku *Kodeks karny wykonawczy* (.t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 523, z późn. zm.), zwana dalej „kkw”.

Według danych z dnia 31 grudnia 2019 r. we wszystkich zakładach karnych i aresztach śledczych przebywało ogółem 7 672 osoby (6 452 skazanych oraz 1 523 tymczasowo aresztowanych)⁴³, wobec których wykonywano łącznie 8 485 orzeczeń z art. 207 kk. Jeśli zaś wzięlibyśmy pod uwagę liczbę wszystkich osób które odbywały karę z art. 207 kk. na przestrzeni całego 2019 roku (tj. przebywały w izolacji chociaż przez 1 dzień w 2019 r.), to wartość ta wynosi – 10 662 osób. Średni wymiar kary wśród populacji skazanych z art. 207 kk, przebywających w 2019 roku w zakładach karnych wyniósł 16,83 miesiąca (w tym mediana 12 miesięcy).

Wykres 16. Osadzeni z art. 207 KK przebywający w izolacji penitencjarnej wg grup i płci

Charakteryzując powyższą populację skazanych, warto również przytoczyć dane obrazujące udzielanie im warunkowych przedterminowych zwolnień. W przypadku skazanych z art. 207 w roku 2019, warunkowych przedterminowych zwolnień udzielono – 282 osadzonym (3 kobiety, 279 mężczyzn).

Dane o aktualnej liczbie skazanych prawomocnymi orzeczeniami z art. 207 kk, przebywającymi na terenie jednostek penitencjarnych (na dzień 31.12.2019 r.), w stosunku do ogólnej liczby osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych, podległych poszczególnym okręgowym inspektoratom Służby Więziennej (OISW) zawiera Tabela 18.

Tabela 18. Liczba skazanych, prawomocnymi orzeczeniami z art. 207 kk, (orzeczenia wykonane, wykonywane i wprowadzone do wykonania), na dzień 31.12.2019, w stosunku do liczby wszystkich osadzonych w jednostkach podległych OISW

OISW	Liczba skazanych, prawomocnymi orzeczeniami z art. 207 kk, (orzeczenia wykonane, wykonywane i wprowadzone do wykonania), na dzień 31.12.2019, w stosunku do liczby wszystkich osadzonych w jednostkach podległych OISW					
	Osadzeni ogółem		Skazani z art. 207 kk		Odsetek osadzonych z art. 207 kk w stosunku do ogółu osadzonych (%)	
	2018 r.	2019 r.	2018 r.	2019 r.	2018 r.	2019 r.
Białystok	3818	3731	372	372	9,74	9,97
Bydgoszcz	5789	5914	480	494	8,29	8,35
Gdańsk	4382	4512	292	316	6,66	7,00
Katowice	6340	6753	466	435	7,35	6,44
Koszalin	3345	3565	270	287	8,07	8,05
Kraków	5035	5254	495	470	9,83	8,95
Lublin	3985	4270	496	497	12,45	11,64
Łódź	4685	4471	424	355	9,05	7,94

⁴³ Ogólna liczba osób osadzonych z art. 207KK, nie będzie matematyczną sumą osób skazanych i tymczasowo aresztowanych, gdyż jedna osoba może być równocześnie zarówno tymczasowo aresztowana jak i skazana z art. 207 KK (jedna osoba w danym pobycie może posiadać kilka wyroków jak również kilka tymczasowych aresztów).

Olsztyn	3829	3980	421	400	11,00	10,05
Opole	4143	4301	321	327	7,75	7,60
Poznań	6185	6115	521	523	8,42	8,55
Rzeszów	3168	3449	482	521	15,21	15,11
Szczecin	3972	4219	347	359	8,74	8,51
Warszawa	6980	6900	510	472	7,31	6,84
Wrocław	6548	6696	467	469	7,13	7,00
R A Z E M	72 204	74 130	6364	6297	Średnia 9,13%	Średnia 8,80%

Liczba skazanych prawomocnym orzeczeniem z art. 207 kk. w porównaniu do ubiegłego roku nieznacznie spadła w 2019 r., średni odsetek tej szczególnej populacji w stosunku do pozostałych osadzonych zmniejszył się do poziomu 8,80%. Wysokie wartości tego wskaźnika występują w jednostkach podległych okręgowym inspektoratom Służby Więziennej w Rzeszowie, Lublinie i Olsztynie (od 10,00 % do 15,11 % ogółu osadzonych).

a. Orzecznictwo sądów powszechnych, w zakresie: prawa rodzinnego i opiekuńczego w przedmiocie władzy rodzicielskiej

Krajowy Program nakłada obowiązek monitorowania orzecznictwa sądów rodzinnych w zakresie władzy rodzicielskiej. Zgodnie z art. 109 § 2 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego⁴⁴, jeżeli dobro dziecka jest zagrożone, sąd może ograniczyć wykonywanie władzy rodzicielskiej, poprzez wydanie stosownych zarządzeń⁴⁵. Zgodnie zaś z art. 111 kro, sąd opiekuńczy jest władny pozbawić władzy rodzicielskiej, jeżeli władza ta nie może być wykonywana z powodu trwałej przeszkody albo jeżeli rodzice nadużywają władzy rodzicielskiej lub w sposób rażący zaniedbują swe obowiązki względem dziecka⁴⁶. Przyczyną zarówno ograniczenia, jak i pozbawienia władzy rodzicielskiej może być zatem przemoc w rodzinie stosowana bezpośrednio wobec dziecka, jak i wobec domowników.

Z sądowych danych statystycznych wynika, że w 2019 roku sąd opiekuńczy w przedmiocie:

⁴⁴ Ustawa z dnia 25 lutego 1964 roku *Kodeks rodzinny i opiekuńczy* (. Dz. U. z 2020 r. poz. 1359), zwana dalej „kro”.

⁴⁵ Art. 109. § 1. Jeżeli dobro dziecka jest zagrożone, sąd opiekuńczy wyda odpowiednie zarządzenia.

§ 2. Sąd opiekuńczy może w szczególności:

- 1) zobowiązać rodziców oraz małoletniego do określonego postępowania, w szczególności do pracy z asystentem rodziny, realizowania innych form pracy z rodziną, skierować małoletniego do placówki wsparcia dziennego, określonych w przepisach o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej lub skierować rodziców do placówki albo specjalisty zajmujących się terapią rodzinną, poradnictwem lub świadczących rodzinie inną stosowną pomoc z jednoczesnym wskazaniem sposobu kontroli wykonania wydanych zarządzeń;
- 2) określić, jakie czynności nie mogą być przez rodziców dokonywane bez zezwolenia sądu, albo poddać rodziców innym ograniczeniom, jakim podlega opiekun;
- 3) poddać wykonywanie władzy rodzicielskiej stałemu nadzorowi kuratora sądowego;
- 4) skierować małoletniego do organizacji lub instytucji powołanej do przygotowania zawodowego albo do innej placówki sprawującej częściową pieczę nad dziećmi;
- 5) zarządzić umieszczenie małoletniego w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka albo w instytucjonalnej pieczy zastępczej albo powierzyć tymczasowo pełnienie funkcji rodziny zastępczej małżonkom lub osobie, niespełniającej warunków dotyczących rodzin zastępczych, w zakresie niezbędnych szkoleń, określonych w przepisach o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej albo zarządzić umieszczenie małoletniego w zakładzie opiekuńczo-leczniczym, w zakładzie pielęgnacyjno-opiekuńczym lub w zakładzie rehabilitacji leczniczej.

§ 3. Sąd opiekuńczy może także powierzyć zarząd majątkiem małoletniego ustanowionemu w tym celu kuratorowi.

§ 4. W przypadku, o którym mowa w § 2 pkt 5, a także w razie zastosowania innych środków określonych w przepisach o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, sąd opiekuńczy zawiadamia o wydaniu orzeczenia właściwą jednostkę organizacyjną wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, która udziela rodzinie małoletniego odpowiedniej pomocy i składa sądowi opiekuńczemu, w terminach określonych przez ten sąd, sprawozdania dotyczące sytuacji rodziny i udzielanej pomocy, w tym prowadzonej pracy z rodziną, a także współpracuje z kuratorem sądowym.

⁴⁶ Art. 111. § 1. Jeżeli władza rodzicielska nie może być wykonywana z powodu trwałej przeszkody albo jeżeli rodzice nadużywają władzy rodzicielskiej lub w sposób rażący zaniedbują swe obowiązki względem dziecka, sąd opiekuńczy pozbawi rodziców władzy rodzicielskiej. Pozbawienie władzy rodzicielskiej może być orzeczone także w stosunku do jednego z rodziców.

§ 1a. Sąd może pozbawić rodziców władzy rodzicielskiej, jeżeli mimo udzielonej pomocy nie ustały przyczyny zastosowania art. 109 § 2 pkt 5, a w szczególności gdy rodzice trwale nie interesują się dzieckiem.

§ 2. W razie ustania przyczyny, która była podstawą pozbawienia władzy rodzicielskiej, sąd opiekuńczy może władzę rodzicielską przywrócić.

- ograniczenia władzy rodzicielskiej wydał ze względu na stosowanie przemocy w rodzinie – 301 orzeczeń (2018 r.-328, 2017 r.-464), dotyczących 521 dzieci (2018 r.-629, 2017 r.-875).
- pozbawienia władzy rodzicielskiej wydał ze względu na stosowanie przemocy w rodzinie – 67 orzeczeń (2018 r.-53, 2017 r. – 76), dotyczących 90 dzieci (2018 r.-135, 2017 r. - 161).

b. Orzecznictwo sądów powszechnych, w zakresie: prawa cywilnego w przedmiocie nakazu opuszczenia przez osobę stosującą przemoc w rodzinie lokalu zajmowanego wspólnie z osobą najbliższą, a także eksmisji

Ustawa o zmianie ustawy o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego oraz ustawy - Kodeks postępowania cywilnego⁴⁷, która weszła w życie 16 listopada 2011 roku wprowadziła istotne zmiany w zakresie postępowania egzekucyjnego, mające na celu wzmocnienie ochrony osób dotkniętych przemocą w rodzinie. Ustawa ta dokonała zmiany brzmienie przepisu art. 1046 § 4 Kodeksu postępowania cywilnego⁴⁸, zwanego dalej: „kpc”, i wprowadziła rozwiązania sprzyjające szybszemu odizolowaniu sprawcy przemocy w rodzinie od osoby pokrzywdzonej. Nowelizacja do ustawy o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego wprowadziła przepis art. 25d przewidujący, że sprawcy przemocy w rodzinie nie przysługuje pomieszczenie tymczasowe. Brak tego uprawnienia ma istotne znaczenie przy wykonywaniu eksmisji przez organ egzekucyjny. Zgodnie bowiem z art. 1046 § 5¹ kpc w brzmieniu wprowadzonym ww. ustawą, jeżeli dłużnikowi nie przysługuje prawo do tymczasowego pomieszczenia, komornik usunie dłużnika do noclegowni, schroniska lub innej placówki zapewniającej miejsca noclegowe, wskazanej na wniosek komornika przez gminę właściwą ze względu na miejsce położenia lokalu podlegającego opróżnieniu.

W 2019 r. przeprowadzono 5 202 eksmisji z uwagi na przemoc w rodzinie (opróżnienie lokalu mieszkalnego bez prawa do lokalu socjalnego). Dla porównania powyższa liczba eksmisji z uwagi na przemoc w rodzinie bez prawa do lokalu socjalnego w 2018 r. wynosiła 812.

Celem wzmocnienia ochrony osób dotkniętych przemocą w rodzinie, wprowadzono ustawą o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw do ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie regulację przewidzianą w art. 11a.

Przepis art. 11a ust. 1 stanowi, że: „jeżeli członek rodziny wspólnie zajmujący mieszkanie, swoim zachowaniem polegającym na stosowaniu przemocy w rodzinie czyni szczególnie uciążliwym wspólne zamieszkiwanie, osoba dotknięta przemocą może żądać, aby sąd zobowiązał go do opuszczenia mieszkania”.

Tabela 19. Orzecznictwo sądów powszechnych, w zakresie prawa cywilnego w przedmiocie nakazu opuszczenia przez osobę stosującą przemoc w rodzinie lokalu zajmowanego wspólnie z osobą najbliższą, a także eksmisji

Rodzaj działania	Wskaźnik	Wartość wskaźnika wskazana przez sądy powszechne
Orzecznictwo sądów powszechnych, w zakresie prawa cywilnego w przedmiocie nakazu opuszczenia przez osobę stosującą przemoc w rodzinie lokalu zajmowanego wspólnie	liczba eksmisji z uwagi na przemoc w rodzinie (opróżnienie lokalu mieszkalnego bez prawa do lokalu socjalnego)	5202
	liczba złożonych do sądu cywilnego wniosków o zobowiązanie osoby stosującej przemoc w rodzinie do opuszczenia mieszkania zajmowanego wspólnie z innym członkiem rodziny	1510

⁴⁷ Ustawa z dnia 31 sierpnia 2011 roku o zmianie ustawy o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego oraz ustawy - Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. , poz. 1342).

⁴⁸ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 roku Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2019 r. poz. 1460, z późn. zm.), zwana dalej „kpc”.

z osobą najbliższą, a także eksmisji	liczba orzeczeń dotyczących zobowiązania osoby stosującej przemoc w rodzinie do opuszczenia mieszkania zajmowanego wspólnie z innym członkiem rodziny	690
--------------------------------------	---	-----

W 2019 roku do sądów rejonowych wpłynęło 1510 spraw w trybie art. 11a ww. ustawy (2018 r.-1596, 2017 r.-1454, 2016 r.-1562, 2015 r.- 1406, 2014 r. - 1152, 2013 r. - 1114, 2012 r. - 730, 2011 r. - 197, 2010 r. - 353). Sądy wydały w 2019 r. 690 orzeczeń zobowiązujących osobę stosującą przemoc w rodzinie do opuszczenia mieszkania zajmowanego wspólnie z innym członkiem rodziny przy czym w (2018 r.-698, 2017 r.-696, 2016 r. – 705, 2015 r.- 571, 2014 r. - 487, 2013 r. - 387, 2012 r. - 268, 2011 r. - 49, 2010 r. - 138).

Podsumowując ww. dane należy wskazać na systematyczny wzrost liczby składanych wniosków z art. 11a ustawy, a w konsekwencji na zwiększającą się liczbę wniosków uwzględnionych przez sądy. Oznacza to, że instytucja ta sprawdza się w praktyce i jest coraz częściej wykorzystywana przez osoby dotknięte przemocą w rodzinie.

3.2.4. Aktywność i współdziałanie oraz wymiana informacji pomiędzy służbami w zakresie monitoringu zachowań osób uprzednio skazanych za stosowanie przemocy w rodzinie

Należy wskazać, że z 4498 skazanych w 2019 roku z art. 207 § 1 kk na karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, pod dozór kuratora oddano 3928 osób, co stanowi aż 87,33% wszystkich skazanych na tę karę⁴⁹. Od kilku lat widoczny jest wzrost liczby i odsetka sprawców, których sądy oddają pod dozór kuratora sądowego (2018-86,6%, 2017- 85,18%, 2016 – 79,8%, 2015 – 74,1%, 2014 - 73,1%, 2013 - 72,4%, 2012 - 72,2%, 2011 - 69,7%, 2010 - 67%, 2009 - 62%). Ma to ogromne znaczenie z uwagi na możliwości skutecznego oddziaływania na skazanych w okresie próby, w celu resocjalizacji sprawców, przejawiającej się jako zmiana postaw skazanych i ograniczenie ich powrotności do przestępstwa.

Dodać także trzeba, że skazany pod dozorem kuratora jest w okresie próby stale monitorowany, a ewentualne zmiany zachowania mogą skutkować zaostrzeniem kontroli (nałożeniem nowych, bardziej restrykcyjnych obowiązków probacyjnych), bądź jej złagodzeniem (uchyleniem lub zmianą obowiązków probacyjnych) przez sąd. Kurator sądowy ma bowiem obowiązek odpowiednio reagować i proponować sądowi, poprzez właściwe wnioski, elastyczny sposób oddziaływania na sprawcę przemocy w rodzinie.

Dla oddziaływania na sprawców przemocy w rodzinie istotnym jest uregulowanie przewidziane w ww.art. 12d ustawy. Przepis ten przewiduje obligatoryjne zarządzenie wykonania kary albo odwołanie warunkowego zwolnienia na skutek złożonego przez kuratora wniosku, dotyczącego skazanego za przestępstwo popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej wobec członka rodziny, który w okresie próby rażąco naruszył porządek prawny, ponownie używając przemocy lub groźby bezprawnej wobec członka rodziny.

W celu ułatwienia kuratorom sądowym stosowania ww. szybkiej procedury, Ministerstwo Sprawiedliwości w połowie 2011 roku opracowało wzory wniosków kuratora zawodowego w tym przedmiocie, które zostały zamieszczone na stronie internetowej MS⁵⁰, a informacja o konieczności stosowania ww. została przesłana prezesom sądów apelacyjnych. Z danych statystycznych za rok 2019⁵¹ wynika, że kuratorzy na podstawie ww. przepisu złożyli:

⁴⁹ Dane pochodzą z MS Sądy Rejonowe - Polska MS-S6 Sprawozdanie w sprawie osób osądzonych w pierwszej instancji według właściwości rzeczowej (odpowiednio za 2019 rok oraz za lata wcześniejsze).

⁵⁰ <http://www.arch.ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/przeciwdzialanie-przemocy-w-rodzinie/sluzby/informacje-i-wzory-wnioskow-dla-kuratorow-sadowych/>.

⁵¹ Dane pochodzą z MS-S40 Sprawozdanie z działalności kuratorskiej służby sądowej za rok 2019.

- 137 (2018 r.-52, 2017 r.-81, 2016 r.-117,2015 r.-147, 2014 r. - 180, 2013 r. - 329, 2012 r. - 284) wniosków o odwołanie warunkowego zwolnienia, uwzględnionych przez sąd było 101 (2018 r.- 48, 2017 r.-55, 2016 r.-99, 2015 r.- 109, 2014 r. - 148, 2013 r. - 241, 2012 r. - 187) uwzględnionych oraz
- 662 (2018 r.-368, 2017 r. -671, 2016 r.- 787, 2015 r.- 1132, 2014 r. - 1298, 2013 r. - 1805, 2012 r. - 1859) wniosków o zarządzenie wykonania zawieszony kary pozbawienia wolności, 433 wniosków zostało uwzględnionych (2018 r.-285, 2017 r. – 483, 2016 r. – 787, 2015 r.- 755, 2014 r. - 784, 2013 r. - 1186, 2012 r. - 1168).

Tym samym ogólna liczba wniosków złożonych przez kuratorów sądowych w trybie art. 12d ww. ustawy wyniosła 799, (2018 r.-420, 2017 r.- 752, 2016 r.-904, 2015 r.- 1279, 2014 r. - 1478, 2013 r. - 2134, 2012 - 2143, 2011 - 1315, 2010 - 372 wnioski) z czego 534 (2018-333, 2017-538,2016-629,2015 r.- 864, 2014 r. - 932, 2013 r. - 1.427, 2012 r. - 1355, 2011 r. - 667, 2010 r. - 200) zostało uwzględnionych. Biorąc pod uwagę powyższe dane należy stwierdzić, że stosunek wniosków uwzględnionych, do ogólnej liczby uwzględnionych i nieuwzględnionych, w roku 2018 wyniósł 66,83%, (2018 r.-79,3%, 2017 r.-71,54%, 2016 r.-69,5%, 2015 r.- 67,5%, 2014 r. - 63%, 2013 r. - 72,5%, 2012 r. - 75,11%, 2011 r. - 68,69%, 2010 r. - 62,5%). Powyższy wskaźnik utrzymuje się na podobnym poziomie w latach 2010 - 2018.

3.3. Realizowanie wobec osób stosujących przemoc w rodzinie programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych zmierzających do zaprzestania przemocy w rodzinie (art. 10 ust. 1 pkt 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

3.3.1. Opracowanie ramowych programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie (art. 6 ust. 6 pkt 3 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

Zgodnie z art. 6 ust. 6 pkt 3 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie do zadań własnych samorządu województwa należy w szczególności opracowanie ramowych programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

W 2019 r. samorządy województw opracowały łącznie 11 ramowych programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie. W województwach: lubelskim, małopolskim, mazowieckim, opolskim oraz pomorskim nie opracowano ramowych programów.

Ramowe programy powinny stanowić swego rodzaju wytyczne do realizacji programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych jako zadanie zlecone powiatowi i wskazane byłoby aby zawierały informacje dotyczące np. liczby programów, ram programowych, ram czasowych, liczebności grupy, form ich prowadzenia, kwalifikacji osób realizujących programy itd. Zadanie to nie zostało jeszcze przez wszystkie samorządy województwa zrealizowane ponieważ dotychczas samorządy opierały się na Wytycznych zawartych w poprzedniej wersji Programu. Obecnie wszystkie samorządy województw muszą dokonać rozeznania potrzeb na własnym terenie, celem opracowania ramowych programów, gdyż w art. 6 ust. 6 pkt 2 ustawy podkreślono kreatywną rolę samorządu województwa, nakładając na niego obowiązki polegające na inspirowaniu i promowaniu nowych dróg i sposobów rozwiązywania problemu przemocy w rodzinie. Należy podkreślić, iż nowe rozwiązania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie powinny być dostosowane do specyfiki regionu, co z pewnością rodzi konieczność dokładnej analizy i zbadania problemu w danym regionie. Zadania te ze względu na swój charakter wpisują się w rolę samorządu województwa, polegającą na tworzeniu i prowadzeniu polityki rozwoju województwa. Realizacja zadań wskazanych w art. 6 ust. 6 ustawy powinna stanowić integralny element polityki rozwoju województwa i być uwzględniona w określonej przez samorząd województwa strategii rozwoju województwa, o której mowa w art. 11 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2018 r. poz. 913, z późn. zm.)

3.3.2. Opracowanie i realizacja programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie w warunkach wolnościowych i w jednostkach penitencjarnych (art. 6 ust. 4 pkt 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

Realizacja programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych jest zadaniem zleconym samorządom powiatowym. Na terenie Polski **222 podmioty** realizowały programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie. Odbyło się łącznie 473 edycji programów, z czego **248** było realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego w powiatach. Z danych nadesłanych przez Ministerstwo Sprawiedliwości wynika, że w 2019 r. wobec populacji skazanych sprawców przemocy w rodzinie zrealizowano łącznie **189 edycji** programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych realizowanych przez funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej.

Tabela 20. Liczba osób uczestniczących w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych w latach 2014-2019

Liczba osób uczestniczących w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych	2014*	2015	2016	2017	2018	2019
	8 598	9 429	9 666	9 101	8 765	8 880

* Od 2014 r. w statystykach oprócz danych z Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej uwzględniono dane również z Ministerstwa Sprawiedliwości przekazane przez Centralny Zarząd Służby Więziennej, dlatego też nastąpił znaczny wzrost osób, które wzięły udział w programach.

Korelacja problemu przemocy i agresji z uzależnieniami, (głównie problemem alkoholowym) jest powszechnie znana. Praca ze skazanymi z art. 207 kk., jest więc wyraźnie ukierunkowana na rozpoznanie, diagnozę i leczenie problemów związanych z ewentualnym uzależnieniem, a w dalszej kolejności pracą nad korektą zachowań skazanych związanych z przemocą. Zgodnie z § 6 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej (z dn. 22 lutego 2011r., w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacji osób zatrudnionych w tych ośrodkach, szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz kwalifikacji osób prowadzących oddziaływanie korekcyjno edukacyjne), osobę stosującą przemoc w rodzinie, u której zostało rozpoznane uzależnienie od alkoholu lub innych substancji psychoaktywnych, kieruje się w pierwszej kolejności na terapię uzależnienia. Dopiero po ukończeniu takiej terapii można rozpocząć oddziaływanie korekcyjno-edukacyjne. Stąd, problematykę przemocy i uzależnienia od alkoholu w niniejszym opracowaniu omówiono łącznie.

Oddziaływania wobec skazanych sprawców przemocy w rodzinie koncentrują się wokół kilku propozycji programowych. W wielu jednostkach prowadzi się programy według modelu z „Duluth”. Jest to program dedykowany sprawcom przemocy, składający się z 2 sesji indywidualnych oraz 24 grupowych. Zbliżonym do tych założeń jest także program „PARTNER”. Programy według metody z „Duluth” realizowane są w jednostkach regularnie już od wielu lat. Od kilku lat, w Służbie Więziennej pojawiła się nowa propozycja – program „STOP PRZEMOCY – DRUGA SZANSA”. Dzięki środkom pozyskanym w ramach Norweskiego Mechanizmu Finansowego (NMF), udało się opracować zupełnie nowy program, związany z przeciwdziałaniem przemocy. Jest to propozycja oparta m.in. na założeniach terapii skoncentrowanej na rozwiązywaniu problemów (BSFT) oraz nauce komunikacji bez przemocy (Nonviolent Communication – NVC), prowadzona w formie spotkań grupowych przez okres 3 miesięcy. Poza tymi propozycjami realizowanych jest szereg autorskich programów konstruowanych i prowadzonych przez funkcjonariuszy a także przez podmioty zewnętrzne. Dane szczegółowe dotyczące ilości edycji realizowanych programów zawiera poniższa tabela.

Tabela 21. Liczba edycji programów dedykowanych skazanym sprawcom przemocy w rodzinie

OISW	Liczba edycji programów dedykowanych skazanym sprawcom przemocy w rodzinie		
	ROK 2019		
	Edycje programów realizowane przez kadrę SW	Edycje programów realizowane przez podmioty pozawięzienne	RAZEM
Białystok	16	6	22
Bydgoszcz	11	4	15
Gdańsk	8	5	13
Katowice	19	6	25
Koszalin	17	1	18
Kraków	17	5	22
Lublin	20	6	26
Łódź	10	3	13
Olsztyn	16	6	22
Opole	8	6	14
Poznań	9	4	13
Rzeszów	12	2	14
Szczecin	7	6	13
Warszawa	10	3	13
Wrocław	9	6	15
RAZEM	189	69	258

W 2019 r., wobec populacji skazanych sprawców przemocy w rodzinie zrealizowano łącznie 258 edycji programów edukacyjno-korekcyjnych. W tej liczbie zdecydowaną większość (189) stanowią edycje realizowane przez funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej. Należy jednak zauważyć, iż populacja skazanych sprawców przemocy domowej jest również łatwo dostępną i tym samym „atrakcyjną” grupą osób, wobec których podmioty pozawięzienne mogą realizować oddziaływania korekcyjno-edukacyjne. Stąd w wielu jednostkach penitencjarnych ofertę programową kadry więziennej, dodatkowo wzbogaca oferta podmiotów pozawięziennych pracujących ze sprawcami przemocy.

3.3.3. Zwiększanie udziału osób skazanych przez sąd za przemoc w rodzinie w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych poprzez wzrost liczby wniosków kierowanych do sądu w tym przedmiocie

Działania Kuratorskiej służby sądowej

Na szczególną uwagę spośród obowiązków probacyjnych zasługuje obowiązek uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych. Uwzględniając cele ww. oddziaływań i możliwość uzyskania poprzez ich zastosowanie pożądaných zmian w zachowaniu sprawcy, jak również dostępność programów, w jakich sprawcy przemocy mogliby uczestniczyć zarówno w warunkach wolnościowych, jak i izolacyjnych, potrzeba stosowania przedmiotowego środka probacyjnego nie powinna budzić wątpliwości. Z danych statystycznych za rok 2019 wynika, że w celu ochrony osób dotkniętych

przemocą w rodzinie, w tym umożliwienia sprawcom przemocy w rodzinie zmiany swojego dotychczasowego zachowania, kuratorzy sądowi złożyli do sądu 59 wniosków (2018 r.-108, 2017 r.-126, 2016 r.-211, 2015 r.- 291, 2014 r. - 326, 2013 r. - 408, 2012 r. - 358) w przedmiocie nałożenia na skazanego sprawcę przemocy w rodzinie obowiązku uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych, w tym:

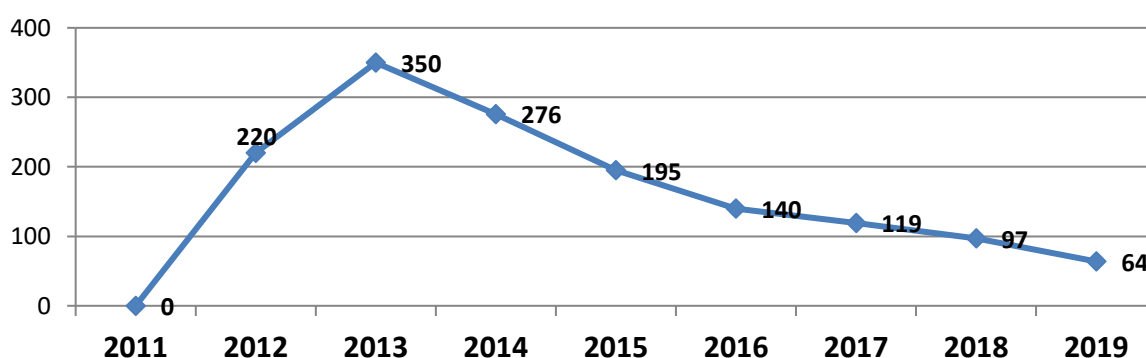
- 6 ww. wniosków przy warunkowym umorzeniu postępowania karnego;
- 45 ww. wniosków przy warunkowym zawieszeniu wykonania kary pozbawienia wolności,
- 8 ww. wniosków przy warunkowym przedterminowym zwolnieniu.

Należy przy tym zauważyć, iż spośród 59 wniosków w przedmiocie nałożenia na skazanego sprawcę przemocy w rodzinie obowiązku uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych, rozpatrzonych przez sądy w 2019 r. uwzględnionych zostało 50 wniosków⁵².

Działania Służby Więziennej

W więziennictwie od 2012 roku, wprowadzono nowe sposoby postępowania dotyczące sprawców przemocy, przebywających w izolacji penitencjarnej a ubiegających się o warunkowe przedterminowe zwolnienie. Funkcjonariusze, którzy (m.in. do wniosków o udzielenie warunkowego przedterminowego zwolnienia), sporządzają opinie o skazanych z art. 207 kk., składają również propozycje do sądu penitencjarnego o to, by w sytuacji udzielenia takiego zwolnienia, nałożyć obowiązek uczestniczenia w programie korekcyjno-edukacyjnym dla sprawców przemocy w warunkach wolnościowych, jeżeli nie zostali oni objęci takimi oddziaływaniami w warunkach izolacji penitencjarnej. Na stronach intranetowych (dostępnych wyłącznie dla pracowników Służby Więziennej) umieszczone są aktualne wykazy podmiotów, realizujących takie programy w warunkach wolnościowych. W ww. opiniach, wskazuje się konkretne adresy miejsc, gdzie sprawca może znaleźć dla siebie ofertę pomocy. Szczegółowe dane na ten temat, zawiera poniższy wykres.

Wykres 17. Liczba skazanych z art. 207 kk., wobec których Sąd Penitencjarny udzielił warunkowego przedterminowego zwolnienia i jednocześnie nałożył obowiązek uczestniczenia w programie korekcyjno-edukacyjnym w warunkach wolnościowych.

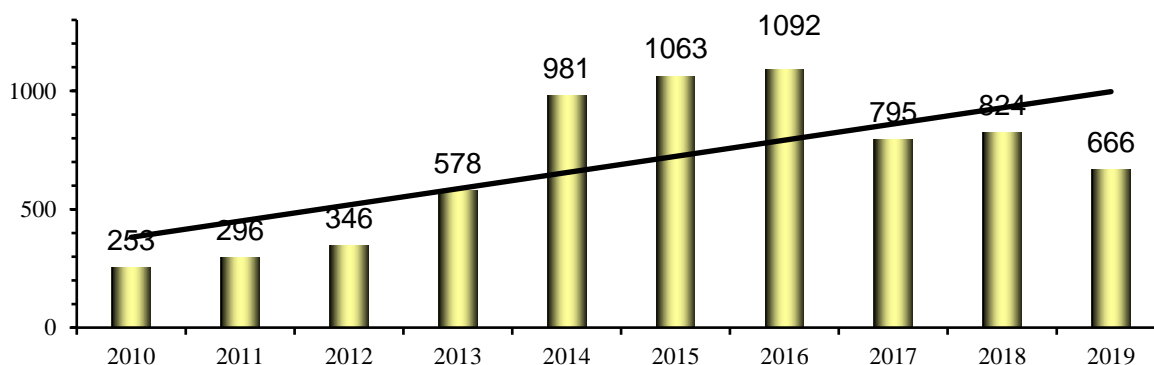
Nadmienić należy, iż w ramach zadań przypisanych więziennictwu w Krajowym Programie, jednym z raportowanych wskaźników jest także liczba wniosków dyrektorów jednostek penitencjarnych do sądu penitencjarnego, o nałożenie ww. obowiązku. W 2019 roku złożono 1 038 (2018 r.-1127, 2017 r. - 1171). Warto dodać, iż liczba wniosków zwiera także takie sytuacje, w których skazanemu składano taki wniosek więcej niż jeden raz, gdyż sąd penitencjarny nie przychylił się do udzielenia warunkowego przedterminowego zwolnienia za pierwszym razem.

⁵² Dane pochodzą z MS-S40 Sprawozdanie z działalności kuratorskiej służby sądowej za rok 2019.

3.3.4. Monitoring orzecznictwa sądów powszechnych w zakresie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz wykonania tego typu orzeczeń

Jak już wspomniano powyżej, wobec sprawców przemocy w rodzinie sąd może orzec obowiązek probacyjny w postaci uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych na podstawie art. 72 § 1 pkt 6b kk zarówno na etapie wyrokowania, jak i w czasie późniejszym, tj. w okresie próby. Dotychczas gromadzono dane statystyczne dotyczące liczby wszystkich orzeczonych obowiązków korekcyjno-edukacyjnych na etapie wyrokowania, bez dodatkowego wyróżnienia liczby obowiązków orzekanych wobec sprawców przemocy w rodzinie. Dane te gromadzone są od kilku lat i na ich podstawie można ukazać trend wzrostowy zastosowania ww. środka probacyjnego. W 2019 roku sądy orzekły 666 tego rodzaju obowiązków, co jest znaczącym spadkiem od roku poprzedniego (2018 r.-824, 2017 r.-795, 2016 r. -1092, 2015 r. – 1063, 2014 r. - 981, 2013 r. - 578)⁵³.

Wykres 18. Liczba osób, wobec których orzeczono obowiązek probacyjny w postaci uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych w latach 2010-2019

W związku z wejściem w życie Krajowego Programu, w sądowych formularzach statystycznych wyodrębniono wartości dotyczące wyłącznie sprawców przemocy w rodzinie. Z danych statystycznych uzyskanych za 2019 rok wynika, że obowiązek uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych orzeczono na etapie wyrokowania wobec sprawców 616, w tym 51 wobec kobiet i 565 wobec mężczyzn⁵⁴.

Tabela 22. Liczba skazanych, uczestniczących w programach dla skazanych sprawców przemocy, realizowanych na terenie jednostek penitencjarnych

OISW	Liczba skazanych, uczestniczących w programach dla sprawców przemocy (oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych i innych) w jednostkach podległych OISW					
	Liczba osób, które przystąpiły do programów			Liczba osób, które ukończyły programy		
	RAZEM	W tym kobiet	W tym mężczyzn	RAZEM	W tym kobiet	W tym mężczyzn
Białystok	380	13	367	335	13	322
Bydgoszcz	380	33	347	344	29	315
Gdańsk	166	0	166	150	0	150
Katowice	412	10	402	379	10	369
Koszalin	149	0	149	133	0	133
Kraków	319	8	311	281	8	273
Lublin	598	0	598	526	0	526

⁵³ Dane pochodzą z MS Sądy Rejonowe - Polska MS-S6 Sprawozdanie w sprawie osób osądzonych w pierwszej instancji według właściwości rzeczowej za 2019 rok oraz z MS Sądy Okręgowe - Polska MS-S6 Sprawozdanie w sprawie osób osądzonych w pierwszej instancji według właściwości rzeczowej za rok 2019.

⁵⁴ Ibidem.

Łódź	312	0	312	246	0	246
Olsztyn	197	0	197	159	0	159
Opole	182	0	182	139	0	139
Poznań	715	64	651	644	64	580
Rzeszów	358	8	350	331	8	323
Szczecin	146	0	146	126	0	126
Warszawa	201	19	182	182	18	164
Wrocław	534	0	534	467	0	467
R A Z E M	5049	155	4894	4442	150	4292

W zakresie odbywających karę pozbawienia wolności osadzonych sprawców przemocy w rodzinie należy wskazać wysoką liczbę osób uczestniczących w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych w warunkach izolacyjnych. W 2019 roku 5 049 (2018 r.-4 722, 2017 r. -4 103, 2016 r. – 5 726, 2015 - 4.995) osób przystąpiło do tego rodzaju programów, zaś 4 442 (2018-4 527, 2017 -4 774, 2016 r. – 5 362, 2015 r.-4 705) je ukończyło.

W 2019 r., liczba uczestników biorących udział w oddziaływaniach wobec sprawców przemocy wyraźnie wzrosła w porównaniu do 2018 r. Warto przypomnieć, iż w jednostkach penitencjarnych zasadniczo realizuje się programy edukacyjno-korekcyjne, które mogą trwać od 3 do 6 miesięcy. Dodać należy, że w 2019 r., objęto pomocą psychologiczną także 142 skazanych, doświadczających przemocy w rodzinie jeszcze przed osadzeniem ich w zakładach karnych.

Tabela 23. Liczba uczestników wybranych programów wpisujących się w realizację Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w zakładach karnych i aresztach śledczych - w latach 2010 - 2019

Rok	Programy edukacyjno-korekcyjne skierowane do skazanych sprawców przemocy
2010	3 609
2011	4 230
2012	4 067
2013	4 138
2014	4 681
2015	4 995
2016	5 362
2017	4 774
2018	4 722
2019	5 049

Jak wspomniano wcześniej, zwykle problem przemocy współwystępuje z innymi deficytami, które mają istotny wpływ na generowanie zachowań przestępczych. Elementy oddziaływań programowych na sprawców przestępstw z art. 207 Kk zawarte są również w ofercie programowej skierowanej do osób uzależnionych. Warty podkreślenia jest fakt, iż oferta programowa Służby Więziennej skierowana do osadzonych obejmuje różnorodne formy oddziaływań krótko- i długoterminowych, skoncentrowanych na modyfikacjach zachowań niepożądanych, jak i zmianach w sposobie myślenia. Liczba osadzonych obejmowanych takimi propozycjami, systematycznie wzrasta. Prawdopodobnie część z tych osób dobrowolnie nie skorzystałaby z takiej samej oferty realizowanej przez specjalistyczne ośrodki działające w środowisku otwartym. Należy jednak mieć na uwadze, iż oddziaływania edukacyjno-korekcyjne w izolacji są adresowane do jednego elementu struktury rodzinnej. Efektywny system przeciwdziałania zjawisku przemocy winien obejmować rozwiązania systemowej pracy z rodziną osób izolowanych i to jest wyzwanie dla służb z pozostałych resortów, zaangażowanych w realizację Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. Istotą takiego działania jest założenie, iż spośród skazanych sprawców przemocy opuszczających zakłady karne, część osób nie zmienia swojego myślenia i postępowania, a co za tym idzie, może nadal prezentować zachowania przemocowe wobec najbliższych.

3.3.5. Monitorowanie udziału osób stosujących przemoc w rodzinie w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie

W 2019 r. programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie **ukończyło ogółem 6 671 osób** (w tym dane statystyczne z Ministerstwa Sprawiedliwości – 4 412 osób ukończyło programy realizowane w warunkach zamkniętych, programy realizowane w warunkach wolnościowych ukończyło 2 229 osób – dane statystyczne Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej). Natomiast faktyczna liczba osób, które przystąpiły do programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wyniosła ogółem **8 880** (MS 5 049; MRPiPS 3 831) osób. Na terenie Polski **222 podmioty** realizowały programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie. Szczegółowe informacje na temat programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie zostały zawarte w rodzaju działań 3.3.2.

Tabela 24. Monitoring udziału osób stosujących przemoc w rodzinie w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie

Wskaźnik		Wartość wskaźnika wskazana przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
liczba osób, które przystąpiły do programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych	ogółem	3 831
	kobiety	369
	mężczyźni	3 462
liczba osób, które ukończyły programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych	ogółem	2 229
	kobiety	226
	mężczyźni	2 003

3.3.6. Badanie skuteczności programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych kierowanych do osób stosujących przemoc w rodzinie poprzez monitorowanie ich zachowań przez okres do 3 lat po ukończeniu programu korekcyjno-edukacyjnego

Jak wynika z danych statystycznych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej liczba osób stosujących przemoc w rodzinie, które po ukończeniu programu korekcyjno-edukacyjnego powróciły do zachowań polegających na stosowaniu przemocy w rodzinie wyniosła w 2019 r. **352 osób** (w tym 32 kobiety i 320 mężczyzn).

W ramach powyższego zadania, Centralny Zarząd Służby Więziennej dokonuje analizy liczby osób osadzonych, poddanych oddziaływaniom korekcyjno-edukacyjnym, które następnie w ciągu 3 lat zostały ponownie osadzone, z uwagi na popełnienie czynu podobnego. Analiza danych w tym zakresie za 2019 r. przedstawia tabela poniżej. W 2018 osadzono 181 osób, poddanych oddziaływaniom korekcyjno-edukacyjnym, które zostały zwolnione (w latach 2016-2018) a następnie ponownie osadzone w 2019 r., z uwagi na popełnienie czynu podobnego.

Wskazane powyżej dane statystyczne choć nie są niskie to jednak odzwierciedlają skuteczność programów edukacyjno-korekcyjnych, które zapobiegają powrotności do przestępstwa.

3.4. Realizowanie programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie zmierzających do zmiany wzorców zachowań

3.4.1. Opracowanie i realizacja programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie

Realizacja programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie jest nowym zadaniem wynikającym z Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata

2014-2020. Samorządy gminne i powiatowe rozpoczęły jego realizację już w 2015 r. Takie programy w 2019 r. zostały uruchomione w liczbie **120**.

Do programów przystąpiło **ogółem 1 064 osoby, w tym 182 kobiety i 882 mężczyzn**. Natomiast ukończyło je ogółem 683 osób, w tym 127 kobiet i 556 mężczyzn. Programy te skierowane są do osób stosujących przemoc, u których zauważono konieczność realizacji pogłębionych działań terapeutycznych lub psychologicznych, a tym samym uczestnictwo w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych okazało się niewystarczającą formą oddziaływań. Ponadto programy psychologiczno-terapeutyczne oprócz oddziaływań edukacyjnych obejmują również praktyczne ćwiczenia dostarczające korekcyjnych doświadczeń osobistych zmieniających zachowania i postawy związane z przemocą oraz rozwijające umiejętności samokontroli.

Tabela 25. Liczba realizowanych programów psychologiczno-terapeutycznych w latach 2015-2019

Liczba realizowanych programów psychologiczno-terapeutycznych	2015	2016	2017	2018	2019
	111	142	177	203	120

3.4.2. Badanie skuteczności programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie

Z danych statystycznych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej wynika, że w 2019 r. osób stosujących przemoc w rodzinie, które po ukończeniu programów psychologiczno-terapeutycznych powróciły do zachowań polegających na stosowaniu przemocy w rodzinie było ogółem **43**, w tym 4 kobiety i 39 mężczyzn. Oznacza to także, że po ukończeniu tych programów znaczna większość uczestników, to jest około 96 %, nie powróciła do starych zachowań.

4. Podnoszenie kompetencji służb i przedstawicieli podmiotów realizujących działania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Cel: Podniesienie jakości i dostępności świadczonych usług poprzez zwiększenie kompetencji przedstawicieli instytucji i podmiotów realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie

4.1. Wzmacnianie jakości kształcenia zawodowego i doskonalenia zawodowego osób przygotowujących się do realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz osób realizujących te zadania

4.1.1. Wprowadzenie treści dotyczących zapobiegania, rozpoznawania i reagowania na przypadki przemocy w rodzinie do programów kształcenia zawodowego i ich realizacja

W całym kraju liczba realizowanych programów wyniosła **523**, a liczba objętych treściami programowymi z zakresu zapobiegania, rozpoznawania i reagowania na przypadki przemocy w rodzinie wyniosła **58 604** uczestników.

W 2019 roku w **Policji** zrealizowano/przeprowadzono:

- *Szkolenie zawodowe podstawowe wprowadzone decyzją Komendanta Głównego Policji nr 315 z dnia 18 grudnia 2017 r.* Program szkolenia podstawowego przygotowuje policjanta (teoretycznie i praktycznie) do wykonywania zadań służbowych na poziomie podstawowym, na stanowisku policjanta w służbie prewencyjnej w komórkach organizacyjnych patrolowo-interwencyjnych i oddziałów prewencji Policji. W 2019 r. odbyło się 11 edycji szkolenia, w których łącznie uczestniczyło **4 100** funkcjonariuszy Policji;

- *kurs specjalistyczny z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie (PPWR)* - wprowadzony decyzją Komendanta Głównego Policji nr 225 z dnia 6 lipca 2015 r. Program kursu specjalistycznego przygotowuje policjanta do wykonywania zadań służbowych związanych z koordynacją działań w ramach procedury zapobiegania przemocy w rodzinie oraz prowadzenia doskonalenia zawodowego lokalnego z tego zakresu. W 2019 r. odbyło się 13 edycji kursu, w których łącznie uczestniczyło **257** funkcjonariuszy Policji;
- *kurs specjalistyczny dla dzielnicowych (Dz)* – Kurs specjalistyczny dla dzielnicowych wprowadzony decyzją Komendanta Głównego Policji nr 223 z dnia 12 lipca 2018 r. Kurs specjalistyczny przygotowuje policjanta do wykonywania zadań służbowych na stanowisku dzielnicowego. W 2019 r. odbyły się 22 edycje kursu, w których łącznie uczestniczyło **472** funkcjonariuszy Policji.

Ministerstwo Zdrowia w zakresie wprowadzenia treści dotyczących zapobiegania, rozpoznawania i reagowania na przypadki przemocy w rodzinie do programów kształcenia zawodowego i ich realizacja wskazało na następujące działania, które objęły personel medyczny:

Położne i pielęgniarki

Zagadnienia dotyczące przemocy w rodzinie zawarte są w programach kształcenia zatwierdzonych przez Ministra Zdrowia i obowiązujących od 24 sierpnia 2015 r. W związku z tym w 2019 r. nie były wprowadzane treści dotyczące zapobiegania, rozpoznawania i reagowania na przypadki przemocy w rodzinie do programów kształcenia podyplomowego pielęgniarek i położnych.

Wykaz programów kształcenia podyplomowego dla pielęgniarek i położnych, które zawierają treści dotyczące zapobiegania, rozpoznawania i reagowania na przypadki przemocy w rodzinie oraz dane dotyczące liczby osób, które uzyskały tytuł specjalisty i liczby uczestników szkoleń specjalizacyjnych⁵⁵ oraz liczby osób, które ukończyły kursy kwalifikacyjne, w okresie od 1 stycznia 2019 r. do 31 grudnia 2019 r. stanowi obrazują poniższe tabele.

Tabela 26. Liczba osób, które uzyskały tytuł specjalisty oraz liczba uczestników szkoleń specjalizacyjnych

Lp.	Dziedzina specjalizacji	Liczba specjalistów	Liczba uczestników
1.	Pielęgniarstwo opieki długoterminowej	370	362
2.	Pielęgniarstwo pediatryczne	617	581
3.	Pielęgniarstwo psychiatryczne	803	708
4.	Pielęgniarstwo ratunkowe	220	172
5.	Pielęgniarstwo rodzinne dla pielęgniarek	896	1108
6.	Pielęgniarstwo rodzinne dla położnych	118	299
7.	Pielęgniarstwo ginekologiczno-położnicze	1435	1275
8.	Pielęgniarstwo neonatologiczne	623	739
9.	Ochrona zdrowia pracujących	40	103

Tabela 27. Liczba osób, które ukończyły kursy kwalifikacyjne

Lp.	Dziedzina specjalizacji	Liczba edycji	Liczba pielęgniarek/położnych
1.	Pielęgniarstwo opieki długoterminowe	4	47

⁵⁵ Uczestnik to pielęgniarka, położna, która była w trakcie realizacji szkolenia na przełomie roku 2019/2020 (stan na dzień 31.12.2019 r.)

2.	Pielęgniarstwo pediatryczne	1	16
3.	Pielęgniarstwo rodzinne dla pielęgniarek	52	1042
4.	Pielęgniarstwo rodzinne dla położnych	8	111
5.	Pielęgniarstwo środowiska nauczania i wychowania	18	335
6.	Pielęgniarstwo psychiatryczne	4	96
7.	Pielęgniarstwo ratunkowe	1	13

Lekarze

W zakresie wzmacniania jakości kształcenia zawodowego i doskonalenia zawodowego lekarzy przygotowujących się do realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz lekarzy realizujących te zadania za okres od 1 stycznia 2019 r. do 31 grudnia 2019 r. należy podkreślić, że proces kształcenia lekarzy jest długotrwały i wieloetapowy oraz obejmuje wiele obszarów tematycznych. Dotyczy to również zagadnień związanych z przemocą w rodzinie. Zagadnienia związane z przemocą zawarte są w standardach kształcenia określających zakres i tematykę nauczania przeddyplomowego realizowanego na studiach na kierunku lekarskim. W 2019 r. ww. standardy nie uległy zmianie.

Treści związane z tematyką przemocy zawierają również programy szkolenia specjalizacyjnego lekarzy w następujących dziedzinach medycyny: medycyna rodzinna, medycyna ratunkowa, chirurgia ogólna, chirurgia dziecięca, neurologia, neurologia dziecięca, psychiatria, psychiatria dzieci i młodzieży, pediatria, medycyna sądowa, położnictwo i ginekologia, seksuologia. W 2019 r. nie wprowadzono żadnego nowego programu specjalizacji. Nie zmieniła się więc liczba programów szkoleń specjalizacyjnych realizowanych w oparciu o tryb modułowy, a które uwzględniają kwestie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Są to programy w następujących dziedzinach medycyny:

- 1) medycyna rodzinna - 15 programów specjalizacji;
- 2) medycyna ratunkowa - 4 programy specjalizacji;
- 3) chirurgia ogólna – 3 programów specjalizacji;
- 4) chirurgia dziecięca – 3 programów specjalizacji;
- 5) neurologia - 2 programy specjalizacji;
- 6) neurologia dziecięca – 6 programów specjalizacji;
- 7) psychiatria – 4 programy specjalizacji;
- 8) psychiatria dzieci i młodzieży – 4 programy specjalizacji,
- 9) pediatria – 4 programy specjalizacji;
- 10) medycyna sądowa – 5 programów specjalizacji;
- 11) położnictwo i ginekologia – 2 programy specjalizacji;
- 12) seksuologia – 2 programy specjalizacji;

Razem: 54 programy specjalizacji

Liczba osób, które odbywały szkolenie specjalizacyjne w dziedzinach medycyny, których programy specjalizacji obejmują treści z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, jest następująca:

- 1) medycyna rodzinna - 1986;
- 2) medycyna ratunkowa: 416;
- 3) chirurgia ogólna - 980;
- 4) chirurgia dziecięca – 144;
- 5) neurologia - 661;
- 6) neurologia dziecięca - 103;
- 7) psychiatria - 999;
- 8) psychiatria dzieci i młodzieży - 176;
- 9) pediatria - 2032;

- 10) medycyna sądowa - 23;
- 11) położnictwo i ginekologia - 1138;
- 12) seksuologia – 28.

Razem: 8 686 lekarzy w trakcie odbywania szkolenia specjalizacyjnego (dane na dzień 31 grudnia 2019 r.) Dodatkowo, w zakresie wzmocnienia jakości kształcenia zawodowego i doskonalenia zawodowego ratowników medycznych przygotowujących się do realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ratowników medycznych realizujących te zadania, od roku akademickiego 2019/2020 kształcenie ratowników medycznych odbywa się na podstawie standardów kształcenia określonych w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 26 lipca 2019 r. w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu lekarza, lekarza dentystry, farmaceuty, pielęgniarki, położnej, diagnosty laboratoryjnego, fizjoterapeuty i ratownika medycznego. Przedmiotowe standardy kształcenia zawierają efekty kształcenia z zakresu rozpoznawania i reagowania na przypadki przemocy w rodzinie zarówno dla kierunku ratownictwo medyczne.

W trybie wcześniej obowiązujących przepisów ratownicy medyczni nie mieli standardów kształcenia. Wprowadzenie standardu kształcenia ma na celu zapewnienie wysokiej jakości kształcenia i właściwego doboru efektów uczenia się, tak aby optymalnie przygotować studentów do wykonywania zawodu ratownika medycznego.

W zakresie wiedzy absolwent kierunku ratownictwo medyczne posiada wiedzę o: formach przemocy, modelach wyjaśniających przemoc w rodzinie i w wybranych instytucjach oraz społeczne uwarunkowania różnych form przemocy oraz potrafi identyfikować czynniki ryzyka wystąpienia przemocy, rozpoznawać przemoc i odpowiednio na nią reagować.

W Polsce obecnie 55 uczelni prowadzi studia na kierunku ratownictwo medyczne. W roku akademickim 2019/2020 na kierunku ratownictwo medyczne rozpoczęło kształcenie 2 049 studentów.

Ponadto w zakresie specjalizacji mających zastosowanie w ochronie zdrowia, w związku z trudną sytuacją w obszarze ochrony zdrowia psychicznego rodzin, dzieci i młodzieży, w tym z ogromnym niedoborem wykwalifikowanej kadry, wprowadzono nową dziedzinę specjalizacji - psychoterapia dzieci i młodzieży, w której osoby zainteresowane będą mogły odbywać szkolenie specjalizacyjne. Oprócz tego w dniu 6 lutego 2019 r. zostało ogłoszone rozporządzenie Ministra Zdrowia zmieniające rozporządzenie w sprawie specjalizacji w dziedzinach mających zastosowanie w ochronie zdrowia, które weszło w życie z dniem 7 lutego 2019 r., zaś program specjalizacji w ww. dziedzinie został zatwierdzony przez Ministra Zdrowia w dniu 5 czerwca 2019 r.

Wprowadzenie nowej dziedziny specjalizacji spowoduje zwiększenie kadry medycznej specjalistów z tej dziedziny ochrony zdrowia, co w konsekwencji umożliwi poprawę opieki nad dziećmi i młodzieżą. W programie specjalizacji realizowane są treści kształcenia dotyczące przemocy seksualnej, emocjonalnej i fizycznej. Jednocześnie zgodnie z informacją zamieszczoną na stronie Centrum Medycznego Kształcenia Podyplomowego, obecnie 8 jednostek posiada akredytację do prowadzenia specjalizacji w dziedzinie psychoterapii dzieci i młodzieży (łącznie 234 miejsca specjalizacyjne).

Z danych **Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego** wynika, że w 122 ogólnokształcących szkołach i bursach artystycznych zrealizowano 359 różnorodnych działań na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie, którymi objęto 6 546 osób (uczniów, rodziców i nauczycieli). W 122 ogólnokształcących szkołach artystycznych przeprowadzono działania w zakresie czterech podstawowych strategii profilaktycznych: 1) informacyjnej, 2) edukacyjnej, 3) alternatywnej, 4) interwencyjnej. Ogółem zrealizowano 359 zadań o zróżnicowanej treści i formie, w których udział wzięło 6546 uczestników (uczniów, ich rodziców i nauczycieli). Przy czym w stosunku do roku ubiegłego wskaźniki te są nieco niższe ($N=392 > 359$; $N=7195 > 6546$). Działania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie realizowane były przez wychowawców, psychologów i pedagogów szkolnych szkolnictwa artystycznego oraz edukatorów zewnętrznych.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

Kształcenie zawodowe, realizowane w systemie szkolnictwa branżowego oraz w formach pozaszkolnych, o których mowa w przepisach prawa oświatowego dotyczących kształcenia ustawicznego, przebiega w zawodach ujętych odpowiednio w klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego⁵⁶ albo klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego⁵⁷ oraz wyodrębnionych w tych zawodach kwalifikacjach. W sześciu zawodach spośród zawodów ujętych w wyżej wymienionych rozporządzeniach, zgodnie z podstawami programowymi kształcenia w tych zawodach⁵⁸, słuchacze zdobywają wiedzę, umiejętności oraz kompetencje dotyczące rozpoznawania i przeciwdziałania stosowaniu przemocy w rodzinie, w szczególności w odniesieniu do dzieci, osób starszych i osób niepełnosprawnych. Są to zawody:

- opiekun medyczny (symbol cyfrowy zawodu 532102) - po zakończeniu procesu kształcenia w 1-letniej szkole policealnej absolwent powinien być przygotowany m.in. do rozpoznawania problemów funkcjonalnych oraz potrzeb biologicznych i psychospołecznych osoby chorej i niesamodzielnej w różnym stopniu zaawansowania choroby i w różnym wieku;
- opiekunka środowiskowa (symbol cyfrowy zawodu 341204) - po zakończeniu procesu kształcenia w 1-letniej szkole policealnej absolwent powinien być przygotowany m.in. do organizowania opieki oraz wsparcia społecznego osobie podopiecznej;
- opiekun w domu pomocy społecznej (symbol cyfrowy zawodu 341203) - po zakończeniu procesu kształcenia w 2-letniej szkole policealnej absolwent powinien być przygotowany m.in. do diagnozowania stanu biopsychospołecznego osoby podopiecznej oraz zapewnienia opieki osobie podopiecznej;
- opiekun osoby starszej (symbol cyfrowy 341202) - po zakończeniu procesu kształcenia w 2-letniej szkole policealnej absolwent powinien być przygotowany m.in. do diagnozowania zasobów i możliwości środowiska lokalnego, rodzinnego i instytucjonalnego w stworzeniu sieci wsparcia osoby starszej oraz dobierania odpowiednich metod i technik, zapewniających kompleksową opiekę osobie starszej;
- asystent osoby niepełnosprawnej (symbol cyfrowy 341201) - po zakończeniu procesu kształcenia w 1-letniej szkole policealnej absolwent powinien być przygotowany m.in. do świadczenia opieki i wsparcia w zakresie samodzielnego funkcjonowania osoby niepełnosprawnej oraz wsparcia osoby niepełnosprawnej w utrzymaniu lub podejmowaniu aktywności społecznej i zawodowej;
- opiekunka dziecięca (symbol cyfrowy 325905) - po zakończeniu procesu kształcenia w 2-letniej szkole policealnej absolwent powinien być przygotowany m.in. do prowadzenia działań wychowawczych i edukacyjnych wspomagających rozwój psychomotoryczny dziecka oraz promowania zdrowia i prowadzenia działań profilaktycznych.

W odniesieniu do zawodów: opiekun medyczny, opiekunka środowiskowa, asystent osoby niepełnosprawnej, istnieje również możliwość nabycia wiedzy, umiejętności oraz kompetencji personalnych i społecznych, właściwych dla wymienionych zawodów, na kwalifikacyjnych kursach

⁵⁶ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 13 marca 2017 r. w sprawie klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego (Dz. U. poz. 622, ze zm.).

⁵⁷ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 lutego 2019 r. w sprawie ogólnych celów i zadań kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego (Dz.U poz. 316, ze zm.).

⁵⁸ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 maja 2019 r. w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz dodatkowych umiejętności zawodowych w zakresie wybranych zawodów szkolnictwa branżowego (Dz. U. poz. 991, ze zm.).

zawodowych, przy czym w przypadku dwóch ostatnich zawodów kształcenie takie mogą odbywać osoby posiadające co najmniej wykształcenie średnie.

Ponadto słuchacze szkół i placówek prowadzących kształcenie w zawodach: asystentka stomatologiczna; higienistka stomatologiczna; opiekun medyczny; ortoptystka; protetyk słuchu; technik dentystyczny; technik elektroradiolog; technik masażysta; technik sterylizacji medycznej; terapeuta zajęciowy, realizują treści nauczania dotyczące rozpoznawania objawów u osób dotkniętych przemocą psychiczną i fizyczną oraz wdrażania procedur w razie stwierdzenia objawów występowania przemocy⁵⁹.

Ministerstwo Sprawiedliwości

Realizacja Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014- 2020, należy do ustawowych zadań Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury w zakresie kształcenia i doskonalenia zawodowego kadr wymiaru sprawiedliwości z zagadnień objętych tematyką Sprawozdania.

W związku z tym w szerokim zakresie uwzględniono konieczność przeprowadzenia zajęć dydaktycznych obejmujących wskazaną problematykę. Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury realizowała następujące programy kształcenia wstępnego:

I. w ramach aplikacji prokuratorskiej roczników VIII, IX i X realizowano równoległe trzy programy aplikacji prokuratorskiej:

1. Program ustalony uchwałą Rady Programowej Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury nr 44/2015 z dnia 19 lutego 2015 r.
2. Program ustalony zarządzeniem Dyrektora Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury nr 465/2017 z dnia 5 grudnia 2017 r.
3. Program ustalony zarządzeniem Dyrektora Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury nr 777/2018 z dnia 7 grudnia 2018 r.

W ramach XI zjazdu aplikantów VIII rocznika aplikacji prokuratorskiej (99 osób), realizowane były zajęcia obejmujące problematykę przestępstw przeciwko rodzinie i opiece oraz wybrane zagadnienia ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, w łącznym wymiarze trzech godzin. Natomiast w ramach zjazdu XIV realizowane były zajęcia dotyczące kompensaty państwowej dla ofiar przestępstw w wymiarze dwóch godzin, które obejmują nie tylko zagadnienia kompensaty państwowej, ale również najważniejsze uprawnienia pokrzywdzonego, w tym wynikające z aktów prawa międzynarodowego i Unii Europejskiej. W ramach XII zjazdu aplikantów IX rocznika aplikacji prokuratorskiej (151 osób), realizowane były zajęcia obejmujące problematykę przestępstw przeciwko rodzinie i opiece, a także wybrane zagadnienia ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, w wymiarze trzech godzin. Natomiast w ramach zjazdu XII realizowane były, w wymiarze dwóch godzin, zajęcia dotyczące praw ofiary przestępstwa, które obejmują zagadnienia kompensaty państwowej, jak również najważniejsze uprawnienia pokrzywdzonego, w tym wynikające z aktów prawa międzynarodowego i UE. W ramach IV zjazdu aplikantów X rocznika aplikacji prokuratorskiej (102 osoby), realizowane były zajęcia dotyczące problematyki praw ofiary przestępstwa, które obejmują nie tylko zagadnienia kompensaty państwowej, ale również najważniejsze uprawnienia pokrzywdzonego, w tym wynikające z aktów prawa międzynarodowego i UE, w wymiarze dwóch godzin. Dodatkowo w marcu 2019 r. dla aplikantów prokuratorskich roczników VIII i IX przeprowadzony został ponadprogramowy wykład pt. „Psychospołeczne uwarunkowania przemocy w rodzinie”, wygłoszony przez, prof. dr hab. Grażynę Mikołajczyk-Lerman.

⁵⁹ w zakresie efektu kształcenia przestrzegane są zasady postępowania w przypadku podejrzenia występowania przemocy

II. w ramach aplikacji sędziowskiej:

W 2019 r. nie przyjęto żadnego nowego programu aplikacji sędziowskiej. Realizowane były natomiast równoległe dwa programy aplikacji prokuratorskiej:

1. Program ustalony uchwałą Rady Programowej Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury nr 49/2015 z dnia 20 marca 2015 r.
2. Program ustalony zarządzeniem Dyrektora Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury nr 474/2017 z dnia 13 grudnia 2017 r.

W ramach X rocznika aplikacji sędziowskiej, przeprowadzono zajęcia dydaktyczne dotyczące problematyki przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu, czci i nietykalności cielesnej, rodzinie i opiece, przestępstwa przeciwko wolności, wolności seksualnej i obyczajności – przeszkolono 114 aplikantów. W ramach VIII rocznika aplikacji sędziowskiej, przeprowadzono zajęcia dydaktyczne dotyczące przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w tym ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, kompensaty państwowej dla ofiar przestępstw, prawa rodzinnego i opiekuńczego materialnego i procesowego oraz postępowania opiekuńczego – przeszkolono 107 aplikantów.

W 2019 r. prokuratorzy uczestniczyli w szkoleniach, konferencjach oraz seminariach, organizowanych na skalę ogólnopolską lub lokalną, poświęconym w pełnym zakresie lub tylko w części problematyce przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Tytułem przykładu można wskazać na uczestnictwo Prokuratora Rejonowego w Drawsku Pomorskim w konferencji w ramach kampanii „*Razem Przeciw Przemocy*”, Prokuratora Rejonowego w Przemyślu w konferencji pt. „*Problem przemocy domowej i instytucjonalnej – zwalczanie i zapobieganie*” zorganizowanej przez Instytut Humanistyczny wraz z Instytutem Ekonomii i Zarządzania Państwowej Wyższej Szkoły Techniczno-Ekonomicznej im. Bronisława Markiewicza w Jarosławiu we współudziale m.in. Zespołu Kuratorskiej Służby Sądowej Sądu Rejonowego w Jarosławiu oraz Komendy Wojewódzkiej Policji w Rzeszowie, udział prokuratorów Prokuratury Rejonowej w Zawierciu w cyklu spotkań z mieszkańcami miasta Zawiercia w ramach „*Wiosennej Szkoły Profilaktyki dla Dorosłych*”, udział prokuratorów Prokuratury Rejonowej w Mysłowicach w konferencji pn. „*Złamane dzieciństwo - o różnych aspektach przemocy seksualnej wobec dzieci*”. Prokurator Prokuratury Okręgowej w Lublinie uczestniczył w szkoleniu dla członków Zespołu Interdyscyplinarnego w Lublinie nt. „*Aspekty prawne przeciwdziałania przemocy w rodzinie*” oraz konferencji szkoleniowej poświęconej m.in. Problematyce postaw rodzicielskich i metod wychowania dzieci. Odnotować należy także uczestnictwo prokuratorów w prelekcjach i różnego rodzaju inicjatywach upowszechniania wiedzy z zakresu prawnych aspektów współczesnej przemocy także przemocy w rodzinie - m.in. udział w tego rodzaju prelekcjach wzięł prokurator Prokuratury Rejonowej w Pucku, który nadto wystąpił z inicjatywą szkoleń dla pedagogów z zakresu procedury „*Niebieskiej Karty*” oraz problematyki prawnych aspektów pokrzywdzenia dzieci przestępstwem z użyciem przemocy, w tym przemocy w rodzinie, a także poświęconych realizacji obowiązku reagowania na tego typu przestępstwa. Inicjatywa ta została przyjęta przez część szkół funkcjonujących na obszarze tej jednostki prokuratury, wobec czego szkolenia w tym zakresie zostały zaplanowane na początek 2020 r. Prokurator Prokuratury Rejonowej w Kartuzach wzięł udział w spotkaniu z młodzieżą przebywającą w placówce opiekuńczo - wychowawczej i rodzinach zastępczych z terenu powiatu kartuskiego, poświęconemu zagadnieniom odpowiedzialności nieletnich za czyny penalizowane ustawą o postępowaniu w sprawach nieletnich oraz ustawy Kodeks karny. Natomiast wyznaczony prokurator z Prokuratury Rejonowej w Starogardzie Gdańskim uczestniczył w konferencji poświęconej tematyce ochrony ofiar przemocy w rodzinie.

4.1.2. Wprowadzenie treści dotyczących zapobiegania, rozpoznawania i reagowania na przypadki przemocy w rodzinie do programów doskonalenia zawodowego i ich realizacja

W 2019 roku **Ośrodek Rozwoju Edukacji** przeprowadził szkolenie e-learningowe pn. „*Przeciwdziałanie przemocy domowej wobec dziecka oraz wdrożenie procedury „Niebieskie Karty” w oświacie*”. Odbiorcami szkolenia była grupa specjalistów z ośrodków doskonalenia nauczycieli i z poradni psychologiczno-pedagogicznych oraz specjaliści szkolni. Szkolenie ukończyło 399 osób. Celem szkolenia było dostarczenie wiedzy w zakresie przeciwdziałania przemocy wobec dziecka w rodzinie oraz zapoznanie z obowiązkami pracowników oświaty, wynikającymi z zapisów prawnych i procedury „Niebieskie Karty”.

Szkolenie dotyczyło następujących zagadnień:

1. Problem przemocy w rodzinie i zjawisko przemocy wobec dzieci.
2. Prawne aspekty przeciwdziałania przemocy w rodzinie.
3. Reagowanie na podejrzenie przemocy w rodzinie.

Informacje dla wszystkich zainteresowanych, dotyczące przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w tym podejmowania działań interwencyjnych, dostępne są na stronie: <https://www.ore.edu.pl/materiay-do-pobrania-69967/profilaktyka-agresji-i-przemocy>.

Strona została przygotowana z myślą o potrzebach dyrektorów szkół i placówek, nauczycieli, specjalistów oraz rodziców. Na stronie ORE udostępniono:

- informacje o czynnikach ryzyka i czynnikach chroniących sprzyjających występowaniu i zapobiegających agresji i przemocy;
- materiały dla nauczycieli, w tym scenariusze zajęć dla uczniów i rodziców, regulacje prawne dotyczące tej problematyki;
- listę liderów przygotowanych do prowadzenia szkoleń dla rad pedagogicznych szkół i placówek z zakresu profilaktyki agresji i przemocy oraz dodatkowe materiały edukacyjne <https://www.ore.edu.pl/liderzy-profilaktyki-agresji-i-przemocy>;
- poradnik dla pracowników oświaty na temat zjawiska przemocy w rodzinie pn. „*Prawne aspekty przemocy w rodzinie*”, z przykładowo wypełnionymi formularzami Niebieska Karta A i B oraz wzorami pism procesowych;
- poradnik „*Przemoc w rodzinie - działania pracowników oświaty*” zawierający kompendium wiedzy na temat zjawiska przemocy, rozpoznawania symptomów, nawiązywania kontaktu z rodzicami, udzielania wsparcia i pomocy dziecku i rodzinie. Poradnik zawiera kwestionariusze oceny ryzyka występowania przemocy w rodzinie oraz algorytmy postępowania;
- scenariusz szkolenia pn. „*Procedura Niebieskie Karty w oświacie*”. Materiał to pomoc dydaktyczna dla osób realizujących szkolenia dla pracowników oświaty. Do scenariusza dołączono pozycje: „*Przewodnik dla pracowników oświaty*”; „*Postępowanie w związku z wystąpieniem przemocy wobec dziecka*”; „*Poradnik trenera*”;
- scenariusz szkolenia pn. „*Kontakt z dzieckiem w sytuacji podejrzenia przemocy w rodzinie*”. Jest to pomoc dydaktyczna dla osób realizujących szkolenia dla pracowników oświaty. Do scenariusza dołączono prezentację w programie Power Point oraz *Poradnik trenera*, który zawiera:
 - podstawowe informacje dotyczące przemocy w rodzinie;
 - omówienie sytuacji ujawniania przemocy wobec dziecka;
 - istotne aspekty rozmowy na temat bezpieczeństwa w rodzinie – zarówno z młodszym, jak i ze starszym dzieckiem;
 - praktyczne wskazówki dotyczące oceny stopnia bezpieczeństwa dziecka;

- aspekty etyczne, związane z reagowaniem na ujawnienie przez dziecko doświadczeń przemocy;
- materiał edukacyjny pn. „*Ujawnienie przez dziecko wykorzystywania seksualnego pracownikowi oświaty. Scenariusz szkolenia dla pracowników oświaty*”. W materiale przedstawiono zagadnienie wykorzystywania seksualnego, charakterystykę postawy sprawców i ofiar. Publikacja, oprócz scenariusza dla trenera, zawiera prezentację Power Point;
- scenariusz szkolenia pn. „*Dziecko niepełnosprawne oraz chore przewlekle a przemoc w rodzinie. Rozpoznanie*”. Poradnik stanowi część pierwszą kompleksowego narzędzia szkoleniowego dla osób prowadzących działania edukacyjne w zakresie problematyki rozpoznawania przemocy. Planowana część druga będzie dotyczyła interwencji w sytuacji podejrzenia lub jej ujawnienia.

4.2. Wyznaczanie kierunków działań dla podmiotów i instytucji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie

4.2.1. Opracowanie oraz wydawanie wytycznych do prowadzenia szkoleń w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie (art. 8 pkt 5 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

Zgodnie z art. 8 pkt 5 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego jest zobowiązany do opracowania oraz wydania, co najmniej raz na dwa lata wytycznych do prowadzenia szkoleń w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Wytyczne na lata 2018-2019 zostały opracowane przez Zespół Monitorujący do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, we współpracy z pracownikami Departamentu Pomocy i Integracji Społecznej Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Treść Wytycznych jest dostępna na stronie internetowej www.mrpips.gov.pl w zakładce przeciwdziałanie przemocy w rodzinie. Wytyczne te zostały przesłane do Marszałków Województw, którzy zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa zobowiązani są do organizowania szkoleń dla osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie.

4.2.2. Opracowywanie i wydawanie wytycznych dotyczących zasad postępowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie (art. 8a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

W 2019 r., w toku prowadzonych postępowań karnych realizowane były Wytyczne Prokuratora Generalnego z dnia 22 lutego 2016 r. dotyczące zasad postępowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Prokuratorzy zostali zobowiązani nie tylko do poinformowania pokrzywdzonych o prawach w postępowaniu karnym, ale również do udzielania dodatkowych, szczegółowych informacji i pouczeń o uprawnieniach, wynikających z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Prokuratorzy będą również informowali pokrzywdzonych o formach pomocy udzielanej w ramach gminnych i powiatowych systemów przeciwdziałania przemocy w rodzinie, o działalności ośrodków pomocy dla osób pokrzywdzonych przestępstwem oraz działalności organizacji pozarządowych na danym terenie, świadczących pomoc pokrzywdzonym przemocą w rodzinie. Nowe wytyczne oprócz obowiązków informacyjnych (edukacyjnych) określają również reguły postępowania prokuratorów w zakresie prowadzenia, a w szczególności gromadzenia dowodów w sprawach karnych dotyczących przemocy w rodzinie, a także jakie działania dodatkowe (pozakarne) powinna podjąć prokuratura. Wytyczne Prokuratora Generalnego są wiążące również dla Policji i innych organów uprawnionych do prowadzenia postępowań przygotowawczych. Treść „Wytycznych (...)” jest dostępna na stronie internetowej Prokuratury Krajowej <http://pk.gov.pl/wytyczne-prokuratora-generalnego-1449/wytyczne-i-zarzadzenia-2.html> Wytyczne Prokuratora Generalnego wiążące są dla Policji oraz innych organów uprawnionych do prowadzenia postępowań przygotowawczych.

4.2.3. Opracowanie materiałów instruktażowych, zaleceń i procedur postępowania interwencyjnego w sytuacjach kryzysowych związanych z przemocą w rodzinie, dla osób realizujących te zadania (art. 7 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

W 10 województwach wojewódzcy koordynatorzy opracowali 13 materiałów instruktażowych, zaleceń i procedur postępowania interwencyjnego w sytuacjach kryzysowych związanych z przemocą w rodzinie, dla osób realizujących te zadania.

4.2.4. Podejmowanie działań zmierzających do nawiązania i wzmocnienia współpracy pomiędzy służbami realizującymi zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w każdym województwie, poprzez:

- utworzenie i aktualizację bazy danych osób nadzorujących lub koordynujących działanie poszczególnych służb na poziomie województwa oraz umieszczenie jej na stronach internetowych instytucji wojewódzkich i okręgowych;
- nawiązanie współpracy pomiędzy takimi osobami w celu wypracowania wspólnej polityki przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- przeprowadzanie interdyscyplinarnych spotkań, konferencji lub szkoleń z udziałem przedstawicieli poszczególnych służb.

Od 2011 roku, Ministerstwo Sprawiedliwości we współpracy z Ministerstwem Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Komendą Główną Policji oraz Prokuraturą Generalną, opracowuje *Bazę danych osób nadzorujących lub koordynujących w Urzędach Wojewódzkich, Sądach Okręgowych, Jednostkach Penitencjarnych, Komendach Wojewódzkich Policji, Prokuraturach Apelacyjnych oraz Kuratoriach Oświaty pracę służb wykonujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, ośrodków świadczących pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie, placówek specjalistycznego poradnictwa oraz placówek zapewniających miejsca noclegowe.*

Baza danych przeznaczona jest dla instytucji państwowych i samorządowych, w tym m.in. kuratorów sądowych, policjantów, pracowników socjalnych, prokuratorów, zajmujących się zadaniami z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Istotą i podstawowym celem ww. *Bazy danych* jest, aby osoby wyznaczone do nadzoru lub koordynacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie znały się i miały ze sobą kontakt, a nadto współpracowały ze sobą wymieniając informacje oraz umożliwiając podległym służbom właściwe współdziałanie. Krajowy Program przewiduje włączenie tejże *Bazy danych*, pod nową nazwą: *Baza danych osób nadzorujących lub koordynujących działanie służb realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie na terenie województwa*, do działań programowych, z uwagi na fakt, że jest przydatnym narzędziem dla wszystkich służb realizujących zadania z zakresu ustawy.

Realizatorem tego działania jest Ministerstwo Sprawiedliwości z udziałem partnerów na szczeblu centralnym, wojewódzkim i okręgowym. Baza danych jest bowiem umieszczona na stronach internetowych sądów apelacyjnych i okręgowych, a dodatkowo także na stronach internetowych urzędów wojewódzkich, wojewódzkich komend Policji, prokuratur apelacyjnych oraz poszczególnych zakładów karnych. Fakt umieszczenia i corocznej aktualizacji jest jednocześnie przyjętym wskaźnikiem realizacji tego działania w Krajowym Programie.

W 2019 roku *Baza* ta została umieszczona na stronach 11 sądów apelacyjnych oraz 37 sądów okręgowych. Istotą powyższego działania jest nawiązanie współpracy przez kuratora okręgowego z osobami nadzorującymi lub koordynującymi inne służby na terenie województwa/okręgu i podejmowanie z nimi wspólnych działań (spotkań, konferencji, szkoleń), w celu zacieśnienia współpracy pomiędzy służbami bądź instytucjami.

Realizacją tego wskaźnika będzie wskazanie liczby spotkań, szkoleń, konferencji dotyczących przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w których udział wzięli sędziowie bądź kuratorzy sądowi z obszaru właściwości sądu okręgowego w danym roku kalendarzowym. W 2019 roku sądy wskazały na 5 026 tego rodzaju inicjatyw w całej Polsce.

Współpraca pomiędzy służbami odbywa się także w ramach Zespołu Monitorującego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie (o którym mowa więcej w pkt. 2.1.6) oraz podczas organizowanej corocznie przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej konferencji (o której mowa w pkt. 4.4.1). Z danych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej wynika, że liczba przeprowadzonych interdyscyplinarnych spotkań, konferencji lub szkoleń z udziałem przedstawicieli poszczególnych służb w całej Polsce wyniosła łącznie **5 298**.

W 2019 roku każda Komenda Wojewódzka Policji, Komenda Stołeczna Policji oraz Komenda Główna Policji na swoich stronach internetowych umieściła bazę danych osób nadzorujących i koordynujących działanie służb na terenie danego województwa.

Ministerstwo Zdrowia wskazało, że przedsięwzięcia dotyczące przedmiotowego zadania realizowała Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (jednostka podległa Ministrowi Zdrowia). W ramach tego zadania zorganizowano i przeprowadzono szkolenia i konferencje dotyczące zagadnień związanych z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie:

- szkolenie dla osób pracujących z dziećmi z rodzin z problemem alkoholowym i przemocy (Warszawa, 10-11 kwietnia 2019 r.). W szkoleniu wzięło udział 40 osób;
- Interdyscyplinarne szkolenie dla osób pracujących w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie”. Realizatorem zadania - wyniku konkursu - zostało Stowarzyszenie "Moc wsparcia" z Sosnowca. W 230 godzinnym szkoleniu wzięło udział 60 osób;
- dwa szkolenia dla pielęgniarek nt. roli przedstawicieli ochrony zdrowia w systemie przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz podejmowania interwencji w sytuacji podejrzenia przemocy w rodzinie (25-26 września 2019r. i 2-3 grudnia 2019r.). W obydwu szkoleniach wzięło udział 90 pielęgniarek;
- XXIII konferencja przeciw przemocy w rodzinie (Kraków, 20-22 maja 2019r.) Konferencja poświęcona była tematyce osób starszych. Uczestnicy wysłuchali dziewięciu wykładów i wzięli udział w 7-godzinnych zajęciach seminaryjno-warsztatowych. Ogółem w konferencji wzięło udział 120 osób;
- II konferencja naukowa z cyklu „Przemoc domowa. Perspektywa psychologiczna, społeczna i prawna” pod hasłem "Osoby doznające przemocy w różnych etapach życia: dzieciństwo, wiek dorosły, starość" (19-20 września 2019 r.). Konferencja była realizowana we współpracy z Uniwersytetem SWPS w Katowicach. Konferencję objęli patronatem Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej oraz Minister Zdrowia. W konferencji wzięło udział ogółem 110 osób;
- kontynuowano pracę w ramach Rady ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz przeprowadzono sesję egzaminacyjną na specjalistę w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Ponadto PARPA zrealizowała kilka projektów edukacyjnych, w ramach których przekazała materiały edukacyjne dotyczące przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Projekty te były adresowane do Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie, zespołów interdyscyplinarnych oraz do bibliotek uczelni o profilu humanistycznym.

4.3. Zwiększanie kompetencji osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie

4.3.1. Organizowanie szkoleń w oparciu o wytyczne, o których mowa w punkcie 4.2.1. dla osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie w tym

przedstawicieli:

- jednostek organizacyjnych pomocy społecznej;
- gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych;
- Policji;
- Oświaty;
- ochrony zdrowia;
- sędziów, prokuratorów i kuratorów sądowych;
- służby więziennej;
- innych podmiotów mogących być członkami zespołów interdyscyplinarnych/grup roboczych (art. 6 ust. 6 pkt 4 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie).

Podmioty odpowiedzialne za realizację szkoleń dla pracowników „pierwszego kontaktu” realizują je w oparciu o opracowane wytyczne, o których mowa w punkcie 4.2.1. dla osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie.

Szkolenia były prowadzone w 16 województwach. W 2019 r. odbyło się **167 szkoleń**, łącznie zostało przeszkolonych **4 061** pracowników pierwszego kontaktu, w tym: jednostek organizacyjnych pomocy społecznej – 2 405, gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych – 145, Policji – 613, oświaty – 424, ochrony zdrowia – 31, sędziów – 9, prokuratorów – 6, kuratorów sądowych – 176, służby więziennej – 21, innych podmiotów – 231. Szkolenia w większości województw dotyczyły głównie budowania lokalnych systemów przeciwdziałania przemocy w rodzinie w oparciu o współpracę zespołów interdyscyplinarnych, dotyczyły również takich zagadnień jak: realizacji programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie, mediacji, pomocy osobom pokrzywdzonym, pracy z rodziną wieloprotblemową, pracy z dzieckiem krzywdzonym, pracy z ofiarami przemocy w rodzinie w tym z osobami starszymi i niepełnosprawnymi, diagnozowania przemocy w rodzinie, pogłębiania wiedzy na temat kompetencji służb w ramach procedury „Niebieskie Karty” oraz prowadzenia dokumentacji i ochrony danych osobowych w ramach „Niebieskiej Karty”, prawnych aspektów przeciwdziałania przemocy.

Tabela 28. Liczba pracowników „pierwszego kontaktu” uczestniczących w szkoleniach w latach 2014-2019

Liczba pracowników „pierwszego kontaktu” uczestniczących w szkoleniach	2014	2015	2016	2017	2018	2019
	3 093	3 404	2 946	2 742	3 567	4 061

4.3.2. Opracowywanie i realizacja szkoleń kierowanych do służb zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie w zakresie możliwości i form oddziaływania oraz ich wpływu na kształtowanie postaw osób stosujących przemoc w rodzinie

Szkolenia dla sędziów, prokuratorów, kuratorów sądowych

W odniesieniu do szkoleń ustawicznych, wskazać należy, iż na podstawie harmonogramu działalności szkoleniowej Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury na rok 2019, przeprowadzono m. in. Dla sędziów, prokuratorów i innych grup zawodowych realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie szkolenie sygn. C30/19, pt.: „Standardy ochrony dziecka”, które odbyło się w 11 apelacjach (11 edycji) i wzięło w nim udział łącznie 531 osób, w tym: 286 sędziów, 165 asystentów sędziego, 65 prokuratorów, 9 asesorów prokuratury oraz 6 asystentów prokuratora. Szczegółowa tematyka szkolenia to: rodzina dysfunkcyjna/patologiczna a orzekanie o ograniczeniu lub pozbawieniu władzy rodzicielskiej, czynności dowodowe z udziałem osób małoletnich, zarządzenia ochronne i procedury interwencyjne na tle obowiązujących uregulowań Prawnych, postępowanie wykonawcze i czynności kontrolne w sprawach opieki, pieczy, zastępczej i kurateli, współpraca sądu z placówkami edukacyjnymi, opiekuńczymi, poradniami zdrowia.

Nadto, w ramach współpracy międzynarodowej w 2019 r. Krajowa Szkoła umożliwiła udział 1 prokuratorowi w szkoleniu międzynarodowym sygn. M7/B5/19, pt.: „Domestic violence and feminine genital mutilation”, odbyło się w dniu 1 lutego 2019 r. w Lizbonie.

Szkolenia dla funkcjonariuszy Służby Więziennej

W celu realizacji tego zadania, Służba Więzienna we własnym zakresie i w ramach własnego budżetu szkoli kadrę, więzienną, wypracowuje i wdraża metody oddziaływań wobec sprawców oraz zabiega o udział w spotkaniach i konferencjach międzyresortowych w celu wymiany doświadczeń. W 2019 roku łącznie 390 funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej posiadało specjalistyczne uprawnienia dzięki którym mogli prowadzić programy korekcyjno-edukacyjne dla sprawców przemocy. W szkoleniach w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz pracy z osobą uwikłaną w przemoc, w 2019 r. uczestniczyło 449 pracowników więziennictwa.

W jednostkach organizacyjnych Policji, w ramach doskonalenia lokalnego, organizowanego przez Policję, odbyło się w 2019 roku **1 916** szkoleń związanych z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie. W szkoleniach tych uczestniczyło **32 470** policjantów. Ponadto, policjanci uczestniczyli w wielu szkoleniach i konferencjach organizowanych przez podmioty pozapolicyjne.

W dniach 25-26 listopada 2019 r. Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych przeprowadziła szkolenie dla przedstawicieli zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych z gmin wiejskich i miejsko-wiejskich nt. przeciwdziałania przemocy w rodzinie i realizowania procedury "Niebieskie Karty". Uczestnicy otrzymali materiały edukacyjne oraz wysłuchali wykładów dot. aspektów psychologicznych i prawnych związanych z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie oraz wzięli udział w warsztatach nt. pracy z rodzinami w których dochodzi do przemocy, w tym z osobami stosującymi przemoc w rodzinie

4.4. Wzmacnianie kompetencji zawodowych oraz przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie

4.4.1. Organizowanie ogólnopolskiej konferencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie

W dniu 2 grudnia 2019 r. Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej zorganizowało Ogólnopolską Konferencję pn. „Jak skutecznie pomagać?” w ramach Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020. W konferencji wzięło udział ok. 100 przedstawicieli i służb realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie wszystkich szczebli administracji publicznej, atakże przedstawiciele organizacji pozarządowych.

Podczas obrad zaprezentowano aktualnie podejmowane przez resort działania w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Wskazano na wagę wymiany doświadczeń praktyków bezpośrednio zajmujących się tematyką przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz myśli i wypracowanych teorii środowisk badawczych świata nauki. Ważną częścią konferencji było przedstawienie przez przedstawicieli firm badawczych głównych tez i wniosków płynących z badań zrealizowanych na zlecenie Ministerstwa w 2019 r.

Podczas konferencji omówione zostały również trzy najwyżej ocenione projekty w ramach Programu Ostonowego „Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie”, które uzyskały wsparcie finansowe ze środków budżetu państwa. Były to projekty realizowane przez Miasto Mielec i Kolbuszową oraz Powiat Kolbuszowski. Prezentacja „dobrych praktyk” podczas ogólnopolskich spotkań różnych środowisk zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie jest dobrą okazją na wymianę doświadczeń i ewentualne zaimplementowanie rozwiązań służących zmniejszeniu zjawiska przemocy w rodzinie, a przede wszystkim daje możliwość pokazania jak należy profesjonalnie i skutecznie pomagać.

Niezmiernie ważnym aspektem w świadczeniu usług wysokiej jakości osobom tego potrzebującym jest odpowiednie przygotowanie służb i ich wzmacnianie w trakcie pracy zawodowej. Dlatego też część konferencji poświęcono zagrożeniom związanym z wykonywanymi zadaniami. Omówiono problematykę wypalenia zawodowego oraz superwizji dla pracowników służb zaangażowanych w realizację procedury „Niebieskie Karty” i innych zadań wykonywanych na rzecz osób i rodzin zagrożonych i doświadczających przemocy.

Koszt zorganizowanej w 2019 r. konferencji wyniósł **60 577,50 zł**.

4.4.2. Wdrożenie systemu wsparcia dla osób pracujących bezpośrednio z osobami dotkniętymi przemocą w rodzinie i z osobami stosującymi przemoc, w formie m.in. superwizji, coachingu, grup wsparcia

Z danych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej za 2019r. wynika, że ogółem **9 991 osób** zostało poddanych różnym formom poradnictwa i wsparcia psychologicznego, w tym w samorządach województw 1368, w powiatach 3 068 i 5 555 w samorządach gminnych.

II. Finansowanie Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2019 r.

Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie realizowany był w oparciu o uchwałę nr 76 Rady Ministrów z dnia 29 kwietnia 2014 r. w sprawie ustanowienia Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 (M.P. poz. 445) – zgodnie z przepisem art. 10 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

W ustawie budżetowej na rok 2019, na realizację takich zadań wynikających z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, jak:

- utrzymanie specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie,
- realizacja programów korekcyjno-edukacyjnych i psychologiczno-terapeutycznych dla sprawców przemocy w rodzinie
- organizowanie szkoleń dla osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie,

zaplanowano ogółem kwotę 22.416 tys. zł, tj. w wysokości wynikającej z zał. Nr 2 do obowiązującego w roku 2019 Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.

Zgodnie z ustawą budżetową na rok 2019, powyższe środki zaplanowano w dwóch częściach:

- **w części 85 – Budżety wojewodów, w dziale 852, w rozdz. 85205 – 20.345 tys. zł** (na utrzymanie specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, na realizację programów korekcyjno-edukacyjnych i psychologiczno-terapeutycznych dla sprawców przemocy w rodzinie oraz na dofinansowanie organizowania szkoleń dla osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie);
- **w części 83 – Rezerwy celowe, w poz. 28 – 2.071 tys. zł** „Środki na finansowanie lub dofinansowanie zadań wynikających z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie”.

W trakcie roku Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, w porozumieniu z wojewodami, dokonał podziału środków z rezerwy celowej (cz. 83, poz. 28), przez co plan wydatków w cz. 85/02-32, w rozdz. 85205 został zwiększony o kwotę ogółem 2.071 tys. zł, z przeznaczeniem na utrzymanie funkcjonujących specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie oraz na utworzenie nowego SOW w woj. kujawsko-pomorskim i na jego utrzymanie, a także na finansowanie realizacji programów korekcyjno-edukacyjnych i psychologiczno-terapeutycznych dla sprawców przemocy w rodzinie.

Wojewodowie dokonali jednocześnie w trakcie roku zmian w planie wydatków w rozdz. 85205 na podstawie art. 171 ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 roku o finansach publicznych, jak również zmian polegających na przesunięciu środków między zadaniami w ramach rozdziału.

Ponadto, wojewodowie dokonując analizy stopnia wykonania planu wydatków na realizację poszczególnych zadań w obszarze pomocy społecznej przez jednostki samorządu terytorialnego, zgłosili do Ministra Finansów, pod koniec 2019 r., nadwyżki środków do blokady w dziale 852 – Pomoc społeczna, zarówno w ramach środków zaplanowanych w budżetach wojewodów, jak i środków pozyskanych z rezerwy celowej. Minister Finansów dokonał na tej podstawie stosownych zmian w budżecie państwa, w tym zmniejszył plan wydatków m.in. w części 85/02-32, w rozdz. 85205.

Należy jednocześnie podkreślić, że ostatecznie nie utworzono nowego SOW w 2019 r. a środki przyznane na ten cel Wojewodzie Kujawsko-Pomorskiemu, z rezerwy celowej, nie zostały wykorzystane. Z wyjaśnień Wojewody Kujawsko-Pomorskiego wynika, że powodem zaistniałej sytuacji było niespełnienie warunków ochrony przeciwpożarowej budynku przeznaczonego na utworzenie

nowego SOW we Włocławku i konieczność jego dostosowania do obowiązujących wymagań w tym zakresie.

Ostateczny plan po zmianach na 31 grudnia 2019 roku w części 85 z przeznaczeniem **na realizację Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie** wyniósł 22.124 tys. zł i został wykonany na poziomie kwoty 21.331 tys. zł, tj. w 96,4%.

Szczegóły (dane przekazane przez Wydziały Polityki Społecznej):

- na utrzymanie specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie funkcjonujących na terenie kraju w 2019 roku wydatkowano ogółem **16.397 tys. zł**, co stanowiło 98% planu po zmianach;
- na realizację programów korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy w rodzinie wydatkowano ogółem **3.061 tys. zł**, co stanowiło 90,6% planu po zmianach;
- na realizację programów psychologiczno-terapeutycznych dla sprawców przemocy w rodzinie wydatkowano ogółem **332 tys. zł**, co stanowiło 76,6% planu po zmianach;
- na dofinansowanie organizowania szkoleń dla osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie wydatkowano ogółem **1.541 tys. zł**, co stanowiło 97,7% planu po zmianach.

Ponadto Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki realizowało Program Ostonowy pn. „Wspieranie Jednostek samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie”. W ramach realizowanego w 2019 r. programu wspierania jednostek samorządu terytorialnego, zaplanowano środki w wysokości 3.000 tys. zł, (część 44, dział 852, rozdział 85205 ustawy budżetowej), a wydatkowano 2 892 731,91 zł (96,42% planu), obejmując wsparciem finansowym 70 podmiotów wszystkich szczebli samorządu terytorialnego. Niepełne wykonanie planu wynika ze zwrotów niewykorzystanej części dotacji przez poszczególne jednostki. Program realizowano w oparciu o tryb konkursowy.

Dodatkowo w ramach budżetu Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej wydatkowano środki:

- **121 770 zł** na realizację badania „Ogólnopolska diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie”
- **309 837 zł** na realizację badania „Badanie skuteczności pomocy udzielanej osobom dotkniętym przemocą w rodzinie”
- **114 882 zł** na realizację badania „Badanie skuteczności oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie”
- **60 577,50 zł.** na zorganizowanie ogólnopolskiej konferencji „Jak skutecznie pomagać?”

Ponadto poszczególne resorty w ramach realizacji zadań własnych, pośrednio przeznaczają określone kwoty na realizację działań wynikających z Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020.

Ministerstwo Sprawiedliwości w ramach Funduszu Sprawiedliwości 9 stycznia 2019 roku ogłosiło Program Przeciwdziałania Przyczynom Przeszłości na lata 2019-2023. Na podstawie Programu rozpisano 61 konkursów na regionalne ośrodki pomocy pokrzywdzonym (60 regionalnych i 337 lokalnych) i infolinię dla ofiar przestępstw. Większość konkursów została rozstrzygnięta. Zawarto 55 umów dotyczących uruchomienia sieci ośrodków Pomocy osobom pokrzywdzonym przestępstwem, wysokość udzielonej dotacji w 2019 roku w ramach zawartych wieloletnich umów wyniosła – **62.578.639,74 zł**. Obecnie funkcjonuje 351 miejsc, które świadczą pomoc osobom pokrzywdzonym przestępstwem im najbliższym oraz świadkom i osobom im najbliższym (w tym rodzinom dotkniętym przemocą) w całej Polsce.

W związku z przyjęciem przez Radę Ministrów Uchwały nr 6 Rady Ministrów z dnia 6 lutego 2018 roku sprawie „Programu ograniczania przestępczości i aspołecznych zachowań Razem Bezpieczniej

im. Władysława Stasiaka na lata 2018-2020”, w budżecie państwa na rok 2019 na realizację Programu została zabezpieczona rezerwa celowa w wysokości 6 mln zł. Rezerwa ta, w 2019 roku została rozdysponowana na realizację konkretnych projektów przez jednostki samorządu terytorialnego i organizacje pozarządowe w poszczególnych województwach (zadania w ramach projektów lokalnych realizowanych w czterech celach szczegółowych Programu, tj. bezpieczeństwo w miejscach publicznych ze szczególnym uwzględnieniem tworzenia lokalnych systemów bezpieczeństwa, bezpieczne przejścia dla pieszych, przeciwdziałanie zjawiskom patologii oraz ochrona dzieci i młodzieży, edukacja dla bezpieczeństwa).

Pozostałe resorty nie określiły kwot przeznaczonych na realizację Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 w okresie od 1 stycznia 2019 r. do 31 grudnia 2019.

III. Podsumowanie, wnioski, zalecenia

Niniejsze opracowanie stanowi odzwierciedlenie działań realizowanych w ramach Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2019 r. przez wszystkie szczeble administracji publicznej we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

Po kilku latach funkcjonowania Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie widać wyraźnie, że decyzja dotycząca opracowania tego dokumentu, a przede wszystkim ustawowych uregulowań prawnych w tym zakresie, była trafna i potrzebna. Usystematyzowanie działań, wskazanie odpowiedzialności dla poszczególnych szczebli administracji publicznej z jednej strony powoduje wzrost skuteczności, z drugiej strony daje możliwość dokonywania oceny i lepszej kontroli.

Jednym z kluczowych osiągnięć, które dotychczas udało się zrealizować zarówno na szczeblu centralnym jak i samorządowym jest podejmowanie współpracy oraz branie odpowiedzialności za tę problematykę przez różne resorty zaangażowane w realizację Programu ale również przez służby pracujące w środowiskach lokalnych. Ujawnianie przypadków przemocy w rodzinie świadczy o poszerzeniu wiedzy na temat tego zjawiska. Ponadto każdy zgłoszony przypadek przemocy w rodzinie to odpowiedź społeczeństwa na brak przyzwolenia na to zjawisko, to świadomość, że przemoc w rodzinie jest przestępstwem.

Nie bez znaczenia jest również zmiana świadomości społecznej na temat zjawiska przemocy w rodzinie. Przeprowadzone w roku sprawozdawczym badania pokazały, że 85-90% respondentów nie myśli o przemocy w rodzinie w sposób stereotypowy – potrafi zidentyfikować zachowania przemocowe. W dalszym ciągu jednak 10 % badanych uważa przemoc jako zachowanie normalne. Pozytywne jest również oceniana praca w formie interdyscyplinarnej oraz dostępność do pomocy i jej skuteczność.

Niemniej jednak w dalszym ciągu należy prowadzić działania, zwłaszcza o charakterze profilaktycznym, aby w porę pomóc rodzinie w rozwiązaniu pojawiających się problemów. Dlatego też w oparciu o dane i informacje zawarte w sprawozdaniu za 2019 r. sformułowano następujące zalecenia i rekomendacje:

1. Należy dążyć do opracowania w każdej gminie i powiecie programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie i ochrony ofiar przemocy w rodzinie, a także podjęcie działań mających na celu weryfikację przepisów obowiązujących w tym zakresie.
2. Niezbędne jest mobilizowanie samorządów lokalnych do prowadzenia szerokorozumianych działań profilaktycznych dla osób i rodzin zagrożonych przemocą.
3. Należy uaktywniać samorządy lokalne w zakresie prowadzenia działań profilaktycznych skierowanych w szczególności do dzieci i młodzieży, a także programów podnoszących kompetencje rodzicielskie.
4. W dalszym ciągu należy dążyć do rozwoju placówek realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, szczególnie specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, w których osoby doznające przemocy obok schronienia otrzymują przede wszystkim profesjonalne, specjalistyczne wsparcie.
5. Należy zwracać szczególną uwagę na wzmocnienie współpracy pomiędzy przedstawicielami i służbami w samorządach z organizacjami pozarządowymi realizującymi zadania na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie.
6. W dalszym ciągu należy prowadzić do rozwoju programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie, w szczególności w samorządach powiatowych, w których dotychczas nie były one realizowane, a także programów psychologiczno-terapeutycznych i innych

programów, w których sprawcy powinni uczestniczyć w celu wzmocnienia swoich postaw wolnych od przemocy.

7. Niezbędne jest prowadzenie monitoringu działań przemocowych skierowanych do osób doznających przemocy w rodzinie oraz działań skierowanych do osób stosujących przemoc w rodzinie, a także nadzoru prowadzonego na poziomie wojewodów.
8. Z uwagi na pracę w wyjątkowo trudnym obszarze niezbędny jest rozwój superwizji, coachingu i grup wsparcia dla osób i służb realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Reasumując, z dokonanej analizy działań zrealizowanych w ramach Krajowego Programu w roku 2019, oraz w latach poprzednich należy stwierdzić, że dalszym ciągu wskazane jest kontynuowanie intensywnych działań wynikających z obowiązków nałożonych przez Krajowy Program na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie i jednocześnie wsluchiwanie się w debatę publiczną oraz opinie specjalistów pracujących bezpośrednio z osobami doznającymi i stosującymi przemoc w rodzinie.